

Tartalom

MÉCSSES A TE IGÉD

SEFCSIK ZOLTÁN / Megújul kegyelme rajtunk 441

TANULMÁNYOK

ZSUGYEL ADÉL / Az elemivé tétel Ingo Baldermann
hermeneutikájában I. 442

KITEKINTÉS

BALICZA KLÁRA / Beszámoló a Lutheránus Világszövetség
Tanácsának 2004. évi üléséről 446

FIGYELŐ

SZABÓ LAJOS / Képzés és továbbképzés az egyházban
és a gyülekezetben 449

IFJ. CSERHÁTI SÁNDOR / Itt vagyok(?) 455

FERENCZY ZOLTÁN / Laborczi Zoltán, a liturgus 456

TÓTH-SZÖLLŐS MIHÁLY / Táborszky László 459

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

SOLYMÁR PÉTER TAMÁS / Advent 4. vasárnapja 461

SÁNDOR FRIGYES / Karácsony este 463

ID. CSERHÁTI SÁNDOR / Karácsony ünnepe 466

KOCZORNÉ HEINEMANN ILDIKÓ / Karácsony második napja 468

BÁTOVSZKY GÁBOR / Óév este 471

DECHERTNÉ FERENCZY ERZSÉBET / Újév napja 473

BEKE MÁTYÁS / Újév utáni vasárnap 475

DEÁK LÁSZLÓ / Igehirdetés iktatási istentiszteleten 478

CSEPREGI ZOLTÁN / Igehirdetés Lk 19,40 alapján 479

SEFCSIK ZOLTÁN

Megújul kegyelme rajtunk

Ezt mondja az Úr: „Én újat cselekszem, most kezd kibontakozni, majd meglátjátok! Már készítem az utat a pusztában, a sivatagban folyókat fakasztok.” (Ézs 43,19)

Az új egyházi esztendő kezdetén biztatásunkra szólal meg az Útmutató havi igéje Ézsaiás próféta könyvéből. A mi hűséges Istenünk beváltotta ószövetségi ígérését: valóban készített haza vezető utat fogságba került népének. Megszabadította őket, és minden emberi reményen túl adott új életlehetőséget. A babiloni fogságból való szabadulás azonban – nagy örömünkre – csupán előképe annak a nagyszabású tervnek, mely már mindannyiunk megmentéséről szól – és nem is csupán egy távoli nagy birodalomból, hanem a bűn és a halál szolgátságából vezet ki. Ez a terv valósult meg Jézus Krisztusban. Ő lett valamennyiünk számára a haza vezető út, az életet adó „forrásvíz”, Istennek ez az új korszakot jelentő, nagy szabadító cselekedete. Most, az adventi időben és karácsony ünnepkörében újra ennek a szabadító útnak a kibontakozását figyelhetjük, efölött örvendzünk majd.

Az Úr kegyelemének egy újabb esztendeje kezdetén több szempontból is biztatást jelenthet számunkra ez az ige. Először is Istenünk hatalmát hirdeti: ő képes minden emberi lehetőségen és számításon túl is megmutatni erejét – még a pusztában is tud utat készíteni, még a sivatagban is képes folyóvizet fakasztani. Ha készen állunk rá, és hisszük ezt, akkor képes minket is áldott eszközeivé tenni – minden korlátunk, csekély erőnk és szerény bölcsességünk ellenére is. Erre a hatalomra számító bátorsággal hirdethetjük advent és karácsony evangéliumát, mert még a legkeményebb szív-

ben, a legreménytelenebb „esetben” is utat találhat magának az ő igéje.

Azután arról a reménységről is szól ez a prófétai üzenet, hogy a mi Urunk kegyelme megújuló szeretet: nem fárad bele embermentő nagy munkájába. Lehet, hogy „az ellenség új, meg új cselelt kohol, hogy rabul ejtsen” (EÉK 374) –, de akkor azt felülmúló módon a mi Megváltónk is újat cselekszik övéiért. Remélhetjük ezt magunkra nézve: megújul kegyelme rajtunk is. Talán eddig nem járt, izgalmas utakat mutat majd, új kihívásokhoz megújult bölcsességet és erőt ad. Remélhetjük ezt gyülekezeteinkre nézve: talán most indulnak el megújító tervei közösségeinkben is. Talán a „nagyünnepi” templomlátogatók szívében most – már sokadszor hallva a jó hírt – végre tényleg elkezd kibontakozni a Krisztushoz térő hit új korszaka.

S végül biztatás ez az ige arra nézve is, hogy érdemes türelemmel várni: Isten terveit sokszor nem látjuk megvalósulni, de hinnünk kell, hogy kibontakozóban vannak, s ha megadatik nekünk, majd meg is láthatjuk egyszer. Ha csak lelki sivatagot látnánk is, remélhetjük, hogy már készül az út. Ha szomjaznánk is, tudnunk kell, hogy időben fakaszt majd forrásokat gondvisselő Istenünk.

Kísérje és áldja meg adventi, karácsonyi útjainkat ő, aki mindig hűséges ígéreteihez, aki régi és új népét is ezzel biztatja: *Én újat cselekszem, most kezd kibontakozni, majd meglátjátok! Már készítem az utat a pusztában, a sivatagban folyókat fakasztok.*

ZSUGYEL ADÉL

Az elemivé tétel Ingo Baldermann hermeneutikájában I.

BEVEZETÉS

A Biblia megértéséhez vezető út a szövegek keletkezési kontextusától időben és térben eltávolodva egyre nehezebben járható. Fokozottan igaz ez az Ószövetség textusaira, melyekre még a – nem mindig szövegű – keresztény egyházi értelmezés is rányomta bélyegét. A szöveghez vezető út megtalálása a hermeneutika fontos feladata, de nem az egyetlen. Lényeges, hogy ne csak a szövegig jusson el egy magyarázat, hanem onnan képes legyen visszatérni a jelenbe, annak kérdéseire és kihívásaihoz.

A ma Európában teológiát művelők a történetkritikán nyugvó szövegértelmezésen nőttek föl, s attól elvonatkoztatni rendkívül nehéz, hiszen egy átfogó koncepcióról van szó. Mégis egyre többen kritizálják ezt a módszert,¹ hiszen a szöveg tudományos vizsgálatának ára a szöveg és az olvasó közötti távolság megléte.² Ugyan lehetséges, hogy ugyanaz a személy kutatóként objektivitásra törekedve, magánemberként pedig a személyességnek és az érzelmeknek is teret en-

¹ L. például a különböző irodalomkritikai irányzatok (narratív kritika, kánonkritika, olvasóközpontú kritika stb.) térnyerését a bibliai hermeneutikában.

² Ingo Baldermann egy hallgatójával folytatott beszélgetésre is hivatkozik. A hallgató korábbi biológiai tanulmányait azért hagyta abba, mert nem tudta feldolgozni, hogy az élet tudományának a vizsgálatai csak az élet kioltásának árán haladhatnak előre. Ezzel párhuzamos szerinte, hogy a teológusok gyakran megölik és vegytisztává teszik a Biblia étellel teli és életet ígérő szövegeit, csak hogy vizsgálatuk tárgyává tehessek.

U. Körtner több jelentős szerző véleményét összefoglalva mondja ki: „(a történetkritikai egzegézis) elősegíti a Biblia jelentőségvesztését, mivel a vallásos tapasztalat elvesztéséhez vezet. Deklarált céljával szemben a történetkritikai bibliamagyarázatnak nem sikerül feltárnia a bibliai írást, szerzőik és eredeti olvasóik életét és tapasztalati világát, s még kevésbé sikerül ezt közvetítenie mai tapasztalati világunkba.” Körtner, U. H. J.: *Az ihletett olvasó. A bibliai hermeneutika fő aspektusai*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 1999. 52. o.

Baldermann, I.: *Der leidenschaftliche Gott und die Leidenschaftslosigkeit der Exegese. Anfragen zu einem exegetischen Defizit*. In: *Der eine Gott der beiden Testamente*, JBTh Bd. 2. Neukirchener Verlag, Neukirchen, 1987. 144. o.

gedve olvassa a bibliai szövegeket, mégis könnyen belátható, hogy ez az eljárás az embert nem képes egységben látni, azaz éppen a bibliai emberkép lényegének mond ellent.³

E dolgozat a siegeni valláspedagógus, Ingo Baldermann hermeneutikáját tekinti át, mégpedig részben saját műveinek, részben pedig az általa is alakított elementarizálás vallásdidaktikai koncepciójának ismertetésén keresztül. Az elementarizálás – más néven elemivé tétel: ET – koncepciójának bekapcsolása a vizsgálódásokba azért is lehet gyümölcsöző, mert az irányzathoz kapcsolódó teológusok, valláspedagógusok részben már kritizálták Baldermann, viszont ezt belülről, abból a perspektívából tették, amellyel ő is dolgozik, tehát nem más koncepciók külső szempontjai szerint.

A felvetett probléma, tehát a Biblia objektív és/vagy szubjektív értelmezésének dilemmája Baldermann-nál, illetve az ET koncepciójában is megjelenik. Ebből a – leegyszerűsített – problémából kiindulva mutatjuk be Luther és Bonhoeffer egy-egy gondolatát, amelyek Baldermann hermeneutikájára erősen hatottak.

A SZELLEMI ELŐDÖK

Luther hermeneutikai kulcsa: törvény és evangélium

Luther írásértelmezésének kulcsa a törvény és az evangélium megkülönböztetése. Erre a szétválasztásra azért van szükség, hogy az evangélium vigasztalását értékelni tudja az ember. Csak az érti meg az örömhírt Luther szerint, aki már megpróbált megfelelni a törvénynek, meg van győződve annak értelméről és jóságáról, mégsem képes megvalósítani annak követelését. Ez a kiábrándultság az evangéli-

³ Ezenkívül hiába is törekszik a kutató objektivitásra, ez tökéletesen úgysem valósulhat meg. A legtöbb, amit tehet, az elfogultságának tudatosítása.

um átéléséhez vezető út szükséges állomása.⁴ Ha Luther életrajzában keressük ennek a teológiai kijelentésnek a hátterét, akkor észre vesszük, hogy a törvényről és az evangéliumról szóló tanítás jóval több, mint egy kijelentő módban semlegesen elmondható tan: személyes tapasztalat, érzelmi megrázkódtatások, kétségbeesés és megkönnyebbülés szülte koncepció. Mindazok pedig, akik hasonló érzelmi érintettség nélkül beszélnek törvényről és evangéliumról, éppen olyanok, mint a vak, aki színekről beszél.⁵

Baldermann abban látja a törvény és az evangélium lutheri tanításának aktualitását, hogy ma politikai és ökológiai katasztrófa árnyékában élünk. Az összeomlást pedig csak akkor lehetne elkerülni, ha alapjaiban változna meg gondolkodásunk és cselekvésünk – mégpedig nemcsak egyes „alternatív” egyéneké, hanem mindenkié. Fenyegét a nukleáris katasztrófa, a természet vég nélküli kizsákmányolásának és az Észak-Dél, illetve szegény-gazdag ellentét kiéleződésének összes következménye.⁶ A mindennapok fogyasztási szokásaiban való részvételünkkel, pusztán létünkkel olyan struktúrát támogatunk, amely ellentmond olyan értékeknek, mint az emberi méltóság, a felebaráti szeretet, a gyengék felkarolása, a teremtett világ megőrzése.⁷ S bármennyire is szeretnénk megfordítani a világ menetét, függetleníteni magunkat a strukturális bűntől és hallgatni lelkiismeretünk szavára, erre lényegében képtelenek vagyunk, olyannyira behálózta egész életünket. Baldermann szerint tehát ez az alapélmény – amelytől már a gyermekek és a fiatalok sem tudják függetleníteni magukat, sőt talán őket nyomasztja a leginkább – a megfélemlítő Luther törvény miatti kétségbeesésének. S ahogyan neki, úgy nekünk is ez az érzelmeket is érintő krízis ad értelmet az evangéliumról, feloldozásról, reményről szóló tanításnak.

Dietrich Bonhoeffer és az evilági hit

Bonhoeffer még Luthernél is tovább merészkedik. Nem egyszerűen inkompetensnek tartja azokat, akik tapasztalatok nélkül tesznek teológiai kijelentéseket, hanem azt is mondja, hogy ezek hiányában, valamint túl gyorsan elfogadva az Újszövetség által felkínált szabadítást nem is lehet az embert kereszténynek nevezni. „Csak ha az ember ismeri Isten nevének kimondhatatlanságát, veheti szájára Jézus Krisztus nevét. Csak aki az életet és a földet úgy szereti, hogy azok elvesztésével mindent elveszni és megsem-

⁴ Baldermann, I.: *Biblische Theologie als Weg des Lernens. Didaktische Strukturen in der Theologie Luthers, Bonhoeffers und dem Selbstverständnis des Kirchenbundes*. In: *Einheit und Vielfalt*, JBTh Bd. 1. Neukirchener Verlag, Neukirchen, 1986. 185. o.

⁵ Baldermann (1986) 185. o.

⁶ Baldermann (1986) 194. o.

⁷ Baldermann, I.: *Auferstehung sehen lernen. Entdeckendes Lernen an biblischen Hoffnungstexten*. Neukirchener Verlag, Neukirchen, 1999. 126. o.

Baldermann (1986) 194–196. o.

misülni látna, az hihet a feltámadásban és egy új világban. Csak ha valaki Isten törvényét önmagára érvényesnek tartja, beszélhet a kegyelemről is, és csak ha tudjuk, mit jelent Isten haragja és bosszúja ellenségeivel szemben, érintheti meg szívünket a megbocsátás és az ellenség szeretetének szava.”⁸

Baldermann továbbviszi Bonhoeffernek ezt a gondolatmenetét, amikor a Biblia lényegi magvát keresi. Kiindulópontja ugyanis, hogy a nagy kihívások, a félelem és kétségbeesés idején csak az igazán hiteles mondatok képesek megtartani és vigasztalni az embert. Az egyszerű megoldások, a betanult, de személyes tapasztalati háttérrel nem rendelkező dogmák – Bonhoeffer szavaival az olcsó kegyelem, az evilág szeretete nélküli feltámadáshit vagy a Jézus nevére való, megilletődöttség nélküli, refrénszerű hivatkozás – nem hitelesek, nem rendelkeznek azazal az elementáris erővel, amelyre szüksége van a bajban lévő embernek.⁹

Láthatjuk tehát, hogy a teológia magas szintű művelése nem a Biblia vegytisztán objektív értelmezéséhez és a személyes érintettség kizárásához vezet, hanem a kettőt elválaszthatatlan egységben látja. A Biblia szándéka, hogy az embert lényé egészében megérintse, hasson rá, ezért legitim minden személyes indítékú közeledés a Bibliához. Ugyanakkor a tudományos érdeklődés és az ezzel járó objektivitás a feltétele annak, hogy a gondolkodás és értelmezés ne szakadjon el a Bibliától, a rendelkezésünkre álló szövegektől. Ez az alapelv valószínűleg a teológusok többségének szemében magától értetődő. Mégsem főlegesen leírni, hiszen az alapelv elfogadását még nem követi szükségképpen annak alkalmazása. Ha az egyházi gyakorlatra, az igehirdetésre, lelkigondozásra vagy a hittantanításra gondolunk, akkor észrevehetjük, mennyire nehéz megvalósítani a tudományos és a személyes közeledés összhangját és egyensúlyát. Könnyebb út vagy az egyik, vagy a másik utat járni, annak ellenére, hogy szellemi tudathasadáshoz vezet. A következő részben a hittantanítás egy máig ható és fejlődő koncepcióját, az elemivé tételt vizsgáljuk meg, amely szerint a jó hittantanítás egyik feltétele a két közelítésmód szintetizálása.

AZ ELEMIVÉ TÉTEL KONCEPCIÓJA

Nemcsak elődei, hanem kortársai is befolyásolták Baldermann gondolkodását és bibliaértelmezését. Az elemivé tétel koncepciójának egyik színét éppen Baldermann adja – például H. Stock, K. E. Nipkow és mások mellett –, ugyanakkor a valláspedagógiában folyó viták során kristályosodott ki hermeneutikája és abból kinövő, azzal összekapcsolódó didaktikája is. Ezért kell figyelmünket most az ET koncepciója felé fordítanunk, amelyen belül a 4. fejezet-

⁸ Baldermann (1986) 184. o.-n idézi D. Bonhoeffert: WE NA 175k.⁹ Baldermann (1999) 18–19., 35. o.

ben majd rámutatunk Baldermann sajátos helyére. Eközben azt is megértjük, miért képes Baldermann egyesíteni a szaktudományos érdeklődést a személyes értelmezési utakkal, sőt azt is, hogy miért nem tudja és akarja e kétőt egymás ellen kijátszani és egymás nélkül elképzelni.

Az elementáris teológia és az ET megkülönböztetése

Először is meg kell különböztetnünk egymástól az elemivé télt (ET) és az elementáris teológiát. Az elementáris teológia megelégszik a teológiai tartalmak olyan szintű leegyszerűsítésével, központi gondolatokra redukálásával, amely az igazságot még nem csorbítja. Ez a feladat nem kicsi, és rendkívül fontos, ha a teológia nemcsak a kisszámú képzett teológus, hanem minden érdeklődő számára érthető kíván maradni. (És amennyiben a teológiát nemcsak önmagában megálló tudományként, hanem az egyházi tevékenység alapjaként fogadjuk el, akkor a széles körű érthetőség igényéről nem mondhatunk le.) Az elementáris teológia az egyszerűsítés, lényegkeresés közben csak a tudományra van tekintettel, tehát arra, hogy minden lényeges megmaradjon, az igazság ne torzuljon, ugyanakkor minden, ami nem tartozik a közvetlen maghoz, lefejtődjön. A lényeges és a lényegtelen, a konstitutív és a másodlagos megkülönböztetéséről van tehát szó.¹⁰ Az elemivé tétel didaktikai koncepciója szintén fontosnak tartja a teológia felismeréseihez való hűséget, ugyanakkor hűségen nem a betű szerinti megfelelést, hanem a lélek szabadsága szerintit érti. A Bibliától ugyanis nem áll távol a személyes érintettség és élmény. A most szöveggélt előtünk álló tanúbizonyságok az élet egyes helyzeteiben megélt hit kimerevítései, pillanatfelvételei, s mint ilyenek, nem akarnak örökre állóképek maradni, hanem át akarnak változni cselekvéssé és életté. Ez történik meg akkor, ha egy bibliai szöveg cselekvésre, életének megváltoztatására, környezetének és saját magának alakítására ösztönöz egy embert – a szövegek keletkezésétől időben már távol.¹¹

Az ET mint híd

Amíg tehát az elementáris teológia csak a teológia felé érzi magát elkötelezve, addig az ET egyaránt szem előtt igyekszik tartani az átadandó tartalmat, tehát a *múlt* képviselőjét és a személyt, aki a *jelenben* kíván tanulni, s a ta-

¹⁰ Schweitzer, F.: Elementarisierung als religionspädagogische Aufgabe: Erfahrungen und Perspektiven. *Zeitschrift für Pädagogik und Theologie – Der Evangelische Erzieher*. 2000/3. 242. o.

¹¹ Stock, H.: Theologische Elementarisierung und Bibel. In: I. Baldermann – K. E. Nipkow – H. Stock: *Bibel und Elementarisierung*. Haag + Herchen Verlag, Frankfurt a. M., 1979. 75–86. o. Stock példaként a Jézus követőiről szóló evangéliumi történeteket említi. E szövegek eseményeken alapuló hagyományanyagok, amelyek azonban nem azért váltak írássá, hogy azokat kognitíve elsajátítsák a későbbi olvasók, hanem azért, hogy hatásukra maguk is Jézus követőivé legyenek. vö. 76. o.

nultakkal a *jövőben* boldogulni. Az ET feladata tehát a teológia és a pedagógia/antropológia egymással termékeny összeköttetésbe hozása.¹² Lássuk, hogyan történik ez.

A négy elsődleges dimenzió

R. Oberthür négy egymást kiegészítő s egymástól csak elméletileg elválasztható dimenziót vázol fel.¹³ A két oldalhoz, tehát a tanulókhöz és a tanulás tartalmihoz két-két dimenzió köthető. A tanulók oldalán az elemi tapasztalatok és az elemi utak, a tananyag (hagyomány) oldalán az elemi igazságok és az elemi struktúrák állnak. Az *elemi tapasztalatok* dimenziója arra vonatkozik, hogy a tanulók számára akkor telik meg tartalommal a bibliai tananyag, ha a szöveg keletkezéséhez hozzájáruló tapasztalat fedésbe kerül saját tapasztalataikkal.¹⁴ Ez azért lehetséges, mert az alapvető emberi tapasztalatok és érzések (például félelem, elhagyatottság, hála, biztonságvágy, az elfogadás vágya, szeretet) téren és időn átívelnek. Az állandó mellett azonban mindig tekintettel kell lenni a változóra is, tehát arra, hogy a megváltozott életkörülmények befolyásolják a megértést is. Épp ezért a (vallás)pedagógiának figyelemmel kell kísérnie az aktuális ifjúságkutatások eredményeit is, valamint a „szabad szemmel is látható” társadalmi változásokat.¹⁵

Szintén a tanulók oldalán találhatók az *elemi utak*. Ez alatt azt értjük, hogy a tanulást mindig meghatározza a tanulók gondolkodásbeli fejlettsége, a hittan esetében pedig az istenkép és az erkölcsi véleményalkotási képesség fejlettsége is.¹⁶ Ha ennek tudatában vagyunk, a tananyag tartalmi középpontja elvesztésének veszélye sem fenyeget – legalábbis arról az oldalról, hogy a tanulók saját gondolkodási sémájukhoz illesztik a bibliai történetet, s ezzel megfosztják életől és teológiai középpontjától.¹⁷

¹² Schweitzer (2000) 242k

¹³ A modell R. Oberthür *Kinder Fragen nach Leid und Gott* című művében található (Kösel, München, 1998. 27. o.), azonban Schweitzer is közli és kommentálja. Schweitzer (2000) 244kk

¹⁴ Schweitzer F.: Elementarisierung – ein religionsdidaktischer Ansatz. In: uő: *Elementarisierung im Religionsunterricht. Erfahrungen, Perspektiven, Beispiele*. Neukirchener Verlag, Neukirchen, 2003. 19. o.

¹⁵ Schweitzer (2003) 20. o. példaként a tékozló fiú példázatának értelmezési nehézségeit említi. A ma jellemző apa-gyermek kapcsolatban egyáltalán nem számít tabutörésnek, hogy az apa elébe fut előkerült gyermekének. Véleményünk szerint ugyanígy nehezíti a megértést, ha a tanulók nem azt az érzést ismerik, hogy ők elcsatangoltak otthonról, hanem azt, hogy apjuk „tűnt el”, keresett új utakat.

¹⁶ J. Piaget, J. Fowler, L. Kohlberg és Oser–Gmünder fejlődési modelljei széles körben ismertek, ezért itt csak utalunk ezekre.

¹⁷ Nem csoda, ha egy „do ut des” fejlődési stádiumban lévő tanulócsoporthoz az „Illés a Kármel-hegyen”-történetet olyan oldalról közelíti meg, hogy erkölcsileg megengedhető-e embert ölni vallási okokból. Pedig a történet lényege nem itt van. Néhány évvel később már a teológiai középpontot is megérthetnék, miszerint Illés kritikája az ellen irányul, hogy Aháb király a biztonságért és korlátlan királyi hatalomért, amit Baál testesített meg, árulta el az egy Istenbe vetett hitet. Ha figyelembe vesszük a tanulók vallási fejlődését, akkor helyesen időzítjük a tanulást. vö: K. Wegenast: Az elemivé tétel (ET) mint teológiai és valláspedagógiai probléma 111–114. o. In: Németh D. – Kaszó Gy. (szerk.): *Vallásdidaktikai szöveggyűjtemény*, KGRE Budapest, 2001. 83–114. o.

A tananyag, a teológiai tartalmak oldalán találhatóak az *elemi igazságok* és az elemi struktúrák dimenziói. Az elemi igazságok jelenléte a modellben arra mutat rá, hogy a hittantanítás feladata e koncepció szerint nem egyszerűen a vallásról való tanítás, amit vallásismeretnek szoktak nevezni, hanem helye van benne az igazság kérdésének, keresésének, még ha igazságon nem is a megkérdőjelezhetetlen dogmákat értjük.¹⁸ A bibliai történetek értelmezésén úgy szemléltethetjük ezt, hogy nem törekszünk az egyes történetek egyetlen helyes értelmezésének megtalálására, hiszen ilyen nincs is, de feltételezzük, hogy létezik egzisztenciális igazság, amelyhez a kommunikáció¹⁹ során közeledhetünk.²⁰ Így tehát az ET során nem objektív, hanem minket érintő, szubjektív igazságokról van szó.²¹ Ezzel az ET-lel dolgozó hittantanítás elhatárolható egyrészt a neutralitásra törekvő vallásismerettől, másrészt a vallási igazságokat objektív igazságnak tartó, fundamentalista szellemű hittantanítástól.²²

Az objektív igazság közvetítése a hittanoktatásban azért hibás, mert az objektív, természettudományos igazságok jellemzője, hogy alátámaszthatók ugyan, de meg is cáfolhatók. (vö. Popper P.: *Van ott valaki? A valláspszichológia néhány fontos kérdéséről*. Saxum, Budapest, 2001. 11k) Sőt mondhatjuk, hogy az ilyen jellegű igazságoknak kivétel nélkül az a sorsuk, hogy az ismeretek növekedésével megcáfolják őket. Így minden természettudományos igazság hasonlítható egy lépcsőfokhoz, amely egy adott történelmi pillanatban – időszakban – legfőlegül áll és helyesnek tűnik, valamint a további kutatások szempontjából nélkülözhetetlen, de idővel megdől, azaz újabb lépcsőfokok épülnek rá, esetleg teljesen lerombolják. Valószínűleg a Bibliát objektív igazságok tárházaként felfogó hittantanárok, lelkészek mélyen fel lennének háborodva, ha egy újabb felfedezés, régészeti lelet vagy kutatási módszer által idejétmúlttá tehetőnek gondolnánk a Bibliát. Pedig ez logikus következménye lenne annak, hogy objektív igazságokat vélnénk felfedezni benne.

Az érzékeny pont az igazsággal kapcsolatban véleményünk szerint az, hogy a *szubjektív* szó konnotációja fel-

világosodás utáni kultúránkban az, hogy kevésbé értékes, míg az *objektív* ismereteket, tényeket stb. értékesebbnek tartjuk. Ezt a félreértést kell szétoszlatni ahhoz, hogy az ET jogosságát belássuk. Az ET szerint az objektív igazság nem hatol az ember mélyére, nem képes megváltoztatni viszonyulásait, gondolkodását, életvezetését, hiszen kívülről érkezik, a személy tekintetbe vétele nélkül. A szubjektív igazság viszont kapcsolatba kerül a személlyel, állásfoglalásra készíti, hiszen dialógus során alakul ki. Ezáltal képes befolyásolni az igazság megismerésében aktív személyt.²³

Az *elemi struktúrák* megtalálása az elementáris teológia központi feladata. Ez alatt a bibliai történetek központi tartalmait, a dogmatika leegyszerűsített, de a lényegét el nem veszítő, sűrített megállapításait értjük.²⁴ Ugyanakkor a tudomány jellemzője a sokféleség és gyakran az ellentmondások jelenléte. Az ET egyrészt feltételezi, hogy a tanár a tudomány felismeréseit követi, tehát tisztában van a létező véleményekkel, képes azokat értékelni, és nem tagadja az esetleges feszültségeket. Ugyanakkor a tanításnak nem feladata a teológiai kutatásba való bevezetés, az ellentmondások közötti eligazodásra való képesség kialakítása. Helyette inkább arra kell tudnia ráirányítani a tanulók figyelmét, ami igazán lényeges, ami a történetek és témák sarokköve. Eközben nem kell letagadni az esetleg egymás mellett létező véleményeket, sőt például az etikai témák feldolgozásakor ezek megismertetése biztosan nem maradhat el.²⁵ A teológiai sokszínűség a választást is szükségessé teszi. Ennek kritériuma az ET alapelveinek megfelelően a tanulók világával való kapcsolódás lehet.²⁶

Az ötödik dimenzió

Schweitzer az Oberthür által megadott négy dimenziót egy ötödikkel egészíti ki, az *elemi tanulási formák* dimenziójával.²⁷ Ez a dimenzió más értelemben jelent hidat a tananyag és a tanulók között, mint az eddigi négy. Nem a két oldal találkozásából adódik (mint például az elemi tapasztalatok, melyek a tananyagban szereplő személyek és a tanulók tapasztalati halmazának metszésében található), hanem az ET szemléletmódjából, tehát hogy a tananyag és a tanulók *találkozásának lehetővé tétele* a cél. Ez pedig olyan tanulási formákkal – módszerekkel és komplex módszerekkel – érhető el, amelyek egyaránt tekintettel vannak a teológiai tartalmakra és a tanulókra.²⁸

¹⁸ Schweitzer (2003) 26. o.

¹⁹ Kommunikáció a szöveggel és a tanulásban részt vevő más személyekkel.

²⁰ Schweitzer (2003) 27. o.

²¹ Stock (1979) 75. o.

²² Az ET igazsághoz való viszonya több okból is ideális. Magyarországon véleményünk szerint nagyobb veszély, hogy a fundamentalista szellemű igazságszemlélet szerint tanítunk, ezzel szemben a semlegességre való törekvés általában nem támogatott egyházi körökben. (Bár meg kell jegyeznünk, hogy ez nem kutatással igazolt állítás, csupán szubjektív benyomás.) A semlegességre való törekvés árnyoldala lenne, hogy az orientációt kereső fiatalok nemcsak hogy irányt nem kapnának, de még azt is sugallnánk nekik, hogy minden esetleges, semmi sem jobb vagy rosszabb. Nem mintha nem lenne ebben is igazság, de a tanulók fejlődése szempontjából fontos, hogy legyen először egy határozottabb, követendő irány és értékrendszer, amelyet aztán tapasztalataik segítségével az idők folyamán finomítanak, relativizálnak.

²³ Oberthür (1998) 27. o.

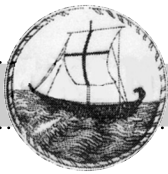
²⁴ L. Stock (1979) 75. o.

²⁵ Schweitzer (2003) 17. o.

²⁶ Schweitzer (2003) 16. o.

²⁷ Schweitzer (2003) 14. o.

²⁸ Erről a kérdéstről részletesen: F. Schweitzer: *Elementarisierung nur der Inhalte – oder elementare Formen des Lernens?* című tanulmányában. In: uő: *Elementarisierung im Religionsunterricht. Erfahrungen, Perspektiven, Beispiele*. Neukirchener Verlag, Neukirchen, 2003. 187–201. o.

BALICZA KLÁRA

Beszámoló a Lutheránus Világszövetség Tanácsának 2004. évi üléséről

A Lutheránus Világszövetség Tanácsa 2004. augusztus 31. és szeptember 6. között tartotta idei ülését Genfben. Az ülés a tavalyi winniepegi nagygyűlésen megválasztott tanács első teljes ülése volt, melyen a tagok a szükséges adminisztratív teendők elvégzésén kívül meg kellett hogy egyezzenek a következő hat év irányvonalairól és egy a család, a házasság és a szexualitás kérdéseivel foglalkozó munkacsoport felállításáról is. Most került sor a főtitkár, valamint a Missziós és Fejlesztési Osztály (DMD) igazgatójának megválasztására is. A következőkben ezekről a témákról számolok be bővebben.

AZ LVSZ MŰKÖDÉSÉNEK IRÁNYVONALAI AZ ELKÖVETKEZŐ 6 ÉVBEN

Az LVSZ működésének irányvonalait a szervezet alkotmányának értelmében alapvetően a nagygyűlés szabja meg. A nagygyűlések során a küldötteken keresztül a tagegyházaknak lehetőségük és feladatuk, hogy kijelöljék azokat a területeket, amelyekben az LVSZ-nek szerepet kell vállalnia. A tavalyi, Winnipegben tartott X. nagygyűlés témája – mint ismert – „Gyógyulást a világnak!” volt. Az ott megszületett zárodokumentum a tíz falucsoport (village group) témáira épülve megnevezi a gyógyulásra váró sebeket, és tartalmazza azokat a kötelezettségvállalásokat, amelyekkel az LVSZ és a tagegyházak a gyógyulás folyamatában részt kívánunk venni.¹ Egyértelművé vált azonban, hogy a zárodokumentum túl általános és szerteágazó ahhoz, hogy irányadóként szolgálhasson. Kevés valóban új elemet tartalmaz, a kötelezettségvállalások nagy többségét be lehet sorolni már működő projektek alá. Ráadásul túlságosan is tág ölelésű. Ez részben érthető, hiszen a küldöttek mindegyike másféle kontextusból közelítette meg a témát, és fontosnak tartotta, hogy a megszülető dokumentum az általa megélt helyzetet is tükrözze.

¹ A zárodokumentum (Message of the Tenth Assembly) megtalálható többek között a <http://www.lwf-assembly.org/documents.html> honlapon, és hamarosan megjelenik magyar nyelven is.

Ugyanakkor a célkitűzéseket reálisan megvizsgálva világossá válik, hogy az LVSZ nem lehet képes mindezeket megvalósítani, hiszen nem áll rendelkezésére sem elegendő személyi, sem anyagi erőforrás. Ez a kritika a zárodokumentummal szemben már Winnipegben megfogalmazódott, és többen felvetették: a nagygyűléseket a jövőben olyan módon kellene felépíteni, hogy lehetővé váljon a célkitűzések közötti prioritások felállítása is. Ez alkalommal azonban ez a feladat a tanácsra maradt.

A nagygyűlés utáni rövid ülés során a tanács a feladatot átruházta a főtitkára és a genfi titkárságra azzal, hogy a következő ülésre készítsen el egy javaslatot a prioritások listájával. Az LVSZ munkatársai *Ishmael Noko* főtitkár vezetésével az eredetileg közel 30 oldalas dokumentumot két A4-es oldalba sűrítették össze, a célkitűzéseket négy főcím alá besorolva. A négy témakör mindegyikét a nagygyűlés zárodokumentumából vett konkrét idézetek vezetik be, amelyeket a főbb kötelezettségvállalások listája követ. A tanács tagjai közösen és a bizottságokban is megvitatták a javaslatot, és kisebb módosításokat hajtottak rajta végre, melyek a lényegi koncepción nem változtattak. Az így megszületett fő témakörök és a hozzájuk tartozó célkitűzések a következők:

(a) A Lutheránus Egyházak Közösségének erősítése a misszió által

- az istentiszteleten, az evangélium hirdetésén és a szentéseken alapuló lutheránus öntudat és spiritualitás elmélyítése
- az egyháztagok bibliai, katechetikai és teológiai ismereteinek bővítése
- a megigazulás üzenetének átadása a különböző életkörülmények között élőknél, számukra releváns módon
- a missziói ekkleziológia kifejezése olyan módon, mely jól vonatkoztatható az LVSZ közösségének életére
- az egyházak támogatása az evangélizáció, az igehirdetés és a szolgálat küldetésében
- az Isten által adott közösség ápolása, a tapasztalható igazságtalanságokkal szembeni fellépés a közösség érdekeinek szem előtt tartásával
- a nők, a fiatalok, a fogyatékkal élők és az őslakosok tel-

jes jogú tagokként való befogadása, különös tekintettel a nők társadalmi szerepére

- a lelkesíti és nem lelkesíti szolgálat formáinak tisztázása, figyelembe véve az egyetemes papság és a nők lelkesítésé avatásának kérdéseit
- a programok és tevékenységek végrehajtásához szükséges erőforrások közös kezelése

(b) Az ökumenikus kapcsolatok elmélyítése és a vallások közötti párbeszéd elősegítése

- további bilaterális párbeszéd folytatása a keresztény közösségekkel, illetőleg az így elért eredmények visszahangjának javítása
- új megközelítési módok és új kezdeményezések ösztönzése
- az ökumenikus együttműködés és kutatás megerősítése
- az LVSZ és a Nemzetközi Lutheránus Tanács (International Lutheran Council) közötti kapcsolatok fejlesztése
- párbeszéd kialakítása a pünkösdi egyházakkal és a karizmatikus mozgalmakkal
- a vallások közötti párbeszédre és együttműködésre való törekvés
- igazságosságra, békére és megbékélésre való törekvés a több vallású területeken

(c) Tanúságtétel az egyházban és a társadalomban Isten gyógyító, megbékéltető erejéről és igazságáról

- fellépés az erőszak és az igazságtalanság megszüntetése érdekében
- a feszültségek és konfliktusok csökkentése
- a HIV/AIDS kampány intenzívebbé tétele: felvilágosítás, megelőzés, gondozás és küzdelem a megbélyegzés ellen
- a fundamentalizmus problematikájának kezelése
- humanitárius segítségnyújtás és gyorssegélyek
- törekvés a nők és gyermekek ellen irányuló, valamint a családon belüli erőszak megfékezésére
- a béke képviselője, a nők támogatása a béke és biztonság megteremtésében betöltött szerepükben
- a gazdasági globalizáció kedvezőtlen hatásainak megkérdőjelezése (például államadósságok és méltánytalan kereskedelem)
- az igazságosság elvének megvalósítása a természeti környezetben; az élet minden formáját tiszteletben tartó gyakorlat követése
- a társadalom peremére szorultak integrációja, emberi méltóságuk és emberi jogaik képviselője
- együttműködés a civil társadalommal

(d) A kommunikáció, a kölcsönös felelősségvállalás és a közös értékek megosztásának elősegítése

- a befelé és kifelé irányuló kommunikáció javítása, a különböző nyelvek használatának megtartása az LVSZ-en belül
- a kultúrák közötti kommunikáció elősegítése az egyházon belül és a társadalomban

- a családról, házasságról és szexualitásról szóló párbeszéd lehetővé tétele
- az egyház intézményes felépítményének átláthatóbbá tétele, fokozott felelősségvállalás az erőforrások elosztására; minél többeket bevonni kívánó vezetői stílus kialakítása

Az itt felsorolt prioritások megkísérlik összefoglalni a záródokumentumban előkerülő hangsúlyos témákat, azonban természetesen nem tartalmazzák azok összességét. Ishmael Noko az irányvonalak összeállításának folyamatát magyarázva kiemelte, hogy a *prioritás* szót nem a tevékenységek és célkitűzések értékrangsoraként kell értelmezni, hanem a realitások által megkövetelt választásként. A választás alapelveként pedig a kontinuitás látszott kibontakozni: mivel az egyes nagygyűlések által hozott döntések nem teszik semmissé a korábbi döntéseket, az LVSZ folytathatja eddigi programjait akkor is, ha azokról a mostani záródokumentum nem tesz külön említést, a most meghozott döntések pedig nem feltétlenül valósulhatnak majd meg az elkövetkező hat év alatt.

A CSALÁD, A HÁZASSÁG ÉS A SZEXUALITÁS KÉRDÉSEINEK MEGVITATÁSÁT ELŐSEGÍTŐ MUNKACSOPORT LÉTREHOZÁSA

A nagygyűlés tapasztalatai alátámasztják, hogy a *család, házasság és szexualitás* témájában a tagegyházak véleménye és hozzáállása jelentősen eltér. Winnipegben világgossá vált, hogy egyes tagegyházak számára ezek értelmezése és átértelmezése a társadalmi nyomás miatt égetően sürgető, míg más tagegyházakat nagyon érzékenyen érint a kérdésfelvetés. Érzékelhetővé vált a veszély, hogy a családról, házasságról és szexualitásról kibontakozó vita akár az LVSZ közösségét is megoszthatja, illetve megbonthatja. A nyílt párbeszéd szükségességét azonban sokan elismerték. A tanács ülését megnyitó elnöki beszédében *Mark Hanson* püspök is kiemelte, hogy ha az ige kerül a középpontba, és a különbözőségek helyett a közös értékekre összpontosítva folyik a kérdéskör vizsgálata, elkerülhetőek egy esetleges összeütközés tragikus következményei. Ezt elősegítendő az LVSZ Tanácsa a nagygyűléstől kapott mandátuma alapján létrehozott egy munkacsoportot, melynek feladata az eltérő értelmezések, gyakorlatok, történelmi, kulturális és spirituális hátterek összegyűjtése, valamint ezek bibliai, teológiai és etikai alapokon történő végiggondolása. Fontos, hogy a munkacsoport tevékenységének célja nem valamiféle mindenkire nézve kötelező norma felállítása vagy egyes gyakorlatok elítélése, hanem olyan vezérfonalak felvázolása, melyek segítségével lehetőség nyílik a párbeszédre a tagegyházakon belül és a tagegyházak között.

A munkacsoport tagjai a tervek szerint az első körben megkeresik majd a tagegyházakat, és megkérlik őket, hogy

foglalják össze saját álláspontjukat és a náluk érvényben lévő gyakorlatot. A konkrét feladatokról és az időbeosztásról a végrehajtó bizottság dönt tavaszi ülése során. A munkacsoport működéséről a tanács tagjai ígéret szerint folyamatos tájékoztatást kapnak. A munkacsoport elnöke *Kristin Tomasdottir* lelkész (Izland). További tagok: *Otiano Mallo* professzor (Kenya), *dr. Alicia Lee* (Taiwan), *Manuela Tokatli* (Ausztria), *Mindaugas Sabutis* püspök (Litvánia), *Olav Henriksen* professzor (Norvégia), *Kristin Anderson-Ostram* (Egyesült Államok), a dél-amerikai tagot az ottani tagegyházak a későbbiekben jelölik.

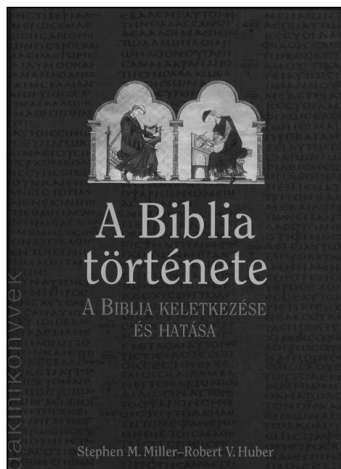
SZEMÉLYI DÖNTÉSEK

A tanács a jelölőbizottság javaslata alapján újráválasztotta *Ishmael Nokót* az LVSZ főtitkárává. Az újráválasztás a törvények értelmében 7 évre szól, a főtitkár azonban jelezte, hogy nem kíván 2011-ig posztján maradni, és a következő nagygyűlésen már csak vendégként szeretne részt venni. A jelölés és a választás során kérdések merültek fel (például a jelölőbizottság mandátumáról, a lehetséges újráválasztások számáról stb.), és ezek szükségessé teszik a törvények felülvizsgálatát. A törvénymódosítási javaslatokat az alkotmányügyi bizottság tárja majd a tanács elé a 2005. évi ülés alkalmával.

kat az alkotmányügyi bizottság tárja majd a tanács elé a 2005. évi ülés alkalmával.

Dr. Péri Rasolondraibe jövő márciusi nyugdíjba vonulásával megüresedik a Missziós és Fejlesztési Osztály (DMD) igazgatói állása is. Erre a feladatra a tanács a beérkezett pályázatok megtekintése után *dr. Kjell Birger Nordstokkét* nevezte ki. Az 58 éves norvég teológus hazájában egy számtalan nemzetközi partnerkapcsolattal rendelkező, kórházat és főiskolát is működtető diakóniai szervezet, a *Diakonhjemmet* vezetője. Korábban misszionáriusként is szolgált Brazíliában. Az LVSZ munkájában évek óta szerepet vállal, 1997 és 2003 között a DMD munkáját segítő bizottság tanácsadója volt.

A tanács itt felsorolt döntései több éven keresztül befolyásolják majd az LVSZ működését. A prioritások jelenlegi formájukban a konkrét programok alapját képezik majd, szerepük különösen akkor válik jelentőssé, amikor a jövő évtől kezdve a költségvetési kereteket három évre előre jelölik majd ki. A család, házasság és szexualitás kérdéseivel foglalkozó munkacsoport mandátuma is legalább két éves, nyilvánvaló azonban, hogy amennyiben a párbeszéd valóban beindul, tovább fog tartani, mint két év. A személyi döntések is több évre meghatározóak. Adja Isten, hogy mindezek az irányvonalak az általa kijelölt irányba mutassanak.

A Kálvin Kiadó két – a Magyar Bibliatársulat megbízásából megjelent – kiadványát ajánljuk olvasóink figyelmébe.

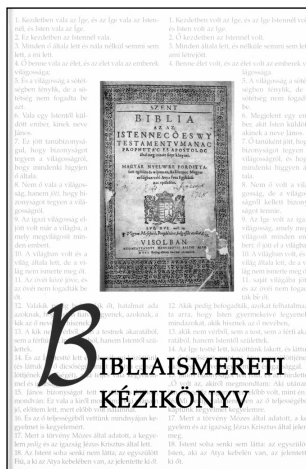
A Biblia története a Szentírás keletkezésével, elterjedésével és hatástörténetével ismertet meg bennünket, gazdagon illusztrált, igényes formában.

Ára: 5900 Ft

A Bibliaismereti kézikönyvet magyar protestáns teológusok állították össze. Elsősorban teológiai hallgatóknak ajánlják munkájukat, de lelkészek és hittanárok is haszonnal forgathatják ezt az összefoglaló művet.

Ára: 3200 Ft

A könyvek megvásárolhatók a Luther Kiadó boltjában (1085 Budapest, Üllői út 24.) vagy az interneten a <http://bolt.lutheran.hu/> címen.

Képzés és továbbképzés az egyházban és a gyülekezetben¹

A téma komplex voltára való tekintettel két területtel foglalkozom a képzés, továbbképzés témakörén belül: a gyülekezeti tagok gyülekezeti keretekben történő képzésével és a Magyarországi Evangélikus Egyházban most induló, szervezett lelkésztovábbképzéssel.

KÜZDELEM A HIÁNYZÓ „TANULÁSI KEDVÉRT”

Bátorságra és leleményességre van szükségünk ma ahhoz, hogy megelevenedjen a Magyarországi Evangélikus Egyházban és gyülekezeteiben a *tanulási kedv*. Jellemző, hogy erősen kötődünk a mindennapokban megszokott munkavégzéshez, annak bejáratos útjaihoz, ritkán merünk kezdeményezni és valami újat kipróbálni. Az pedig egyre szélesebb kör előtt világos, hogy egy folyamatos és széles rétegeket elérő *közös tanulás* nélkül nem tud megújulni az egyházi/gyülekezeti élet, nem növekedhet megtartó, vonzó ereje. Sokat beszélünk a negatívumokról, problémákról, amelyek akadályozzák

- az új tanulási alkalmak elindítását,
- a régiek őszinte felülvizsgálatát,
- az aktuális kérdések felvállalását.

A rendszerváltás idején megnőtt a *felölttkeresztelések* száma a történelmi keresztény egyházakban. Az a tény, hogy azóta is jellemzően jelen vannak, a tanulási kedv jelenlétére utal. Azonban önkritikusan be kell látnunk azt is, hogy a gyülekezetek, illetve a lelkészek nem kezelik minden esetben súlyuknak megfelelően ezeket az alkalmakat. Lehet, hogy csak a „közelnézet” az oka, de úgy látom, hogy amíg a római katolikus és a református gyülekezetekben alapos és mély tartalomra törekvő előkészítések zajlanak *szervezetten*, addig nálunk sokkal jellemzőbb egy bizonyos „nagyvonalúság”, amelyet sok esetben könnyelműségnek is nevezhetnénk. A gyülekezetek többségében inkább formai esemény a felnőttek felkészítése a keresztségre, de egyéb kazuális szolgálatokra is (például

esküvő), és csak ritkán mélyül el tartalmi értelemben. Arról, hogy van kivétel és pozitív példa, tanúskodik például Bence Imre közelmúltban megjelent tanulmánya a jegyesoktatás témájáról.²

Magyarországon sem növekszik az egyháztagek száma, még ha nem is olyan akut az egyházból történő kilépések problémája, mint Németországban. A fogyás a mi egyházunkban a legerősebb Magyarországon a történelmi felekezetek közül. Biztos, hogy nem lehet csupán a fent leírt „lazasággal” magyarázni ezt a sajnálatos tényt, de valószínű, hogy a létszámcsökkenéshez az is hozzájárul, hogy nem fordítunk elég nagy figyelmet a különféle kazuális szolgálatok kapcsán hozzánk forduló felnőttekre. Számomra égető a kérdés: miért nem fogjuk fel nagyszerű és egyedi lehetőségnek a hozzánk érkező és az egyházi gondolkodás iránt érdeklődő felnőtteket? Hogyan lehetne megszabadulni attól az ügyintézésízű közeledéstől, amivel mi magunk vágjuk el a beépülés, a gyülekezeti kötődés esélyét a frissen érkezők előtt?

Ezt a tapasztalatot talán inkább a *tanítási kedv* hiányának lehetne nevezni. Mindennapi gyülekezeti életünkben azonban megtapasztaljuk a *tanulási kedv* hiányát is. Ezzel kapcsolatban tegyünk fel néhány kérdést:

- Vajon hány gyülekezet hirdetett meg az elmúlt években speciális kurzusokat aktuális témákkal? (L. *Gyülekezetpedagógiai füzetek 1–4.*, illetve az *Ablaknyitás* című kötet,³ amelyek létrejöttének célja felnőtt gyülekezeti tagok képzésének támogatása.)

² Bence Imre: Jegyesoktatás a budavári gyülekezetben. *Lelkipásztor*, 2004/10. 385–389.o.

³ *Civil kontroll vagy társszolgálat?* – Gyülekezetpedagógiai füzetek I., Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000.

Mérlegen a lelkész – Gyülekezetpedagógiai füzetek II. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000.

Kezéd rajtunk – A konfirmáció gyakorlati teológiai megközelítése. Gyülekezetpedagógiai füzetek III. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000.

Biztos, védett kikötő – Gyülekezetpedagógiai füzetek IV. Evangélikus Sajtóosztály, 2001.

Ablaknyitás. Keresztény önismeret falakon belül és kívül. Luther Kiadó, Budapest, 2004

¹ Előadás a Pastoralkolleg bajor-magyar kurzusán (2004. szeptember 20–29.), Révfülöpön

- A működő gyülekezeti hitoktatás mellett próbálkoztak-e a gyülekezet vezetői azzal, hogy a hittanra járó gyermekek családját is megszólítsák? (Speciális rendezvények, családi istentiszteletek, szülői összejövetelek stb.)
- A presbiterek és a gyülekezeti munkások (önkéntesek) számára hány helyen tartanak olyan képzési alkalmakat, amelyek segítik őket abban, hogy feladatukhoz több kedvet, víziót és tartalmat találjanak? Nem ritka, hogy a gyülekezeti tisztségre vállalkozók nem ismerik igazán a feladatot, amelyet elvállaltak, és annak tartalmi háttérét sem. Nem elég formailag betölteni az egyházi tisztségeket, hanem ennek *tudatos vállalással* kell történnie. A diagnózisig általában eljutunk ezen a téren, a hiányok pótlásáig már sokkal ritkábban.⁴
- A hagyományos bibliára a legtöbb gyülekezetben valamennyire működik, de ez az esetek többségében zárt közösségi forma, inkább az idősek alkalmá. Vajon hány gyülekezet vállalja a bátrabb megszólítás kockázatát, mennyien keresnek új formákat?⁵

Minden felvetett kérdésre tudunk néhány pozitív példát említeni. Gyülekezeteket, ahol folynak próbálkozások. Általános tendenciaként azonban nem beszélhetünk arról, hogy a gyülekezetek megpróbálják új formák felkínálásával tágítani az elérhető emberek körét és felébreszteni a tanulási kedvet. Ehhez mindenekelőtt *a lelkész tanulási kedvére* volna szükség. Nem egyszerűen a jelentkező elvárások miatt, hanem talán elsősorban a lelkész saját szakmai stabilitásérzete miatt. Volt idő, amikor a körülményeink folytán csak egy-egy szolgálat pusztá elvégzését, megtartását tekintettük fontosnak; ma sokkal hangsúlyosabb annak tartalma, minősége és ereje. A lelkészi tanulási kedv motivációja lehet az is, hogy sok településen erős *versenyszituáció* alakult ki: kevésbé fontos, hogy ki mely felekezetbe „született bele”, egyre fontosabb az a kérdés, hogy mennyire vonzó, mit nyújt egy közösség. Nem elég, ha a lelkész csupán „vigyáz a múltra” és őrzi a tradíciót. Sőt az sem elég, ha a meglévő gyülekezeti tagokra koncentrálnak, mert elveszít, mielőtt megnyerne egy létező, bizonyos értelemben mégis anonim tömeget. Felejtjük el a szokott gátló mondatot, hogy úgysem érdekel senkit, amit újítani, frissíteni és tartalmilag erősíteni próbálunk, és fedezzük fel a tanulás szépségét mindkét oldalon: lelkészek és gyülekezetek egyaránt!

⁴ vö. Ritoók Pál: A presbiterek képzése kinek a feladata? „Egy 1999-ben készült felmérés alapján a presbiterek legalább 20%-a egyik hitvallásunkat sem olvasta, azt talán már mondani sem szabad, hogy egyharmaduk (!) nem olvas naponta Bibliát – erről nem készült felmérés, de tudjuk, templomba sem jár rendszeresen.” *Reformátusok Lapja*, 2004. szept. 19.

⁵ Lásd például a bakonycsérnyei kísérletet a bibliára tematizált előadássorozattá alakítására, amelyet az egész község számára meghirdettek.

MIÉRT AKTUÁLIS MA A KÉPZÉS ÉS TOVÁBBKÉPZÉS KÉRDÉSE AZ EGYHÁZBAN?

Az egyházi élet tagadhatatlanul sokszínűbbé vált az utolsó évtizedben. Sokkal több területtel foglalkozik egy lelkész a gyülekezetében, mint tette korábban. A gyülekezetek jelentős részében tapasztalható egy bizonyos megújulás, amelyet elsősorban a visszakapott épületek renoválása és a gyülekezeti centrumok kialakítása jelez ma még. Ennek a pozitív külső változásnak azonban sok esetben kiáltóan hiányzik a tartalmi/szellemi kísérője. A gyülekezeti alkalmak változása, flexibilitása nem vált természetessé. Nem ennek okait szeretném most vizsgálni, hanem csupán felrajzolni azt a helyzetet, amiben ma élünk. A gyülekezetek jelentős része nagy energiát fordított épületekre, adminisztrációs munka megszervezésére vagy pályázatok elnyerésével új projektek kialakítására. De nem általánosítható, hogy legalább ennyire foglalkozott volna a gyülekezeti élet tanítási, spirituális és tartalmi kérdéseivel, illetve ezek korszerű témáival és közvetítési módjaival.

Jelen vannak a magyarországi evangélikus gyülekezetekben is azok a krízistípusok, amelyeket *Wolfgang Huber* püspök sorol fel könyvében.⁶ Az általa felsorolt hét krízisből hattal nekünk is szembe kell néznünk ma. Ezek a következők:

- az egyháztagság krízise (általános fogyás, visszaesés tapasztalható, különösen a vidéki kistelepüléseken);
- az egyház pénzügyi krízise (az egyház önálló gazdasági ereje gyengül);
- a munkatársi krízis (a munkaerő-gazdálkodást legtöbbször a kényszer irányítja);
- a szervezeti krízis (a szervezet egyre bonyolultabbá válik, viszont a bázison nem fejlődik);
- a krízismenedzselés krízise (hiányzik a gyülekezetépítést tanácsoló, segítő csoport);
- az orientáció krízise (nem rajzolódna ki a minden gyülekezeti tag számára elfogadható jövőképek elemei).

(Ami pedig nem érint minket Magyarországon, az az NSZK és NDK egyesülésének krízise, bár a rendszerváltás megélése sem kisebb krízis.) Azt is mondhatjuk, néhány év késéssel mára érkezett hozzánk az az állapot, amiről Huber püspök 1998-ban írt.

Akármelyik irányból kezdenénk el vizsgálni ezeket a területeket, a fogyó létszám vagy a túlzott bürokratizmus, de akár a hiányzó munkatársak felől, mindig elmondhatjuk: „az adott helyzetre nem vagyunk igazán felkészülve”. *A felkészülés bepótlása* lehet az egyik sürgető ok, a motiváció a képzés és továbbképzés területén a mai magyar egyházi életben. Fontos kezdeményezés ezen a téren az egyházkerületi és egyházmegyei továbbképzési napok megjelenése az utóbbi években. Ahhoz, hogy kezelni tudjuk a kríziseket (hogy valójában elkezdjünk érdemben fog-

⁶ *Kirche in der Zeitwende. Gesellschaftlicher Wandel und Erneuerung der Kirche*. Gütersloh, 1998. Kálvin Kiadó, Budapest, 2003. 205kk.

lalkozni velük), a legnagyobb mértékben szükségünk van folyamatos párbeszédre az egyház különböző szereplői között. Természetesen zajlik egyfajta beszélgetés, de ennek nem lenne szabad kimerülnie a különböző kegyességű és egyházpolitikai beállítottságú csoportok belterjes vitájában. Kríziskezelési technika csak akkor alakulhat ki, ha megelőzi egy közös tanulási folyamat. Színvonalas felnőttképzés nélkül nem várható el az, hogy a következő generáció sorából ugyanúgy kikerüljön világi vezető az egyházban, mint korábban. Ennek a hiánya ma már több területen érezhető. *Az egyház belterjessége, beszűkülése ellen is tanulási folyamattal lehet eredményesen védekezni.* Szükséges volna elérhetővé tenni a Biblia és az életkérdések keresztény megközelítését a hagyományos formákon túl is. (Sajnálatos, hogy milyen kevéssé tudunk élni Magyarországon a Biblia évével mint lehetséges programmal. Csak néhány gyülekezet – például a pápai – jelent ebben az összefüggésben kivételt.) A Huber püspök által megjelölt kritikus pontoknak csak némelyikére reagáltunk a fentiekben. Valószínűleg valamennyi kritikus ponton meg lehetne találni azokat a jeleket, amelyek a képzés fontosságára utalnak.

Azért is szükséges a képzések fejlesztése, hogy ennek következtében tényleges partnerré váljunk a társadalom különböző rétegei számára. Nagyon szűk az a terület a mai magyar társadalomban, ahol érezhető az egyház aktuális problémafelvállalása, cselekvése és gyors elméleti/teológiai reakciója. Az egyház érzékelhető társadalmi jelenlétét illetően egyéni akciók nem segítenek, csak az összefogott és egységes fellépés. Evangélikus vonatkozásban jellemző életünkre a diaszpóraszituáció. Ahhoz, hogy egységes társadalmi fellépésről beszélhessünk, az elszórtan élő gyülekezeteknek és egyháztagoknak szükségük van arra, hogy a nagyobb közösség élményéből bátorságot merítsenek.⁷ Talán sokat segítenek az, ha a belső egyházi kérdések hosszas tárgyalása helyett az *üzenet tartalmát* fejeznénk ki többször, mindenki számára érthető, korszerű formában. Ehhez próbálunk impulzust adni a közelmúltban megjelent *Ablaknyitás* című felnőttoktatási segédanyaggal. Kifejezetten az együttgondolkodás, az interaktív tanulási mód előmozdítása volt az alkotók gyülekezet-pedagógiai célja.

A képzés és továbbképzés célja nem más, mint a *központi üzenet újráfelfedezése, újráfogalmazása és komolyan vétele*, azaz az evangélium hirdetése másképp és korszerűen!⁸ Bátrabban kell tanulnunk azt, hogyan fejezhető ki a tanításunk lényege a mai környezetben. Nagyon veszélyes

helyzet, ha a serdülőkori konfirmációval elintéztnek tekintjük a hívek tanítását és tanulását, mintha utána nem lenne szükség a tanulásra, mégpedig az élethosszig tartó tanulásra. Rendkívül fontos, hogy kimozduljunk abból a hamis nyugalmi helyzetből, amely el akarja hitetni velünk, hogy az egyszer megalkotott véleményünk vagy elért eredményünk felidézése és ismételtetése elegendő tudás. Ez olyan egyoldalú és a lehetséges partnerre nem figyelő gondolkodás és stílus, amellyel ma nem lehet eredményesen képviselni egy egyházat, gyülekezetet. Az üres frázisokkal teli prédikációk, a környezettel nem érintkező előadások vagy a bárhol, bármikor és bármilyen helyzetben elmondható egyházi megszólalások jelzik ezt a veszélyt. Az egyház és benne a gyülekezet nem mozdulatlan, sokkal inkább *nyugtalan tanulóhely-műhely* (Lernort-Werkstatt), mert konkrét élethelyzetek adják naponta az új, nyugtalanító és folytonos újragondolásra készítő impulzusokat. Bátorság kell ahhoz, hogy ezeket felfedezzünk, észrevegyük és reagáljunk is rájuk.⁹

MIT NYÚJT A SZEMÉLYES LELKÉSZI ÉLETPÁLYA SZÁMÁRA A RENDSZERES TOVÁBBKÉPZÉS?

A Magyarországi Evangélikus Egyházban 2004 őszén szervezett lelkésztovábbképzés indul. *Dr. Varga Gyöngyi* adjunktus és *Németh Zoltán* bányi lelkész kapták a megbízást a *Lelkészakadémia* kurzusainak megszervezésére, igazgatótanácsának elnökéül pedig *Deme Dávid* nagykanizsai lelkészt választották. Egyre kevesebben vannak ma a MEE lelkészei között, akik nem érzik ennek fontosságát és aktualitását. Egyházunkban a továbbképzés hagyományos formája inkább az önképzésre és erősen az önkéntességre épített eddig. Szervezett teológiai munka a havonkénti lelkészi munkaközösségi üléseken zajlik, illetve évente 2-3 lelkészkonferencián. Korábbi években működött még az Evangélikus Hittudományi Egyetem keretein belül a protestáns posztgraduális tanfolyam is, amely nyaranta hirdetett kurzusokat. Ezt a módszert egészíti ki az új kínálat, amelynek mintájául a bajor *Pastoralkolleg* (Neuendettelsau) szolgál, amelynek kurzusain több mint egy évtizede részt vesznek magyar lelkészek is. Függetlenül attól, hogy ezt a továbbképzést törvény szabályozza, és egyházkormányzati összefüggést tartalmaz (kötelező jelleg, ellenőrzés stb.), a legfontosabbnak azt a *mentálitást* érzem, amely *inspirálja* az egész továbbképzési projektet. Sajnos az előkészület és az előzetes meghirdetés fo-

⁷ Az evangélikus országos találkozók, illetve ezek ifjúsági változata, a Szélerőrsza iránti érdeklődés igazolja ennek szükségességét. Ezekben a találkozók sikeresen a közelmúltban leginkább olyan témákat feldolgozni, amelyek szélesebb társadalmi érdeklődést váltottak ki.

⁸ Érdekes kapcsolódás, ahogyan az elmúlt évben református területen előkerült Ernst Lange teológiájának – amely erőteljesen szorgalmazta ezt az újráfogalmazást – újráfelfedezése. L. Fekete Károly: Ernst Lange. *Lelkipásztor*, 2004. 292–299.o.

⁹ Klaus Douglass *Új reformáció* című könyvének magyarországi sikere is mutatja, hogy érdemes lenne ebbe az irányba elmozdulni. Jól döntöttek azok a gyülekezetek, amelyekben alkalomról alkalomra megvitatták ennek a könyvnek a fejezeteit. A könyv feldolgozásának munkamódszerére példát adott az Evangélikus Értelmisségi Műhely is. Ugyancsak pozitív példa ebben az összefüggésben a budahegyvidéki gyülekezet, amely egy bibliaórai sorozatában végigtárgyalta Christian Möller *Ha az Úr nem építi a házat* című gyülekezetépítési könyvét.

lyamán erős hangsúlyt kapott a törvényi keret és az egyházkormányzati összefüggés, pedig az igazi motiváló erő a tanulási kedv felfedezése, illetve támogatása, inspirálása volna. Fontos, hogy ez a szempont a jövőben nagyobb hangsúlyt kapjon. Véleményem szerint az inspiráció, a tanulási kedv megszületése az a kulcskérdés, amelyen leginkább megfordul a projekt sikere vagy sikertelensége.

Mit segít egy lelkész életében a továbbképzés? Azonnal hozzátéhetjük a második kérdést is: mit segít egy gyülekezeti tag életében, ha szervezett tanításban részesül? Néhány szempont, amit érdemes figyelembe venni:

- Sok lelkész nagy problémája az *elszigeteltség*. Ellene nem lehet másképp védekezni, csak úgy, ha tudatosan kilépünk belőle, és átéljük a lehetséges találkozást. Sokan végzik úgy a lelkészi szolgálatot ma, hogy az esetek többségében nincs kivel megbeszélniük a kudarcokat vagy az örömeiket. Ahhoz, hogy a mélyebben lévő belső kérdések megfogalmazódhassanak, időre van szükség egy közösségben. Erre nem elegendő néhány órási együttlét (mint az LMK-ülés). Nem megoldás az elszigeteltség gyógyítására az, ha a saját gyülekezete határát erősíti és falait védi valaki, ha rá se néz a szomszéd munkájára. A most induló lelkésztovábbképzés kimozdít, és lehetővé, sőt elkerülhetetlenné teszi a találkozást más lelkészekkel.
- *A megfáradás leküzdése érdekében* is fontos kilépni a mindennapok feszültségéből, és a saját lelki élet számára biztosítani időt és teret. Ez ismét nem történhet másként, csak ha kilépünk abból a napi gondozónból, amiben egy lelkész benne él, és ha „elengedjük” azokat a kérdéseket, amelyeket megoldhatatlannak látunk már régóta. Az aktív lelkészeknek meg kell szabadulniuk attól a nyomasztó érzéstől, hogy pótolhatatlanságuk miatt hosszabb ideig nem lehetnek távol a gyülekezetüktől. Foglalkozhat a továbbképzés egy központi teológiai témával, amely nem baj, ha látszólag távol áll azoktól a kérdésektől, amelyekkel a résztvevők a mindennapi munkájukban foglalkoznak. Egy érdekes területre való szellemi „kirándulás” kiváló segítség lehet a szellemi és lelki fáradtság leküzdésében. De választhat egy-egy továbbképzési kurzus olyan témát is, amely közel áll a mindennapi munka területeihez. Ebben az esetben úgy gondolom, nagyon hangsúlyos a tapasztalatcsere, az egymásra figyelés. A lelkésztárs meghallgatása már önmagában is segítség ahhoz, hogy a résztvevők saját gondolataikat, megfáradásukat más megvilágításba helyezzék, és nagyobb eséllyel birkózzanak meg vele.¹⁰
- *A munkavégzéshez szükséges kedv és bátorság megszerzésében* is segíthet a továbbképzés egy-egy kurzusa. Nem könnyű a lelkészi pályának azzal a jellemzőjével együtt élni, hogy az eredmény és a siker ritkán rajzolódik

ki láthatóan az elvégzett munka közben vagy után. A helyzetet ronthatják rossz beidegződések, rossz hangsúlyok, például az állandó elismerés utáni vágy. A lelkésztársakkal folytatott beszélgetések és a továbbképzési csoport tagjainak élettörténete segíthet új irányt találni. A lelkészi pályán a kedv és a bátorság szorosan összefügg az önbizalom kérdésével. A gyülekezeten kívüli találkozások, a váratlan és nem megszokott reakciók egyaránt korrigálják és fejlesztik az önmagunkról alkotott képet is.

- Végül, de nem utolsósorban *új tartalmi források* megtalálására is lehetőség nyílik a továbbképzés során. A prédikálás és a különféle csoportokban végzett munka visszatérő gondja, hogy találnunk kell olyan forrásokat, amelyekből meríthetünk, és amelyek segítségével változhat és frissülhet a felkészülésünk. Egyik oldalon információdömping vesz körül minket, ha azonban a ténylegesen használt forrásainkra gondolunk, úgy tűnik, mintha szűkülne a valóban jól használható információs anyag. A továbbképzés legfőképpen azt szolgálja, hogy megtanuljuk újrafogalmazni üzenetünket, mondanivalónkat, ez pedig csak küzdelem, energia befektetés árán sikerülhet. A szervezett továbbképzés előnye az a különbség, amely az íróasztal fölötti magányos töprengés és az élményszerűen átadott tartalommal való részesedés között húzódik. Minden lelkész abban a szorításban él, hogy napról napra, hétről hétre „fogyasztható” mondanivalóval kell előállnia. Hogy mi magunk utánpótláshoz jussunk, ahhoz természetesen szükségünk van az egyéni tanulmányi munkára, de a fent körülírt élményszerű részesedés frissülést és újulást hoz, ami nélkülözhetetlen, hiszen ugyanezt várja tőlünk a környezetünk.

Az utóbbi időben több gyülekezet is szervezett egyházunkban olyan hétvégét vagy néhány napos kurzust, amelynek keretében a gyülekezeti élet áttekintésén túl a résztvevők elmélyedtek egy-egy teológiai kérdésben, és így jutottak váratlan impulzusokhoz a gyülekezet jövőjét és programját illetően. Magam is részese voltam a közelmúltban több ilyen összeövetelnek. Ezt a formát érzem a fentiekben részletezett lelkésztovábbképzés lehetséges gyülekezeti párhuzamának, és ugyanolyan fontosnak és frissítőnek tartom gyülekezeti vonatkozásban, mint lelkészek körében. Érdemes lenne ezeknek a gyülekezeti hétvégéknek a tapasztalatát továbbadni, és a „műfajt” ismertebbé tenni gyülekezeteink szélesebb rétege előtt.

MÓDSZERTANI KITEKINTÉS

Tapasztalatom szerint a legtörelmetlenebb kérdéseket módszertani összefüggésben szoktuk feltenni. Miért nincs egyszer s mindenkorra érvényes, jó „recept” a képzés és továbbképzés tárgykörében? Újra és újra megtapasztaljuk, hogy egyetlen módszer sem hat csodaszerként a gyakor-

¹⁰ vö. Elmer István: Miért nem érezzük jól magunkat a bőrünkben? Orvosok és lelkészek a kiegészítő szindrómáról. *Új Ember*, 2004. szept. 12. 8. o.

latban. Ha új keretekkel és metodikával próbálkozunk, könnyen csalódhatunk, mert kevesen figyelnek fel rá, idegenkednek az újtól, és úgy tűnik, a hagyományos eszközökkel ugyanolyan jól el lehet boldogulni. Érdemes egyáltalán kísérletezni és próbálkozni új, érdekes, esetleg máskéntől átvett módszerekkel?

A kérdést azért tartom fontosnak, mert úgy gondolom, minden lelkes és minden gyülekezet maga alakítja ki, változtatja és frissíti azt a metodikai eszköztárat, amellyel a leghatékonyabban tud dolgozni. Hogy ez működjön, folyamatosan találkozunk kell új elképzelésekkel, amelyek inspirálnak, és amelyekből egy-egy elemet kiválasztva frissíteni tudjuk saját eszközeinket. Két szabályt azonban talán mindenhol érvényesnek lehet tekinteni:

- Egyszemélyes lelkesi munkára építve nem lehet gyülekezeti képzési projektbe kezdeni. Csak a csapatmunkának van esélye. (Ez legalább 3-4 főt jelent.)
- Úgy kell szervezni a továbbképzést, hogy a program végén a résztvevők számára feladatokat, megbízásokat tudjunk megfogalmazni. Nincs értelme gyülekezetben belüli képzésnek, ha nincs folytatása a gyülekezet mindennapjaiban. (Ez a résztvevők közreműködését jelenti az aktív gyülekezeti programokban.)

Csapatmunka és a képzésen túlmutató konkrét célkitűzés, feladat: ezt a két szempontot megkerülhetetlennek tartom az eredményes gyülekezetpedagógiai munkában.

Végül vizsgáljunk meg egy módszertani mintát, egy gyülekezetpedagógiai fejlesztési koncepciót, amelyet *Mindmapping-Methode* elnevezéssel ismertet *Heide Assmann* és *Carsten Haeske*.¹¹ Az elképzelés lényege egy térképszerű terv, amely megrajzolja a gyülekezet életét (munkaterületeit) minden lehetséges elképzeléssel együtt egy többéves periódusra előretekintve. Lényeges kritérium, hogy minden terv és lehetőleg minden gyülekezeti munkaterület (alkalom) rákerüljön a rajzra. Első látásra hihetetlenül bonyolultnak látszik a megadott séma, de a fokozatos megoldás (a térkép megrajzolása lépésről lépésre) során világos rálátást kapunk az egész gyülekezeti életre. Sokszor bele sem gondolunk, hogy mennyi feladat létezik egy átlagos gyülekezeti életben. A vizualitás előnyeit itt jól ki lehet használni. A tervezést természetesen nem a lelkes végzi egyedül. Mire elkészül maga a rajz, már hosszú, közös és folyamatos munkát végzett a gyülekezet. Ezáltal közösséget épített, felelősséget ébresztett, aktivizált és talán felfedezett rejtett lehetőségeket. Maga a módszer elsősorban gyülekezetépítési tervre készült, de a hat lépés, amelyet ajánl, megfontolandó egy továbbképzés esetére is.

Az alapkérdések tisztázása, az irányelv megtalálása a kiindulópont. Ez több kezdeti munkatársi megbeszélés témája lehet. Majd a hat lépést végig kell vezetni a gyüleke-

zet egész működési skáláján, de az egyes csoportoknak önmagukra vonatkozóan is. Ezek a következők:

1. Vízíó – Mit szeretnénk?
2. Analízis – Milyenek vagyunk?
3. Célcsoportok – Kik vállalkoznak rá?
4. Célok – Hova szeretnénk eljutni?
5. Megvalósítás – Hogyan lehetséges véghez vinni? Milyen lépéseink vannak most?
6. Kiértékelés – Mi történt? Hova jutottunk? Mit változtasunk?

Ez a hat lépés állandóan ismétlődik, és egyidejűleg munkastílusává is válik.

Az ehhez hasonló módszerek alkalmazásához, lépéseinek megtartásához mindenekelőtt önfegyelmre és fegyelmezett összehangolódásra van szükség a gyülekezetben. Sokszor mi magunk szakítunk ígéretes módszerekkel is, és választjuk a gyülekezeti munka strukturálatlan módját, mert hiányzik az önfegyelmünk ahhoz, hogy következetesen kitartsunk egy általunk választott, jónak tartott módszer mellett. A gyülekezeti gyakorlatban már azzal is nagy változás érhető el, ha csupán egyetlen évre megpróbáljuk alkalmazni azt a módszert, hogy a tervezés és a megvalósítás, majd a kiértékelés területén széles gyülekezeti réteget aktivizálunk. A mindmappinghez hozzá tartozik az is, hogy látható rajzzal, plakáttal minden szakaszban nyomon követhető a gyülekezet rétegei és alkalmanként az egész gyülekezet számára. Ez a csapatmunka fáradtságosabbnak tűnik, mint az egyszemélyes munka, de bizonyosak lehetünk abban, hogy sokkal hatékonyabb. Ezzel a példával válik talán láthatóvá számunkra az, hogy a gyülekezetben végzendő képzést csak gyülekezetépítési összefüggésben lehet vonzóvá és eredményessé tenni. Hiába hirdetünk meg speciális témákkal speciális alkalmakat, ha azok nem kötődnek az adott gyülekezet napi életéhez és megújulási tervéhez. Mondanivalónknak az a summája, hogy gyülekezeti képzés és gyülekezetépítés szerves egységben valósulhat csak meg. Ez abban nyilvánul meg, hogy a képzésben részt vevő gyülekezeti tagok számára egyre jobban láthatóvá válik az a szerep, amely lehetővé teszi számunkra a hely és a feladat felismerését egy gyülekezeti közösségben. Természetesen a lelkes rugalmasságára és alázatára is szükség van ahhoz, hogy ez az aktivizálódás megvalósuljon. A jövő gyülekezetére nézve gondolnunk kell arra, hogy azok fognak leginkább aktív gyülekezeti taggá válni, akiknek konkrét, személyre szóló megbízatásuk van, és rendelkeznek az ehhez szükséges ismeretekkel. A lelkesi pálya ebben az értelemben valóban elmozdul a menedzser típusú munkavégzés felé, de nyitottsággal és szakmai hitelességgel nélkülözhetetlen segítőkre talál. A lelkes nem mentesül a programok kitálalásának és a tartalmi vezetés felelőségének súlyától, de a megosztott szolgálatvégzésre egy-egy módszer kipróbálása nélkül esélye sincs.

¹¹ Rezept für ein Konzept?! Ein Leitfaden zur gemeindepädagogischen Konzeptentwicklung mit der Mindmapping-Methode. *Christenlehre/Religionsunterricht-Praxis*, 57. Jahrgang, 2004, Heft 2

GYAKORLATI KONZEVENCIÁK

Nagyon megérné programmá tenni néhány egyházi munkaéven keresztül a továbbképzést a lelkészek mellett a gyülekezeti tisztségviselők és segítők számára is. Azért is szükséges ebben az irányban továbbgondolni a jövő szolgálati területeit, mert nem valószínű, hogy tovább lehet növelni a teljes munkaidejű egyházi alkalmazottak számát, hanem éppen az önkéntes szolgálatvégzők segíthetnek a feladatok elvégzésében. Gyülekezeti és közegyházi szinten egyaránt szükség van arra a felfedező munkára, amelynek keretén belül rátalál az egyház azokra, akik vállalkoznak erre a küldetésre. Csökkenő létszámú egyház csak egy kisebb és nagyon koncentrált munkavégzésű struktúrával számolhat a jövőben. De az aktivizálható és a továbbképzéseken felkészített gyülekezeti tagok önkéntes szolgálata lehet az a forrás, amely hihetetlenül gazdag lehetőségeket rejtget. Minden ide összpontosított energia bőségesen megtérül. Olyan gyorsan változnak a szolgálati lehetőségeink, hogy egy kis egyház képtelen minden munkaterületre hivatásos alkalmazottat biztosítani. A lelkészi továbbképzés, különösen a Lelkészakadémia egy megújuló és a jelenleginél rugalmasabb, frissebb lelkészi munkastílust alakíthat ki.

Mire érdemes gondolnunk egy elinduló folyamatnál?

- A rekreáció és a szakmai tanulás egyszerre valósulhat meg ezeken a kurzusokon. Nem valószínű, hogy a két nagyon is igényelt területnek lehetnek külön kurzusai egyházunkban. Nálunk jóval nagyobb egyházak is ezt a módszert alkalmazzák már évtizedek óta.
- A lelkészek továbbképzésénél fontos feltétel lesz az, hogy a megfelelő egyházkormányzati szintek jól szervezett helyettesítést biztosítsanak a továbbképzés idejére. Csak akkor érkezik meg valaki nyugodtan ezekre a napokra (különösen a hosszabb – 9 napos – turnusoknál), ha efelől biztos lehet.
- Az egyes kurzusokon segíteni kell azt a magatartást, amelyik az egymás iránti toleranciát valóságosan is megteremti. Szükség van a belső feszültségek kibeszélésére, de az egyéni szolgálati élet múltjának és jövőjének átgondolására is. Egy frissen induló folyamatnál bizonyára megjelennek a sokat beszélők, a valódi extrovertált egyéniségek is, de nem kis felelősség a továbbképzések vezetői számára az „ellenkező oldal” támogatása az egyes alkalmakon.

- Már a továbbképzés előtt jó arra gondolni, hogy a részvétel után még nem válik valaki a téma ügyeletes „gurujává” azért, mert ő most ezt frissen feldolgozta, hanem csupán arra lett alkalmasabb, hogy a jövőben bátrabban fog kutatni, olvasni és fáradozni.
 - A gyülekezeti tagok számára tartott képzéseken is lényeges arra törekedni, hogy a tanítás és ismeretközlés mellett a közösségépítés gyakorlati lépései, alkalmi ki ne maradjanak. A tolerancia, az egymás elfogadása és a másik iránti érdeklődés helyzeteinek vizsgálata elmaradhatatlan részei lehetnek egy-egy kurzusnak.
 - A lelki életre akkor nyílik igazán lehetőség ebben a munkafolyamatban, ha nem maguk a résztvevők akarják azt – görcsösen – megteremteni, hanem valóban elfogadják a szervezők szolgálatát hallgatókként. A résztvevők megerősödését és feltöltesét a lelkiség változatos megjelenési formái nagymértékben segíthetik.
 - Egy továbbképzés akkor válik eredményessé a résztvevők életében, ha valóban az új iránti vágy motiválja őket már az érkezéskor is. Ki ne érezné ma azt a saját munkáját illetően, hogy az információáramlás miatt néhány év alatt teljesen átalakul az az ismeretanyag, amit használnia kell? A munkamódszerek fejlődése pedig még ennél is gyorsabb. Érdemes átgondolnunk azt is, ahogyan az egy továbbképzéssel foglalkozó szakkonferencián előkerült, hogy a konzervek kora lejárt, és a konkrét feladathoz és helyzethez alakított, „testre szabott” továbbképzésre van szükségünk. A lelkészi és gyülekezeti összefüggésben ez jelentheti azt, hogy az új tartalmi anyagok mellett a naprakész kommunikáció és programszervezés is rendkívül fontossá válik. Az pedig a majdani közös beszélgetések titka, hogy hány olyan kérdés kerül majd felszínre, amelyekkel érdemes és áldásos lehet a jövőben behatóbban foglalkozni.
- A gyakorlati konzekvenciákat zárjuk azzal a gondolattal, hogy minden továbbképző alkalom előfeltétele, hogy a résztvevők az első perctől az utolsóig valóban jelen is legyenek. Az egyházi továbbképzés sajátossága pedig az, hogy ezt megelőzően, majd pedig a folytatás munkáját kísérvé „alázattal és méltatlanul” gondolhatunk imádságban küldetésünkre az apostoli ige fényében: *Legyen gondod önmagadra és a tanításra, maradj meg ezek mellett, mert ha így cselekszel, megmented magadat is, hallgatóidat is.* (1Tim 4,16)

Itt vagyok(?)

Az ifjúsági munkáról egy beszélgetés kapcsán

Eredetileg a Szélrózsa találkozó ürügyén írtam volna le néhány gondolatomat az ifjúsági munkával kapcsolatban. Közbejött azonban valami, ami megváltoztatta első szándékomat. Szeptember közepe táján beállított hozzám gyülekezeti ifjúságunk egyik tagja; sőt helyesebb lenne azt írnom, hogy (egész) gyülekezetünk egyik – a maga szerény módján – legaktívabb, legodaadóbb tagja. Szegedre érkezésem óta erősítette az akkor még maroknyi tizenéves csapatot, amelynek első tagjai közül egyébként már csak vele van rendszeres kapcsolatom. Amint kora indokolta, látogatni kezdte a huszonévesek körének alkalmait is, de úgy, hogy a kisebbek időközben felduzzadt társaságát sem hagyta el. Ott van minden táborunkban, idén a Szélrózsára is eljött. A rendkívüli gyülekezeti alkalmakon (családi nap, szeretetvendégség) is részt vesz, és nem csupán *fogyasztóként*; rendszerint az első közt jön és az utolsó közt távozik. Ha a család programja engedi, a templomban is ott van; gondolzza honlapunkat, és általában mindenben segítségemre van. Olyan ember, akiért minden lelkes (és gyülekezet) összehozhatná a kezét.

A beszélgetést én kértem, mert ahogy a tanév elindult, kitűnt, hogy a huszonéves kör alkalmait nem látogatja. Amikor rákérdeztem, kiderült, hogy nem átmeneti hiányzásról, hanem hosszú távú elhatározásról van szó. Az indoka egészen egyszerű: nem hisz Istenben. Nem drámai hit-válságról, lelki mélypontról van szó. Egyszerűen, gondolkodva a mikro- és makrovilág dolgain – amelyek közt persze nem egy drámai jelenség is akad – a maga matematikusi logikájával fokozatosan arra jutott, hogy Isten, legalábbis mint személy, számára elképzelhetetlen. Megdöbentő és zavarba ejtő. Ám éppen ennyire zavarba ejtő, hogy odaadása, aktív jelenléte azóta sem változott. Egyedül a huszonéves körből maradt ki, mondván, hogy ott a beszélgetéseken van a fő hangsúly, amelyek, ha mégoly érdekesek is, őt – a fentiek értelmében – nem érintik; azokban egyszerűen nem érzi kompetensnek magát. A tizenévesek alkalmaira – ahol az időnkénti beszélgetések mellett sokat játszunk, sportolunk, éneklünk – továbbra is szívesen jár, mert, ahogy mondja, ott egyszerűen jó lenni, szereti a társait, otthon érzi magát. Még valami olyasmit is hozzátett, hogy az egyetlen dolog, ami az isten-kérdésben kialakult véleményét némileg gyengíti, az éppen ennek a közösségnek a léte, a racionálisan csak részben megokolható összetartó erejének tapasztalata. (A fiatalember természetesen hozzájárult, hogy a fentieket itt leírjam.)

Az ő személye és konkrét *esete* az én személyes kínom és örömöm (mondhatni, az én belső szobám ügye), ugyan-

akkor számos olyan izgalmas kérdést felvet, amely az ifjúsági munka, illetve a gyülekezetépítés problémáját általában érinti, és így valamennyiünk számára tanulságos lehet.

Mindenekelőtt itt az alkalom, hogy megfogalmazzam azt, ami régóta kikíváncozik belőlem. Az ifjúsági munka tavalyi felmérése óta a munkaág válságáról beszélünk. Ezt csak akkor tudom elfogadni, ha a válságot nem csupán az ifjúsági munka hiánya alapján lokalizáljuk. A fentiek ékesen bizonyítják, hogy egy ifjúsági csoport megléte még nem ok a nyugalomra. Természetesen nem gondolom, hogy közösségeink hemzsegnek az ateistáktól és agnosztikusoktól. Inkább arról van szó, hogy nem tudom, mit gondoljak. A beszélgetések és általában az együttlétek sok mindent elárulnak, de legalább annyit el is fednek. Szabad-e ennél többet akarni? Noha szóval és gesztusokkal sokat tehetünk, az, hogy Isten hogyan ragad meg valakit, az ő titka marad. Az azonban bizonyos, hogy rendkívül intim és érzékeny folyamat, amelyet a kényszer, a sürgető várakozás, a színvallás igényének legapróbb jele megakaszthat, vagy ami még rosszabb, eltorzíthat. (Ebben a helyzetben még egy „imádkozom érted” is végzetes lehet.) Egyáltalán, szabad-e azt érzékeltetnünk, hogy a keresztény lét tétje valamilyen szintre, ideális állapotba jutni? Egyáltalán, van-e ilyen *állapot*? Isten szándéka szerint való-e az a közösség, ahol létezik kezdő és haladó csoport, ahol tehát a tagok versenyhelyzetben vannak? És miről vall mindez kifelé, azok számára, akiket megnyerni szeretnénk? Aligha elkerülhető a kísértés, hogy a közösség összetartozását az *élcsapat* hamis mi-tudatával erősítsük. És végül persze ott a kérdés, hogy ha ennyi mindennel csínján kell bánni, akkor mi lesz alapvető feladatunkkal, a határozott, egyenes bizonyosságtétellel.

Miről akarunk bizonyosságot tenni? Arról, hogy Isten a magáénak akar. Nem *tőlem* akar valamit – legyen az akár a megtérésem –, nem is azt akarja, hogy *valamilyen* legyenek, hanem *engem* akar, még hozzá azon az egyetlen, kizárólagos módon, hogy Jézusban feltételek nélkül értem, nekem adja magát. Ez nem a keresztény lét egyik fázisa, amin túl lehet és kell lépni, hanem az Istennel való életünk alapmotívuma. Minden szavunk és gesztusunk, ami ennek ellentmond, hamis bizonyosságtétel, motiválja akár az Isten iránti odaadás leghőbb indulata.

Feladatunk a jó házasságszerző feladata, aki mindent megtesz, hogy a találka létrejöjjön, de érzi, hogy mikor lépjen vissza. A frigy létrejötte után sem felejtí az ifjú párt, hiszen tudja, hogy az igazi próbák a mézeshetek elmúltá-

val következnek. Titkon drukkol, és mindig elérhető, de sohasem ront a hálósobába. Ahogy a Bibliában az *én vagyok* Isten legsajátabb szava, úgy a hívő (Ábrahám, Jákób, Mózes, Sámuel, Ézsaiás...) legsajátabb válasza: *itt vagyok*. Hivatásunk, hogy a reánk bízottak közül mind többeket elsegítsünk arra a terepre, ahol megszülethet ez a dialógus. Ehhez mindenekelőtt *itt kell lennünk* a számunkra. Nem Isten ügynökeként, hanem társként, akinek van már némi tapasztalata ezen a terepen, ám még maga sem

ért révbe. És persze az is kell, hogy *ők itt legyenek*. Ne jók, illedelmesek, készségesek, egyházasak, még csak ne is hívők legyenek, de legyenek itt, abban a milióban, amelyben azért örülnek neki, mert van, úgy ahogy van. A többi Isten munkája.

Mellbe vágott és elszomorított az ifjúsági tagom vallo-
mása. De ő itt van, azóta is. Sokkal jobban fáj azoknak a hiánya, akik – talán épp az én felelőtlen gesztusaim miatt – már nincsenek itt.

FERENCZY ZOLTÁN

Laborczi Zoltán, a liturgus

Egyházunk megoldásra váró kérdései közül egyre erőteljesebb hangot kapott a gyülekezeti istentiszteletek rendje. Laikusok és lelkészek egyaránt megszólaltak. *Laborczi Zoltán* nemrégien eltávozott közülük. Amikor a győrújbarát–ménfőcsanak–tényői gyülekezetben megkezdte szolgálatát, lelkiismeretesen végiggondolta, melyek azok a feladatok, amik reá várnak. Számba vette többek között az istentiszteleti élet megelevenítésének kérdéseit. Ezekről két tanulmánya is megjelent. Megkíséreltem ezek segítségével Laborczi Zoltán liturgikus szemléletének bemutatását.

Reménységem szerint kísérletező munkájának eredményei hasznos segítséget adhatnak az új liturgikus rend kialakításával foglalkozóknak.

A GYÓNÁS HELYE AZ EVANGÉLIKUS LITURGIÁBAN¹

A folyóirat szerkesztője a tanulmány bevezetőjeként ezeket a sorokat írta:

„1996. november 30-án a Deák téri evangélikus gyülekezet termében tartottak liturgikai konferenciát. Ezen hangzott el Prőhle Károly professzor bevezető előadása és Szebik Imre előadása. Korreferátumok előadói: Laborczi Zoltán és Ferenczy Zoltán ny. evangélikus lelkészek.”

Előjáróban

A tanulmány írója vallomással kezdte korreferátumát:

„Mondandómat konfesszióknak szánom, a szó nem teológiai, hanem általános értemében, tehát: vallomásnak, őszinte szónak.

A liturgiában nem vagyok »szakember«, de régtől fogva szeretettel foglalkozom vele. Az istentisztelet az egyházi-

gyülekezeti élet legfontosabb része. Ezért a vele kapcsolatos kérdések – mind tartalmi, mind formai szempontból – mindig élénken foglalkoztattak. Ezek iránt a rámbízottak érdeklődését is igyekeztem felébreszteni, és a gyülekezetet állandóan tanítani.

Különösen szívügyemmé vált az úrvacsora, nemcsak személyes áldásai miatt, hanem istentiszteleti gyakorlatunk szempontjából is. Egyházunkban az úrvacsora kikerült a »főistentisztelet« rendjéből, és annak mintegy függeléke lett, ezért régtől fogva küzdöttem az úrvacsorának istentiszteletünkbe való visszahelyezéséért és rendjébe való szerves beillesztéséért.”

Gyónás és úrvacsora

A szerző megállapította, hogy a gyónás dogmatikai, elvi alapon nem tartozik az úrvacsorához, vétele feltételeként sem.

„Éppen a lutheri reformáció egyházában még a látszatát is el kell kerülnünk annak, mintha az úrvacsorában nekünk ajándékozott isteni kegyelemnek bármiféle emberi feltétele lenne. Ezért a gyónást és az úrvacsorát liturgiánkban egymástól el kell különítenünk.”

„Országos könyvtárunkban nemrég került a kezembe egy zsineggel összekötött, szétmállástól így óvott füzet. Pozsonyban nyomtatták, de dátum nem található rajta. Sikerült kiderítenem, hogy 1916-ban adták ki. Szerzője br. Podmaniczky Pál, akkor felsőszeli lelkész. A soproni teológiánk által kitűzött témát – »A keresztyén istentisztelet lényege« – dolgozta fel pályamunkaként. Ebből idézek: »Válasszuk el a gyónást az úrvacsorától s az úrvacsorának így lényegesen megrövidített actusát illesszük be a főistentiszteletbe, mint annak csúcspontját s legyen elv, hogy minden istentisztelet alkalmával terítve az Úr asztala.«”

Laborczi Zoltán hangsúlyozza: „Reformátori eleinknél a gyónás nem az úrvacsorai liturgiának, hanem az úrvacso-

¹ *Magyar egyházzene*. A Magyar Egyházzenei Társaság negyedévi egyházzenei és liturgiai folyóirata, 1996–1997/2. 143. o.

rára való előkészületnek a részét képezte, s mint ilyen, külön istentiszteleti alkalom volt.”

Hadd utaljak itt a neves svájci teológusra, E. Thurneyserre, aki az úrvacsoráról mint „egyetlen igazi bűnbánati szentség”-ről ír. „Ettől nekünk, evangélikusoknak nemcsak teológiailag, hanem liturgikus gyakorlatunkban is el kell határolnunk magunkat.”

Laborci Zoltán megállapította: „A gyónás lutheri teológiai szempontból nem az úrvacsorával, hanem sokkal inkább a keresztségünkkel van szoros kapcsolatban. Személyes vallomásként is azt kell mondanom, hogy a gyónás – a keresztséggel együtt – a keresztyén egzisztenciánk állandó élet-aktusa, az evangéliumi hit kezdete és folyamatos élete. A gyónás éppen ezért nem az úrvacsora része, különösen nem feltétele, hanem keresztségünk és hitünk állandó gyakorlása egyéni életünkben és a gyülekezet közösségében.”

A gyónás istentiszteletünk rendjében

„Minden keresztyén liturgia első fontos része a bűnvalló-gyónó imádság, a Confiteor. Helyesebb, ha ezt a bűnvalló imádságot a gyülekezet fennhangon együtt mondja.”

A tanulmány írója a Nagy Kátét idézte: „Az úrvacsorás istentisztelet liturgiájában ezért az első főrészben van helye a gyónásnak. A gyónást tehát az úrvacsorától elválasztva a liturgia elejére kell helyeznünk, s a feloldozás nélküli félgyónás helyett az absolutio-val teljessé kell tenünk.”

Befejezésül

„A liturgia első főrészében van a gyülekezeti gyónás a bűnvallással és a feloldozással, a második főrész az igeszolgálat, a harmadik az úrvacsora. Ez a rend ábrázolja istentiszteletünkkel kapcsolatos szentháromsági koncepciómat. Benne az Atya szeretetét a gyónás, a Fiú kegyelmét az igeszolgálat, a Szentlélek közösségét pedig az úrvacsora »demonstrálja«.”

ISTENTISZTELETÜNK TRINITÁRIUS SZEMLÉLETE

Laborci Zoltán 1996. január 17-én előadást tartott a budai LMK-ban a fenti címmel.² Sok olyan problémát vetett fel, ami megoldásra vár.

Előadása elején közölte, hogy Szebik Imre püspök új előadást tartott az LMK-ban. Azután a megjelent püspöki körlevélben közölte, hogy a püspökök közös rendeletet bocsátottak ki a gyónás és az úrvacsora kérdésében. A püs-

pök előadása nem egyezett a püspöki körlevél szövegével, ez indította Laborci Zoltánt tanulmánya megírására.

Visszaemlékezéssel kezdte írását. Ebben arra utalt, hogy sokszor hiába küzdött, nem értették meg teológiai elgondolásait. Ezért azt mondta magában: „végeképp lete-szem a zászlót!” Az esperes felkérésére írta meg tanulmányát. Elhatározását így indokolja meg: „újra fölveszem a zászlót, előtettek meglobogtatni.”

A gyónás és az úrvacsora

Laborci Zoltán teológiai látása szerint a kettő nem tartozik össze. Állításait kutató munkája nyomán egy 1929-ből való írással igazolta, amelynek szerzője id. Prőhle Károly, eredeti címe pedig: „Einige Bemerkungen die Beichte betreffend.” Magyarul: Néhány megjegyzés a gyónással kapcsolatban. Az írás így kezdődik: „A gyónás nem tartozik az úrvacsorához dogmatikai, elvi alapon kikerülhetetlen feltételként...”

Az 1929-ben megjelent íráshoz a következő állítással csatlakozott: „Az úrvacsorának a gyónástól független használata a közös keresztény tradícióban általános. Az úrvacsora önálló részként szerepel a római mise liturgiájában, így van az ortodoxoknál, így Luther Deutsche Messéjében, így a német gyülekezetekben, a budai német istentiszteleteken, így van az északi evangélikus egyházak, az amerikai lutheránus egyházak liturgiájában is. Az eredeti, reformáció korabeli magyar liturgiákban is így található. Csak a magyar evangélikus liturgiában van másként. A mi esetünkben tehát »kényszerházasságról« van szó. Ezt a kifejezést használva azt kell mondanom, hogy a kényszerházasság a házastársak egyikére nézve sem lehet jó. Tehát: sem a gyónásra, sem a úrvacsorára nézve.”

Laborci Zoltán gondolatmenetét a következőképpen folytatta: „Az 1963-ban megjelent Agendánk, nagy örömmre, különválasztotta a gyónás és az úrvacsora rendjét. Úgy gondolom, hogy azóta sem használjuk egyházunkban ezt külön. Mivel az akkori szerkesztők elválaszthatatlannak tartották a gyónást és az úrvacsorát, az apró betűs »használati utasításban« újra gúzsba kötötték a kettőt. Ezt annak idején nagyon szomorúan vettem tudomásul.”

A tanulmány írója fölismerte a gyónásnak és az úrvacsora összekötésének káros következményeit. „A gyónásnak és az úrvacsorának összekapcsolódása azt a látszatot kelti a gyülekezetben, hogy a kegyelemnek feltétele van. A kialakult gyakorlatunk elhomályosítja Jézus Krisztus keresztségének páratlan jelentőségét. Mintha mi magunk valamilyen vallási cselekménnyel tehetnénk valamit megváltásunkért és üdvösségünkért.”

„Helytelen következménye a gyónás és úrvacsora összekapcsolódásának az absolutio, a feloldozás eljelentéktelenítése. Annak idején saját gyülekezetemben felmérést csináltam arra nézve, hogy a gyülekezet tagjai hol, mikor kapnak-kaptak bűnbocsánatot. Kiderült, nem találkoztam olyan hívemmel, aki arról tett volna vallomást, hogy felol-

² Az előadás szövege megjelent: *Lelkipásztor* 1996/7–8. 265. o.

dozást kapott, illetve a feloldozás során részesült volna bűnbocsánatban.”

Laborczi Zoltán visszaemlékezését olvasva fölelevenedett egy élményem. Úrvacsorás istentisztelet után gyülekezetünk egyik tagja ezt kérdezte: „Tessék megmondani, miért kell nekem egy istentiszteleten kétszer is megvallani bűneimet: az istentisztelet elején és a végén is? Az első bűnvallás nem volt hiteles? Azért kell megismételni?” Ezen a kérdésem érdemes elgondolkodni!

„Az úrvacsorai gyakorlatunkban – állapítja meg a tanulmány írója – szinte teljesen elvész az öröm és a hála, pedig az úrvacsora az örvendező hálaadás szentsége is.”

A cikkíró beszámol arról, hogy „régí óhaj egyházunkban, hogy az úrvacsora vétele a megelőző gyónás nélkül is lehetséges legyen... Csak néhány névre és évszámra utalok: Kuthy Lajos 1924-es istentiszteleti tervezetére, az 1929-ben íródott cikke, Jánossy Lajos 1932-ben megjelent könyvére. Scholz László *Hálaadás kelyhe* című könyvéből egyetlen példát hadd emeljek ki. Harmadéves teológusként vettem a kezembe. Az úrvacsora problematikájához való viszonyomat döntően meghatározta ez is. Scholz László ebben a könyvében úgy jellemzi a gyónásnak és az úrvacsorának a problematikáját, mint amelyik »vajúddó kérdése« a magyar evangélikus egyháznak. Ez tehát 1938-ban volt, csaknem 60 éve. Hadd tegyem fel a kérdést: mennyi ideig tart az ilyen vajúddó? Miért nem tud megszületni egészséges, jó megoldás?”

Az istentiszteletünk dramaturgiája

Laborczi Zoltán azzal indokolta meg a „dramaturgia” szó használatát, hogy az istentisztelet teológiájáról akarta kifejteni véleményét. Ezt írta: „Nem szívesen használok ezt a kifejezést. Ezzel sokszorosan visszaéltünk, mert »logia« ugyan bőven van, csak a »theos« marad ki belőle sokszor.”

A teológia helyett egy világi kifejezést használ: dramaturgia. Ennek a fogalomköréből a dráma szót emelte ki. Eljutott addig a meghatározásig: „Az istentisztelet az Isten szeretetének drámája.” Érvelését azzal támasztja alá, hogy a Biblia Isten szeretetének drámáját tárja elénk. „Ez az üdvtörténet központi témája.” Isten bele akar vonni szeretetének ebbe a drámájába, hogy mi ennek a szeretetdrámának ne szemlélői, hanem szereplői legyünk. Az istentisztelet két tény mutat be:

1. „Isten minden istentiszteleten lényé titkából, misztériumából akar feltárni valamit. Lényének titka pedig a Szentháromság misztériumát jelenti.” Minden istentiszteletünket ezzel az invocatióval kezdjük: „Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.”

2. „Meg akar ajándékozni bennünket kegyelmével.”

Laborczi Zoltán írásában ezt a vallomást tette: „Magam a trinitárius, szentháromsági felosztást látom az istentisztelet legmegfelelőbb formájának, amelyet a liturgiának is kifejezésre kell juttatnia.”

Liturgikus rendünk

A tanulmány szerzője az Agenda bevezetéséről ezt írta: „Annak idején Agendánk istentiszteleti rendjét hálással örömmel használtam. Hiányosságának tartottam azonban, hogy nem tette a kegyelem igéjét elég domináns részévé istentiszteletünknek. Ennek érdekében a magam számára külön betétlapot készítettem, összegyűjtve ezen az Agendánkban levő verbum gratiae-k mellé a Bibliában található sokkal kifejezőbb igeverseket.”

„Kezdetől fogva az istentisztelet első oltári szolgálatában ezeket a kegyelmi igéket is használtam... Így évek során nemcsak bűnbánatra, méltatlanságunk meggondolására hívtam a gyülekezetet, hanem igyekeztem rábreszteni arra, hogy itt a kegyelem mindenek felett fontos. Híveink szívébe fáradhatatlanul ezt kell beleplántálnunk, ezt kell hittel elfogadnunk, mert ha nem így történik, akkor tulajdonképpen a bűnvalló imádságnak sincs értelme. Ez elég megbotránkozatóan hangzik, de kénytelen vagyok így hangsúlyozni.”

A gyónás és az úrvacsora elhelyezése istentiszteletünkben

A feloldozás hirdetése Jézustól kapott megbízatás számunkra. „Nagyobb teret kell biztosítanunk istentiszteletünkben, sőt ige hirdetésünkben és lelkipásztori gyakorlatunkban a feloldozás hirdetésének.” „Gyakorlatilag az 1960-as évek második fele óta kipróbáltam, hogy az istentisztelet úrvacsorával egy óra leforgása alatt, minden nehézség nélkül megvalósítható.”

„Az úrvacsorás istentiszteleti rendet – megfelelő előkészítés után – csak a hó első vasárnapi istentiszteletén vezettem be. A gyülekezet egyetértően fogadta. Az úrvacsorázók egyre fogyó száma növekedni kezdett. Népesebb a templomi gyülekezet.”

„Fölbátorodva a hó első vasárnapi istentiszteleteken szerzett jó tapasztalataimból, nagyünnepeken is ezt a formát veztem be. Mielőtt az istentiszteletet elkezdtük volna, pár percben, röviden tájékoztattam a gyülekezetet arról, hogy az ünnepi istentiszteletet is a hó első vasárnapi rend szerint tartjuk. Számomra mind a mai napig megrendítő eseményként marad meg az emlékezetemben az első ilyen nagyünnepi istentisztelet. Az egész gyülekezet apraja-nagyja részt vett a gyónásban, elmondta a gyónó imádságot. A legkisebb gyerektől az öregekig felelt a gyónó kérdésekre, és megrendülten fogadta a feloldozást. Az úrvacsoránál pedig együtt maradt az egész gyülekezet.” „Luther a Deutsche Messe előszavában így ír: az istentisztelet arra való, hogy általa a lelkész nevelje a gyülekezetet.” – „Jobban ki kellene használnunk istentiszteleteinket is a gyülekezeteink nevelésére.”

A tanulmányíró beszámolója után néhány példa arról, hogy több gyülekezetük milyen kísérleteket tett istentiszteletük megelevenítésére.

Akadtt gyülekezet, melyben az úrvacsorai oltár előtt tér-

deplők – az úrvacsorai jegyek vétele előtt – egyéni kézrátételes feloldozásban részesültek: „A Jézus véérért megbocsáttattak bűneid.”

Más gyülekezetben a bűnbánó imádságot az énekeskönyvünkben található bűnbánati zsoltárok vagy a bűnbánati énekek közös olvasásával mondta a gyülekezet. Van gyülekezetünk, amelyben az istentisztelet lépcsőimádság éneklésével kezdődik.

Kísérletek történtek a gyülekezet tanítása érdekében a szemléltetésre. A hirdetés zárópontjaként folyamatosan hangzottak el ismertetések egyházunk múltjáról, jelenéről, istentiszteleti rendjéről.

Az új istentiszteleti rend bevezetése előtt ajánlatos lenne egyházunk istentiszteleti életét fölmérni. Kideríteni, milyen gazdagítások vagy változtatások történtek. Számba lehetne venni, hogy gyülekezeti tagjaink mit várnak, mit képesek vállalni istentiszteleti életük megújítása érdekében.

A hazai német és szlovák gyülekezetek liturgiájának is el kellene készíteni a magyar fordítását. Ebből az is kide-

rülne, hogy valamennyi német és szlovák istentisztelet szövege azonos-e.

Egyháztörténeiszzeink számára is van feladat.

Laborczi Zoltán tanulmányában is beszámolt arról, hogy Pröhle Károlynak első agendatervezetét be kellett adnia az ÁEH-nak. Ezt a tervezetet az illetékesek nem engedélyezték. Fel kellene kutatni, hogy mi volt ebben a kéziratban. Mi lehetett az oka az engedély megtagadásának?

A tanulmány végén a Lelkipásztor szerkesztőjének sorai olvashatók: „Ezt a cikket ne egyházbizottsági szempontból, hanem teológiai kísérletként olvassuk! – A püspök joga a liturgia elrendelése, egységesítése, teológusok azonban töprenghetnek egy logikus, biblikus renden.”

Laborczi Zoltán liturgikus gondolkodásának fölvázolása talán gazdagíthatja az új liturgia bevezetése előtti munkálkodásunkat.

A Szentlélek irányítson bennünket – a Szentírásnak és hitvallási iratainknak – megfelelő istentiszteleti rend kialakításában. Munkálja közöttünk a teológiai egységet!

Krisztusban mindnyájan életre kelnek (1Kor 15,22)

Táborszky László

1927–2004

Amikor e sorok írására megkaptam a felkérést, elgondolkoztam azon, hogyan emlékezek meg – immár harmadszor – Laciról, aki igen közel állt hozzám. Gyermekkori barátság kapcsolt össze minket, és ez élete utolsó pillanatáig tartott. Szüleiről is meg kell emlékezni, akik hívő – a Főbe közösségében szolgáló – emberek voltak. Számukra igen fontos volt az öt gyermek hitben való nevelése és az életbe való elindítása. Így kerültünk már gyermekkorunkban szoros kapcsolatba, barátságba: egy udvarban nőttünk fel. Együtt játszottunk, együtt szerettük meg templomunkat. A szülők azt az áldozatot hozták gyermekeikért, hogy a nógrádi faluból elköltözve elvállalták a rákosszentmihályi gyülekezetben az egyházfi-harangozói állást, hogy gyermekeiket a fővárosban iskoláztathassák. Így lettünk szomszédok. Így ismertem meg mindennapi életét, s fiatalkorunkban sem szakadtunk el egymástól: két évvel utánam jött a soproni teológiára. Azután a lelkesítő szolgálatba nőttünk bele együtt, abban az időben, amikor nagyot fordult a világ hazánkban. Egy elvesztett háború, kemény, sok próbát jelentő megszállás és egyházellenes, keményebb vagy enyhébb üldözés tette a mi életünket is próbára. Sokszor kellett erősíteni egymást. De nem a kettőnk pályafutását akarom megörökíteni. Az a célom, hogy

emlékezésem valami újat hozzon a már eddig leírtakon túl. Megkísérlem röviden összefoglalni életét, az igehirdető, a teológiát művelő, a gyülekezetnek és környezetének lelki életét formáló pásztor életútját.

Elovestam teológiai szigorlati dolgozatát. A rendszeres teológia tárgyköréből, az úrvacsoráról szóló evangélikus tanításról írta. Benne már az indulásnál felvillan az, amit végig vallott és gyakorolt. Az úrvacsora mint a bűnbocsánat forrása és mint a communio megteremtője került csatládi, gyülekezeti, egész egyházi szolgálatának középpontjába. „Ez a közösség, a communio sanctorum, a szentek közössége, az anyaszentegyház. Ezt a közösséget sohasem értette, de nem is fogja megérteni a világ. Próbálja megérteni, a szociológia kategóriáival megfogni, de hasztalan, mivel a szociológia immanens s ez a közösség transzcendens, tehát a világban van, de nem a világból való.”

A Krisztussal való communiót igyekezett élni és megvalósítani. Ebből indult ki igehirdetői szolgálata is. Az igehirdetés mindig bizonyágtétel. Erről így vall egyik írásában: „Csak az prédikálhat, aki magának is prédikáltat... Az ige először saját életünkbe akar betörni... Csak ha minket megragad, akkor támad sajátos, eredeti szó a többi ember számára... Az élő ige mindig nyugtalanító, szokatlan és megütköztető. Nem hagy békében. Nem tudom le-

rázni: fenekestül felforgatja megszokott világomat; kilódít a rendes kerékvágásból. Ilyenkor megtörténhet merő kegyelemből, hogy valóban felhangzik az ige, újonnan, személyesen...”¹

Számtalan igehirdetése maradt meg írásban. Igen sok abból a termésből, melyet a *Lelkipásztor* számára írt igehirdetési előkészítőnek.

Első szolgálati évei „nehéz terepen” teltek. Tatabányára gondolok, az ötvenes évek elejére. Ebben az időben ír arról, hogy mit jelent szolgálatában „A távol állók megközelítése”.² Áttekinti az igehirdetői szolgálat akkor meglévő alkalmait, és keresi a megoldásokat, hogy ezek miként lehetnének missziói alkalmak az elidegenedettek megnyerése szempontjából. Különösen keresi a kazuálék, a konfirmáció és a hitoktatás, valamint a házi istentiszteletek evangélizációs hatását.

Évtizedeket töltött a Viharsarokban. Az ebben a szolgálatban elé került súlyos kérdésekben is kereste a teológus válaszait. Kondorosi szolgálata idején volt hangsúlyos kérdése a család élete. „A család lelkipásztori szemmel” című cikkében³ foglalkozik ezzel. Nem szívesen használja a „válság” szavát, inkább így írja: „a családi élet napjainkban átalakulóban van”. Részletesen szól a férfi és a nő kapcsolatáról a házasságban, a bűn rontásáról. „Minden házasság csak bűnösen élhető, és megváltás, megszentelés és megújítás után kiált.” A szülők és gyermekek viszonyának taglalása során a keresztény nevelés kérdéseiről ír.

Békéscsabai esperesi szolgálata is számtalan nehéz kérdésben igényelte a teológus vizsgálatát, hozzászólását. 1972 júniusában jelent meg írása „Nagy gyülekezetek gondja” címmel.⁴ Az ő szolgálatát is foglalkoztatta ez a téma. A nagy lélekszám és a viszonylag nagy terület sok és szétágazó szolgálatot jelent. Ugyanakkor kevés a munkás,

mert sokkal több személy kellene, hogy ne legyenek üresjáratok. Sok idő telik el az utánjárással. A nagy gyülekezetekben nagyobb terhek is jelentkeznek, a több pénz nem jelent gazdagságot. Békéscsabán még jellemző volt a kétnyelvűség, minden szolgálat ellátásánál szükség volt a szlovák nyelvtudásra is.

A nyelvtudás és a szlovákok közötti szolgálat következménye volt, hogy 1996-ban közelebről foglalkozott az ötven éve –1946-ban – történt lakosságcserével. Ebben az írásban részleteket közöl az akkor kötött egyezményből. Egy országos történeti és művelődéstörténeti tanácskozási anyagából idéz egy korabeli csehszlovák definíciót, mely szerint a többszörösen is hátrányos helyzetben lévő magyar kormány kénytelen volt beleegyezni a népcserébe. Szemelvényeket mutat be az egyházközösség akkori képviselőtestületi üléseinek jegyzőkönyvéből, másrészt a csehszlovák propaganda hatásáról, melynek eredményeképpen 7408 személy települt át Csehszlovákiába, és ezzel foglalkozott az ország legnagyobb gyülekezete. Cikkében a tanulságokat is levonja: megtanultuk, mit nem szabad cselekedni, és mindent meg kell tenni, hogy itthon békeségben élhessen mindenki.⁵

Több gyűjtőt tölt meg kéziratának száma. Ezek arról tanúskodnak, hogy a nagy gyülekezeti és esperesi munka is azt jelentette számára, hogy minden kérdésre választ adjon, tájékoztassa, tanítsa a rábízottakat, a lelkészeket is.

Befejezésül még azt mondom el, amivel kezdenem kellett volna, de úgy látom jónak, hogy élete, munkája, lelkipásztori és teológusi tevékenysége rövid ismertetése után mondjam el a titkot, hogy mitől lehet ilyen egy lelkipásztor élete. Már gyermekkorában is imádkozó élete volt mindennapi erőforrása. Nagyon mélyen és hittel tudott minden helyzetben és minden nehéz kísértés, próba és siker idején imádkozni, és ez a hite nem hagyta cserben. Ezt az imádkozó életet a szülői házból hozta magával, és megtartotta, gyakorolta haláláig.

Tóth-Szöllős Mihály

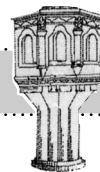
¹ Táborszky László: A biznyságtétel mint az igehirdetés alapeleme. *Lelkipásztor* 1982/7.

² *Lelkipásztor* 1951/1.

³ *Lelkipásztor* 1965/1–2.

⁴ *Lelkipásztor* 1972/6.

⁵ *Lelkipásztor* 1996/7–8.

ÁDVENT 4. VASÁRNAPJA

• Zsolt 24,7–10

Exegézis

Ez a zsoltár a legtöbb magyarázó szerint a szövetség ládájának a körmenete alkalmából hangozhatott el. A vélemények eltérnek azt illetően, hogy ki és hova, illetve milyen alkalomból vitte a szövetség ládáját. Egy harci győzelem emléke, Dávid jeruzsálemi kultuszreformja vagy éppen Salamon templomépítése áll az események hátterében. Fontos a zsoltár egészének mondanivalóját átlátni, mivel csak ezután lehet a kijelölt szakaszt értelmezni. A zsoltár nagyon jól tagolható, ahol a textus ősi költői, hitvalló motívumokat tartalmaz. Egy magyarázat arról beszél, hogy az 1–2. vers a múltból, a 3–6. vers a jelenről, a 7–10. vers pedig a múltból következő kinyilatkoztatásról szól. Ennek alapján lehet a zsoltárt részekre osztani. A bevezetésben a teremtésről szóló hitvallást hallunk. Ezt követi az Isten előtt álló ember etikai igazodása, ahol cselekedetben, gondolatban és beszédben a tisztaság dominál. Ez a tisztaság segítheti az embert, hogy elnyerje Isten áldását. A befejezés pedig a dicső király érkezését és nagyságát hirdető liturgia. A királyt hatalmasnak nevezi, aki mint egy hős jelenik meg a harcokban. Versszakokra osztva, dialógussal kibővítve foglalja össze a király bevonulását és hatalmát, a versszakok bevezetése pedig litániaszerű visszatéréssel ismételteti a kapuk felemelkedésére vonatkozó kérést. A Midrás hagyománya alapján ez a bevonulási liturgia abból eredeztethető, hogy amikor Salamon felépítette a szentélyt, és be akarta vinni a frigyládát a szentek szentjébe, kiderült, hogy a kapu ugyanolyan magas, mint a frigyláda, így módon nem lehetett bevinni. Miután Salamon 24 könyörgő imát mondott, és felemlegette a Dávidhoz való isteni hűséget, akkor felemelkedtek a kapuk, és helyére került a szövetség ládája, benne a mózesi kőtáblákkal. A bevonuláshoz kötődik egy másik értelmezés is, amely a zsoltár ősi eredetére utalna. Az Isten érkezését a fizikai nagysággal is érzékeltetni akarták. A templom kapuja az ember átlagos vagy átlagon felüli magasságához van méretezve, de ez Istennek „ki-

csi”, így szükségeltetik, hogy a kapuk felemeljék fejüket, és beengedjék az isteni hatalmat. Az előkészületem során maradok annál az értelmezésnél, amely a kijelölt textust a zsoltár egészének összefüggésében látva a múltból eredeztethető kinyilatkoztatásra hivatkozik, ahol a dicső király csodálatos bevonulását szemlélhetjük. Ebben az összefüggésben kapcsolódhatunk ádvent 4. vasárnapjának homiletikai tartalmához és az istentisztelet mottójához: „Menjetek eléje örvendezéssel!” Az érkező Isten elé járuló gyülekezet örvendezve fogadja a dicső király bevonulását.

Érdekes igehirdetés lenne, ha azokban a gyülekezetekben, ahol a karácsonyi műsort a gyermekek ezen a vasárnapon tartják, eljátszanák ezt a bibliai igét rövid dialógus formájában. A gyermekek egyik csoportja „kapujelmezben” kérdezi: „Ki a dicső király?”, a frigyláda hordárai pedig válaszolnak: „Erős és hatalmas Úr.....”, majd szerepet cserélve, a hordárok kérdezik: „Ki a dicső király?” és a kapuk hangoztatják a feleletet: „Erős és hatalmas Úr...”

Vázlat

Zarándoklat

Reményik Sándor *Processio* című versében egy vonulásról van szó, ahol a zarándokok serege egy ködös oltárkép felé halad, jön a semmiből, megy a semmiség felé, de vonul, vonul a processzió, mert örök ideleln a zarándokút. Ezzel az örök zarándoklattal találkozunk most is, amikor az ádventi ünnepek pislákoló gyertyafényeiben egyre közelebb érkezőnk a világ világosságának eljövételéhez. A zarándok képe jól aktualizálható korszellemre, társadalmi rétegekre, az egyházra vagy éppen az ember bolyongó lelkére. Egy ilyen zarándoklat résztvevői lehetünk ebben a zsoltárban, ahol a dicső király érkezését várják a tárt ajtók. Egy király érkezését, aki olyan, mint egy hős a harcban. Ismeretlennek tűnik ez a kép. Tudjuk, az Örökkévaló seregei, követői és felkentjei vagy sárkányölő szentjei harcolnak és küzdenek, sikert is érnek el a Mindenható segítségével, de Isten maga mintha érintetlen maradna a harctól. Ő teremt, megvált, szabadít, nem pedig stratégiák és fegyverek kieszköz-

lője, harcok és hadjáratok ezredese. Mégis, ha az élet kérdésével szembesülünk, Krisztus harca jelenhet meg szemünk előtt, ahol az élet és halál seregei az üdvösség és pusztulás harcterén küzdenek. Ebben a harcban az isteni ígéret jut diadalra, a teljesség kegyelme nyer háborút, az üdvösség szépsége triumfál. Így körvonalazódik a dicső király alakja, aki uralkodik mennyen és földön, aki seregeket rendel oltalomra és irgalomra, aki a zarándokút elején vezet és utat mutat. Így fordulunk át zarándoklatból a diadalmenetbe, hogy vele együtt vegyünk részt az ünnepségben.

Ajtótárás

Az összefüggés szembeötlő lehet a „felemelt kapuk” szimbóluma és a „Jer, tárjunk ajtót még ma mind” című adventi ének között. De ez egyoldalúan elspiritualizálhatja bibliai igényeket, és kevés szó eshet a konkrét üzenetről. Isten igéje nem csupán a viszonylagosságokban létezik, hanem a valóságokban kell jelentkeznie. Ez a zsoltár sem csupán költői fikció, hanem a zarándoklatnak, a vonulásnak, a kapun való belépésnek konkrét valóságtartalma, ahol az ember Isten hatalmával szembesül. Advent sem lehet csupán a gyertyák romantikája, a hiábavaló elcsendesedés, a túlfeszített ünnepvárás misztifikuma, hanem *a konkrét szembesülést kell megélnünk Isten hatalmával*, jelenvalóságát a valóságos életben kell megtapasztalni.

A Bibliában többször szembesülnek az ősatyák azzal, hogy Isten küldöttei meglátogatják őket, és ekkor szállással, étellel gondoskodnak az érkező követekről. Zarándokok karavánja érkezik most hozzánk, és nálunk akar szállást találni, tőlünk kér betevő falatot. Van-e Isten számára még tér a mi világunkban, ahol szállást és táplálékot talál? Karácsonyi bevásárlás, bizonyítási munkakényszer, évadzáró értékelések között van-e Isten küldötte számára tér, ahol méltó trónust talál? Beléphet-e a dicső király életünkbe, vagy zárt kapukat talál, ahol egy zártkörű rendezvény biztonsági őrei tessékkelik kifelé? Az ének arra biztat, hogy a hit által szívünk templommá válhat, ahol helyet találhat az érkező krisztusi irgalom. Nyitott szív, nyitott templom, nyitott egyház, ahol otthonra talál a Seregek Ura. Sokszor éljük a zárt kapuk életét, ahol a Mindenség szedi a sátorfáját, és újra menekül Egyiptomba, mert kizártuk és üldöztük dicsőségét. Nyitott ajtó, ahol a bizalom, az őszinteség és a tisztaság érkezik Isten szeretetével, és erre mindennél inkább szükségünk van. Nem a kapun van a hangsúly, nem az a lényeges, hogy nyílt vagy zárt személyiségek vagyunk. A döntő az, hogy az érkező dicsőséget felismerjük és befogadjuk. Érdemes Luther gondolatait is megfontolni, mert Krisztus *rejtett dicsőségéről* beszél, amely előtt sokan becsapják az ajtót, de a kicsinyekben, a megvetettekben és a balgatokokban újra és újra közénk érkezik. A zsoltár refrénje mindenesetre biztat, hogy az ajtótárás örök feladatunk, mert csak így érkezik el hozzánk a dicső király. Így kell minden gyülekezetnek nyitott gyülekezetté válni, ahol kapukat felszegetnek, hogy a dicső király elérkezzen közénk.

Sojymár Péter Tamás

Tallózó

„Magasb értelemben: Nyissátok föl, angyalok, az örökkévalóság kapuit az Isten Fiának, ki diadallal tér vissza egekbe.” (Káldi Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Izráelben jó darabig nem nevezték az Urat királynak. [...] De Ézsaiás már Királynak, a Seregek Urának nevezi Istent (Ézs 6:5). [...] Itt már régi izráeli hagyománnyal van dolgunk.” (Jubileumi kommentár. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„A szövetség ünnepén [...] az Úr – régebben a ládában, később a Tórában – kivonult a szentélyből, majd megfordulva megérkezett a templom bezárt kapuja elé. [...]

A sürgető szóra *belülről*, a bezárt ajtó mögül zeng a kérdés: »Kicsoda ez a dicsőség királya?« A künn dörömbőlő sokaság szinte fenyegetőleg harsan fel: »Az erős és hatalmas Úr [...] Reszketsetek és hódoljatok! [...] emelkedjete fel, örökkévaló ajtók, hadd menjen be a dicsőség királya!« (9. v.) Csak a helyzet drámai feszültségét fokozza, hogy belülről a kérdést újra felteszik: »Kicsoda ez a dicsőség királya?« [...]

Az Úr így áll az ő világa előtt, amelyet a maga számára teremtett, de az kizárta őt. El akarja foglalni benne trónját. Így áll az emberi szív előtt, amelyet szintén a maga számára teremtett, s el akarja benne foglalni trónját. A világteremtő Isten zörget a világ és a szív ajtaján.

De nem az erejével, a félelmes hatalmával, hanem a *szeretetével*. Nem mint győzelmes hadvezér véres karddal, hanem mint a karácsonyi Gyermeke. Nem a végítélet félelmes jelenetében, hanem a kereszten. [...]

»Ímé, az ajtó előtt állok és zörgetek«, és várja, hogy táru ki az ajtó: [...] jöjj, Uram, adj bocsánatot, békességet, engedelmisséget és bizodalmat!» (Ravas László: *Az Ó/Új-szövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A teremtett föld alkotójának befogadására túl kicsik és alkalmatlanok (1Kir 8,27) a szentély kapui. Költői képpel: a kapuknak fel kell emelniök a fejüket, hogy a dicsőség királya bemehessen [...] Milyen kicsivé válunk alkalmatlanságunkban! S hogy kimagaslik a kegyelem, midőn ajtaja feltáru és belépésre hív!» (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

.....

Illusztrációk

GONDOLATOK

A külvilágra téli köd ereszkedik, a lélekre várakozás. Jön az Úr. Mindenütt köd van, mindenünnen érkezik. Egyszerre közelít mindenfelől, mint egy kozmikus monszun, s a misztérium kódéba burkolózva hozza a Lélek esőjét. Egyszerre jön és minden egyes emberhez. Nem biztos, hogy hang jelzi. Nem biztos, hogy a karácsony ünnepi külsőségei. Lehet, hogy a szokásosnál is csüggesztőbb egyedüllétben, lehet, hogy ólmos fáradtságunkban jön, lehet, hogy a

hazugságainktól elemelyítő undor jelzi. Nem biztos, hogy az Úr a várt – sőt, az *elvárt* – úton érkezik. Lehet, hogy éppen a lélek hasadékan világít be egyetlen gyertyalángként, s lehet, hogy teljes karácsonyi pompában lép a várakozó elé. Akárhogyan is jön, a vágyakozó szívének kellős közepe felé igyekszik, vagy megáll előtte a hideg ködben.

Nem azért jön az Úr, mert vásárolni és ajándékozni akarunk, s mert decemberben el kell adni a fenyőfákat. Azért kell jönnie, mert az élet értelmének keresése közben mindig újra rábukkanunk a szeretet nélküli élet értelmetlenségére, s a Szeretet az Úr. Akkor nem fog jönni, ha megunjuk keresni az élet értelmét. Hogy adventkor átéljük „lopakodó” közéletét, azt mutatja, élünk, és azt akarjuk, éljen a világ is.

Sem megszolgálni, sem megérdemelni nem tudjuk, hogy itt lesz. Azért jön, mert nem lehet őt visszatartani. De a megérkezte fölötti örömről a szerelmes vágyakozás lobbantja magásra....

(Vasadi Péter: Az ember reménye, 1982)

TÖRTÉNET

(Arról, hogyan emelte föl a fejét, honnan merített bátorságot három bátor ember egy kis kapszulába zárva a végtelen sötétben.)

Egy 30 évvel ezelőtti advent – és micsoda advent – emléke.

Amikor 1968. december 24-e éjszakáján az Apolló-8 űrhajó fedélzetén Frank Borman, James Lovell és William Andres űrhajósok személyében először ért el az ember a Hold közelébe, 11 órakor ez az üzenet hangzott a világűr-ből a föld rádió- és tv-csatornái közvetítésével:

„Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet. A föld még kietlen és pusztaság volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött.

Akkor mondta az Isten: Legyen világosság. És lett világosság...”

A világűr fagyos sötétjében a parányi űrkabinban utazó űrhajósok megrendült hangon olvasták a mikrofonba a teremtés történetének első 31 versét.

KARÁCSONY ESTE

• Lk 18,17

Exegézis

Előljáróban néhány megjegyzést szeretnék tenni a textus eredeti szövegéhez, szövegkörnyezetéhez. Az a szövegegyeség, mely a fenti mondatot magában foglalja (Lk 18,15–17), ezt a címet viseli: Jézus megáldja a gyermekeket. A 15. vers gyermekekre utaló szava βρέφος, elsősorban csecsemőt, újszülött kisgyermeket, még meg nem született magzatot jelent, mely kifejezést az evangéliumokon belül csak Lukács használja. A 16. vers átvált a παιδίον (gyermek, kisgyermek) kifejezésre. Kisgyermeknek az 1-2

éves fiú- vagy leánygyermeket neveztek. A szó eredeti jelentése megütött, azaz azt a kisgyermeket jelenti, aki már fenyíthető. A ἄπτω (ἄπτομαι) kifejezetten kézzel való megérintésre, megfogásra vonatkozik. ἐπιτιμῶ egy kicsit erősebb kifejezés, mint amit a magyar protestáns bibliafordításunk hoz. Ugyanis szemrehányást, bosszúságot, bosszankodást takar, azaz ezt követően Jézus erős szemrehányásának ad hangot. Ezt húzza alá a κωλύω ige is, mely a gátak, akadályok felszámolására szólítja fel a tanítványokat: ne gátoljátok, akadályozzátok meg semmilyen eszközzel a gyermekek Jézushoz való közeledését. A 17. vers bevezető szava, ἀμήν, a héber „úgy legyen”, „valóban”, „hűen” átírása. Egy állítás ünnepélyes bevezetéseként használták, „igazán”, „valóban”, „bizony” értelemben. Egyébként az Ószövetség gyülekezete is áment mondott a templomi liturgia befejezésekor, az énekben vagy szóban elhangzottak megerősítéseként. Érdekes gondolat-társítást adhat, hogy a Messiás kifejezésére is használták az áment szót. A δέχομαι igealak (befogad, elfogad, valakinek a jelenlétébe bocsát, elismer, kegyeibe fogad) szépen asszociál a Jézushoz közelítő gyerekek és az emberhez közelítő Isten királysága képével. οὐ μή egy határozott tagadást fejez ki, mely Istennel kapcsolatosan a legteljesebb és megváltoztathatatlan tagadás kifejezője, így a jelentése „semmiképpen nem”. Az εἰσερχομαι jelentése bemegy, bejön, belép. Érdemes még egy rövid pillantást vetni az εἰς αὐτήν mondatrész „abba” jelentésére. Az itt szereplő prepozíciót, mely tárgyesetet vonz, használták a bejárat vagy irány jelzésére. Azaz az Isten királyságába való belépés, a felé való közeledés ebben a szövegösszefüggésben az Isten országába való konkrét belejutást fejezi ki.

Ezek függvényében izlelgessük együtt a szakasz mondanivalóját, fókuszálva a 17. versre. Izrael életében teljesen elterjedt szokás volt áldást kérni vagy mondani a másokra egy adott élethelyzetben. Az áldás a láthatatlan Istennek a látható világban való, az ember számára a legfőbb jót jelentő megtapasztalását jelentette. Azaz nem véletlen, hogy a szülők gyermekeiknek szeretnének valamit Istentől megadni. Eszünkbe juthat az áldással kapcsolatban Lk 2,33–35, ahol az agg Simeon áldását olvassuk. Itt ellenben a tanítványok elutasítják a gyermeküket Jézushoz vivő szülőket. Miért? A rabbinikus felfogás szerint a gyerekek bejutása Isten országába problematikus, mivel nem ismerik a törvényt, és így meg sem tarthatják. Úgy gondolták: az oda való bejutás feltétele a törvény ismerete, de legalább annyi, hogy áment tudjon mondani a törvényre. Az igében ellenben Jézus mond áment. A tanítványok is biztonnal hasonlóan gondolkodtak, vagy legalábbis Jézust hallgatva hasonló következtetésre jutottak. Ezt a feltételt a gyerekek semmiképpen sem tudják teljesíteni, így teljesen feleslegesek Jézus közelében. Ez a gondolkodásmód Jézusban joggal vált ki bosszankodást tanítványaival szemben. A gyerekeket gátoló, akadályozó tanítványok szemrehányásukkal Jézust Isten országáról szóló tanításra indították.

Jézus kijelenti: csak gyermeki befogadókészséggel lehet Isten országába belépni, mert csak hozzájuk hasonlóan lehet azt elfogadni. Isten szeretetének ugyanis nem követelményei, hanem következményei vannak. A tanítványok azokat az emberi kritériumokat keresték, amelyek alapján be lehet lépni Isten országába. Jézus ellenben a gyerekek példáján keresztül bemutatja: itt Isten szeretetéről, és nem az ember teljesítményéről van szó. Isten azokat a „kicsiket” keresi, akik még nyitottak vagy már nyitottak Isten országára, mert feladták az önmaguk erejére való támaszkodást. Jézus küldetését megtérésre (μετάνοια) való felszólítással kezdi, az Isten országába való belépés egyetlen feltételével. Jézus Nikodémust egyenesen újjászületésre hívja (Jn 3,3). Sajnos sok felnőttnek van saját evangéliuma, tanítása, útmutatója, melyet képtelen feladni. Jézus üzenetét gyermeki, nyílt bizalommal kell fogadni, s ebben fogan meg a krisztusi hit, mely hallásból van, Isten beszéde által. A gyermek élete példa, ugyanis teljesen mástól függ (szülők), és ez az a hozzáállás, amelyet Jézus keres hallgatóiban. Enélkül semmiképpen sem lehet belépni Isten királyságába.

Igehirdetési vázlat

Szerepcsere

Úgy beszélünk, hogy néhány évvel ezelőtt a következő eset történt Miskolc főterén. A város vezetése minden évben itt állítja fel a megszokott színes betlehemest. Pásztorok, napkeleti bölcsek, József, Mária, Kiszjézus a jászolban, állatok: mindaz, ami a hangulathoz kell, itt megtalálható, és természetesen szól a szép karácsonyi zene. Egyszer azonban valaki vagy valakik éppen karácsony napján ellopták a Kiszjézust a jászolbölcsekből. Hamarosan meglett a baba is, a tettes is. A „bűntényt” egy öt-hat éves kislány követte el. A történet a saját elmondásában valahogy így hangzott: kértem egy kerékpárt a Kiszjézustól karácsonyra, és meg is kaptam. Mivel nem volt hó, karácsony délutánján elmentem biciklizni. Arra gondoltam, ha már ilyen jó volt hozzám a Kiszjézus, akkor elviszem egy kicsit biciklizni. Így kivettem a jászolból, hazavittem, azután visszahoztam.

Elgondolkodtató a történet. Mire is gondoltunk először, amikor az üres jászolbölcseire gondoltunk? Mire gondolt a kislány, és mire gondolunk mi a Kiszjézus kapcsán? Mit tanítottak ennek a lánykának a Kiszjézusról, és mit nem Jézusról? Mire fog gondolni ez a kislány Jézussal kapcsolatosan, ha felnőtt, és mire nem fog gondolni?

Mintha felcseréltük volna a szerepeket. Mi lettünk a nagy felnőttek, és ő maradt a Kiszjézus a jászolbölcseiben. Mi „bicikliztetjük meg”, felülhet a „csomagtartónkra”. Ezek után nem csoda, ha kinövünk a karácsonyi Kiszjézusból. Ez már csak a gyerekeknek és egy-két naiv embernek való. Azért valamit mindannyian érzünk a gyermekkor szeretetének a világából, talán ez hoz el sokakat ma is a templomba. Ezután érthető, amikor cseng a telefon a lelkészi hiva-

talban, és egy felháborodott telefonáló névtelenül panasolja, hogy ki van ábrándulva a gyülekezetből, mert nem énekeltek el a *Mennyből az angyal* kezdetű éneket.

Szerepczavarban, szerepcserében élünk. Az Isten országába, a hatalmas Isten országába csak „gyermek” léphetnek. Miért?

1. A saját evangélium kevés. A karácsonyi ünneplés lassan már csak magunkról szól. Ki mit tudott megvásárolni? Megvettük-e a legújabb mobiltelefont a karácsonyi csengőhanggal? Ha igen, büszkék lehetünk magunkra. Mi is vagyunk olyanok, mint mások. Ha jól be tudunk fűteni, szép a fenyőfánk, gazdagon megterítve az asztalunk és még esik is a hó, az igen. Ez ám a mi igazi jó hírünk, persze, ha van hozzá egészség. Ez már maga az evangélium. Ha ez így jó, akkor mit keres nálunk az a „koldus” Jézus Betlehemből? Ma már senki nem akarja még megbicikliztetni sem. Ugyan már, mit kaphatnék én tőle? Egyébként is mindent én vettem, hogyan jön ő mindahhoz, ami az enyém? Valóban – a jászolbölcse kisedd sehogy. Csak hogy ő felnőtt. Megrendített a napokban hallott, a Passió című filmet hirdető reklám. Miszerint: élt egy ember a földön 33 évet, amelynek a film azt az utolsó 12 óráját mutatja be, amely megváltoztatta az egész világot. Ez az a Jézus, akiről karácsony szól, aki ma is megváltoztatja emberek életét, a templompadban ülőket is. Ez az igazi jó hír: Jézus evangéliuma nekünk.

2. Jézus szeretetének csak egy követelménye van. Sajnos mi már hozzászoktunk a különböző követelményrendszerekhez. Gyermekeinket már néhány évesen nyelvtanfolyamra íratjuk az óvodában, nehogy lemaradjanak a többiektől. Iskoláinkban a gyermekeink egy jó 40 órás munkahetet lehúznak. Hetedik osztályos lányomnak év elején a 260 oldalas hatodikos történelemkönyv anyagát adták fel a következő heti dolgozatra, mert ebben az iskolában teljesíteni kell. Nekünk, felnőtteknek is teljesíteni kell. Aki lemarad, az kimarad, szól a jól ismert mondás. Nem véletlen, hogy Isten előtt is teljesíteni akarunk. Amikor az egyik gyülekezetben szerettem volna az úrvacsoraosztást rendszeresebbé tenni, egyik presbiterem mondta: tisztelendő úr, nincs itt annyi bűnös. Miért is lenne, elvégre mi jó emberek vagyunk. Hogyan is lennénk mi méltók a halálra? A jó Isten miért ne lenne megelégedve velünk? Megtartjuk mi a parancsolatait, meg egyébként is megbocsátunk egymásnak. Ő is házasságtörő meg én is, akkor mi a baj? Megbocsátottunk egymásnak. Ez hozzátartozik az élethez, ilyen a mai világ. Isten követelményét elfeledtük, elég nekünk a magunké, azzal is mennyi baj van. Jézusnak ellenben van egy követelménye. Isten országába egyetlen ember sem léphet be egy picinyke bűnnel sem. Márpedig a gyerek még tudja, bizony, vele vannak gondok. Ő azért „néha” szokott rossz lenni. Gyerekké kéne válnunk, mert ők még tudják azt, amit mi már elfelejtettünk. Azt is tudják, kihez tartoznak és mit várhatnak. Ezt sem kéne elfelejteni. Igen ám, csak hogy Jézus nem teljesítményt vár, hanem őszinte és nyitott szívet. Olyat, amely

be tudja vallani, hogy minden erőlködése kudarc volt Isten mérlegén mérve. Olyat, amely minden hibája ellenére valaki mástól várja a megoldást, de várja. Olyat, amely el tudja fogadni a keresztfa hatalmát, ahol Jézus teljesített helyettünk. Olyat, amely a reménytelenségben is reménykedik. Ilyen csak egy gyermek tud lenni.

3. Jézus szeretetének van következménye. Ma is van karácsonyi csoda. Jézus ma is megszületik a világon, de nem jászolbólcsőben Betlehembben, hanem itt és most, nyitott emberi szívekben. A piszkos, rossz és könnyes arcú „gyerekek” számára van örömhír. Van új ruha, van tisztulás, és a könnyekre van szeretet. Isten nélkül semmit sem tehetünk jól, de vele mindenre van erőnk. Ebben a krisztusi szeretetben hal meg minden hamis vágyunk, pénzimádatunk, házasságtöréseink, képmutatásunk, mindaz, ami kizár Isten országából. Akit betölt Isten szeretete Szentlelkével, az nem tud róla nem beszélni, az nem tud mást tenni, mint szeretni. Ezt a „portékát” kínálja az egyház karácsonykor. Nem az a szegény, akinek nincs semmije, hanem akinek nincs Krisztusa. Nem az a gazdag, akinek megvan mindene, hanem akinek van Krisztusa.

Az tudja, hogy nem neki kell elvinnie a Kisjézust egy körre, hanem az Úr Jézus Krisztus viszi őt az Isten országába.

Sándor Frigyes

.....

Tallózó

„Izráelben szokás volt kisgyermeket odavinni a rabbikhoz, hogy kézzel a fejükre áldják meg őket. A tanítványok tiltakozására Jézus leleplezi a farizeusi kegyességüket és sokszor megkísértő önellentmondásukat. Ezek a kisgyermek-csecsemők (*brephé*), majd csak hosszú évek múltán vezetik be őket a törvény ismeretébe és a vallásos életbe. Most még semmilyen vallásos teljesítményre nem hivatkozhatnak, amelynek alapján kapcsolatba kerülhetnének Isten országával. [...] A gyermekeknek és példájuk követőinek igéri Isten országát, éppen ezért, mert »üres lappal« lépnek Isten elé.” (Jubileumi kommentár. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

A gyermek „teljes bizalommal él a feléje áramló szeretettel. Ezt a szeretetet természetesnek találja, és természetesnek találja a maga rászorultságát is. Mindez nem erény, nem érdem nála, még kevésbé számítás, hanem az élet egyszerű és természetes megnyilvánulása. Az Isten királyságába csak az mehet be, aki mindent Istentől vár, s Istentől mindent elfogad. [...] A gyermeknek Jézus karjaiban van a helye, és csak az a szülő cselekszik a gyermek érdekében, aki Jézushoz viszi legféltebb kincsét.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A kisgyermeknek nem szükséges felnőtté lenniük azért, hogy megtérhessenek; de a felnőtteknek szükségük van a kisgyermek egyszerű hitére és alázatosságára, hogy bejussanak Isten királyságába.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Mk 10,16-tal ellentétben Lukács nem mondja, hogy Jézus megáldotta a gyermekeket.” (*Jeromos Bibliakommentár*: Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A 15. v.-ben olyan kifejezés található, mely az 1,41.44 esetében a még meg sem született magzatot is jelenti. [...] Más helyeken pedig ma született csecsemőt jelent (1Pt 2,2); így a 2,12.16-ban Jézust, az ApCsel 7,19-ben az egyiptomi szolgátságban pusztulásra ítélt, kitett csecsemőket. Egyetlen kivétel e sorban a 2Tim 3,15, ahol is kisgyermeket, kisgyermekkorot jelent. [...] Csecsemőket, s bizonyos velük együtt további kisebb-nagyobb gyermekeket vittek Jézushoz.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

.....

Illusztrációk

TÖRTÉNET (*a gyermeki lélekről*)

Angyalszag

1995 adventjében történt. Szenteste előtt két nappal kifogyott a légfrissítőnk. Gyorsan elszaladtam a boltba, s ott-hon persze kipróbáltam, befűjtam vele az előszobát. Levendulaillata volt.

Negyedóra múlva megjöttek gyerekeink a mamától. Ahogy a hatéves Máté berobbant az ajtón, megdermedt, szimatolni kezdett, majd fölkiáltott:

– Anya, itt anygalszag van!

A négyéves Mártika, mint a mennyei illatok szakértője, hevesen bólogatva erősítette:

– Igen, anya, anygalszag van. Angyalszag!

A karonülő Magduska nem ismerhette a földi levendulabokrok illatát, de lehet, hogy emlékezett még az égiekére. Az angyalok utáni szimatolás feszültségén a beavatott könnyedségével felülemelkedve a szokásos módon köszöntött:

– Hátte?

S ha már így megkérdezett, be kellett vallanom: én is úgy hiszem, hogy Máténak és Mártikának igaza van. Angyalszag van.

Mert ilyenkor karácsony táján anygalszag van a levegőben. Angyalszaga van az advent gyertyáinak és az ünnepi ízekkel várandós konyháknak, anygalszaga van a csomagolópapírnak, a fenyőfáknak....

És anygalszagú a fáradtságunk is, az ünnepi előtt rohanásaink, mert az igyekezetünk – a sokszor elhibázott – mégiscsak anygalszagú. És anygalszag érzik a bevásárlóközpontok polcai felett, mert az ég nagyobb a földnél, s a vásárok zaja nem tudja felülrni az ünnep csendjét – ahogyan Betlehem nyüzsgő ridegsége sem hallgattatta el az anygali karokat a mezők felett. És ilyenkor anygalszagúak az öregotthonok és a hajléktalanszállók, mert ezidőtájt a múltba forduló emlékezetnek anygallata van.

Angyalszaga van az otthonoknak és a templomoknak. És várakozásunk fölszálló illataiban valahogyan megszimatozunk egy időre az elfelejtett égi hajlékokat.

VERS

Dutka Ákos: *Karácsony*

A régi házban, hol apánk ilyenkor
aranyba mázolt almát és diót
mesélve karcsú, vidám angyalokról,
kik zsákban hordanak ma minden földi jót.
Emlékszel anyánk boldog asztalára,
hol illatozva gőzölt a frissen sült kalács,
s gyertyafényből, fenyő illatából
szövődött a derűs, ünnepi varázs?
Istenem, ha még egyszer lehetne
asztalodhoz ülni, édes jó anyám,
s a Te szívednek melegével égne
gyertyánk, – a karácsonyi fenyő gallyán,
ha még egyszer öledbe borulva
Betlehemre lesnének hittelt, áradóan
a régi házban, a Te asztalodnál...
Még egyszer... még egyszer otthon Váradon.
A régi háznak karácsonyfa lángja,
negyven év kódén át híva felragyog:
szívemben Jézus, künn angyal harangoz
és én újra tiszta, jó gyermek vagyok.
A téli ködben, ismert régi úton,
állok a sugaras Betlehem előtt
s a régi háznak szentelt délibábját
ringatja előttem a karácsonyi kód.

KARÁCSONY ÜNNEPE

• *Mt 1,20b–23*

Megjegyzések az alapigéhez

Egy-egy sátoros ünnepnek az a kísértése, hogy a nevezetes nap homiletikumát hirdessük, és így általánosságokban vesszünk el, a kijelölt igeszakasz sajátos üzenetének az ige hallgatóinak sajátos helyzetére történő alkalmazása helyett. Most Máté tolmácsolásában hangzik el a karácsonyi örömhír, még csak nem is a születés körülményeiről, hanem annak Isten részéről történő előkészítéséről, és ezért *legyünk tekintettel a mátéi hangsúlyokra*. Az evangéliumi üzenetbe az események pusztán közlésén kívül beletartozik azok interpretálása, értelmezése és a személyes tanúságtétel is, ebben az esetben az események mátéi tükröztetése. Ha pedig a történetek Isten Lelkének munkájára vezethetők vissza, a róluk szóló értelmezés és tanúságtétel sem nélkülözheti a Szentlélek inspirációját.

Nagy valószínűséggel Máté az első, aki a Jézus-történet földi kezdetéről is ír. Márk evangéliuma még megáll a lábán a karácsonyi történet nélkül. A további hagyományfejlődés során azonban már szükségesnek látszott az *evangéliumi üzenet teljességének érdekében* Jézus születésének körülményeit is felidézni. Aligha lehet kétséges tehát, hogy a Jézusról szóló

tanúságtétel *visszafelé, a kereszthalál és feltámadás felől* teljesedett ki. Azért figyeltek fel születésére, mert figyelemreméltó volt az élete. A „mit tett értünk?” kérdése után kikerülhetlenné vált az a kérdés is, hogy ki volt az, aki mindezt tette. A karácsonyi történetek erre adnak feleletet. Az a Jézus, aki a kereszten meghalt, és harmadnap feltámadott, nem a mitikus képzelet terméke, örök igazságok foglalata, hanem a történelem menetébe beleszületett valóságos ember volt. Ugyanakkor azonban nem csupán egy emberpalánta a sok milliárd között, hanem egyetlenegy a sok milliárd közül, akivel Isten teljes mértékben közösséget vállal, *akivel vele volt az Isten* (Jn 3,2; 8,29; ApCsel 10,38), és aki viszont mindenben *Istennel volt* (Mk 12,14 és párh.; Jn 8,29).

20b–21. v. Máté Jézus születésének körülményeit József felől közelíti meg. Ő az, akinek lelkiismereti kérdést jelent a születendő gyermek elfogadása, s ő az az eszköz, aki álombeli útmutatás révén helyet ad Jézusnak családjában, s ami ennél is fontosabb, dávidi leszármazásban részesíti. Ő az, akinek nevet kell adnia az újszülöttnak, és ő ugyancsak az, aki álombeli intésnek engedelmessé a számkra már oly meghittnek számító Jézus nevet adja Mária gyermekének. A Jézus név nem volt különleges abban a korban. Élt ilyen néven például egy Justusnak is nevezett keresztény Pál környezetében a Kolosséi levél szerint (4,11). Bizonyára Mózes utódjának, Józsuének emlékére adta sok apa fiúgyermekének ezt a nevet. Jézus esetében azonban nem csak ez a kegyes tradíció érvényesült. A név önmagában is prédikál, mert magyarra átültetve annyit jelent: Isten megsegít. A Máté által közölt keresztény értelmezés szerint azonban többről van szó: ez a segítség *egész életet meghatározó szabadítás, tehát messiási tett*.

Jézus szüztől való születésének dogmatikai megfogalmazásával Máténál még nem találkozunk. De utal rá, mégpedig Ézsaiás 7,14 versének Septuagintából vett idézetével, ahol a héber szó, amely *fiatalasszonyt* jelent, parve-noó-ként, tehát *szűz* értelemben vehető szóként jelentkezik. Közvetve azonban az a félelem is a „szüztől születés” titokzatos tényét sejteti, amelyet az Istentől jövő álomnak kell legyőznie a családfő szívében. Máté mégsem a fogamzás kérdéseit boncolgatja. „Arra törekszik – írja U. Luz –, hogy Istennek a Lélek által végbevitt teremtő közbeavatkozásáról szóljon, és nem az egyébként görögben semleges nemű, héberben pedig nőnemű szóval jelölt Lélekről, mint Mária partneréről elmélkedjen.” (Komm 104. o.)

Mátéra jellemző, hogy a Jézus nevében meghirdetett szabadulás *kulcsának a bűnbocsánatot* tekinti. Mt 9,1–8 versekből ez egészen nyilvánvaló. A Jézushoz vitt bénának a testi gyógyuláson túlmenően az általa hirdetett bűnbocsánat révén rendeződik az élete. A szereztetési igékben egyedül Máté emeli ki, hogy Jézus vére a „bűnök bocsánatára” ontatott ki. Ez a mátéi hangsúly akkor lesz igazán nyomatékos, amikor számba vesszük, hogy kortársai milyen szabadításban, főként politikai változásban reménykedtek. Nála viszont egyértelmű, hogy *Isten közbeavatkozása érdeklünkben az Istennel való viszony függvénye*.

22–23. v. A mindez névmás értelemszerűen a Jézus születését előkészítő eseményeket foglalja össze. Az evangélista szerint, legalábbis úgy tűnik, ezek az események azzal a céllal történnek, hogy Istennek az Ószövetségben tett ígéretei igazolást nyerjenek. A megvalósult ígéretetek természetesen Isten szavának megbízhatóságát és egyúttal Istennek az ígéretei megvalósításában tanúsított hűségét is bizonyítják. De többről van szó, mint Isten becsületéről. Minden azért történt, hogy *a megszületendő gyermekben Isten az emberrel lehessen, az ember pedig ezáltal Istennel lehessen.* A gyermek neve tehát a Jézus név mellett bizvást lehetne Emmánuel is, „amely megmagyarázva azt teszi: Velünk az Isten!” Így hát a Jézus név mellé odakívánczik az evangélista értelmezése is. *Az általa felkínált szabadulás lehetősége az Istennel való közösség helyreállításában nyílik meg.*

Készülődve a nagyünnepi igehirdetésre

Bár minden gyermek megszületése csoda és reménység, mégsem ismerjük minden egyes ember születésének körülményeit. Valakinek a szülőházát akkor jelölik emléktáblával, ha életművével kiérdemli azt. Petőfi kiskőrösi szülőházának már csak hült helye lenne, ha ő maga nem került volna a magyar irodalom halhatatlanjai közé. Jézus születéséről sem emlékeznénk meg, mint annyi más kortársáról sem, ha mindaz, ami vele történt, nem volna *évezredek múltján is meghatározó mindnyájunk számára.* Igen fontos volna, ha az ünnepi forgatagban ez az összefüggés nem sikkadna el, ha mindaz, amit Jézusban kaptunk, nem veszne el az általunk adott ajándékok halmaza alatt.

A karácsonyi igehirdetésnek ugyanaz a feladata, mint az evangélistának. Ahogy Józsefet álmában jó előre felkészítette a Mindenható, úgy kell előkészítenie és rávezetnie minket arra a felismerésre, hogy Jézusban *mindent felülmúló ajándékot* kaptunk Istentől. Nem egy nagyszerű eszmét, időtálló életcélt adott útravalóul, hanem valakit, aki által és akivel közösségben élve maga *az élő Isten van velünk.* Fülöp annyi Jézussal töltött alkalom után is ezzel a kéréssel fordul hozzá: *Mutasd meg nekünk az Atyát, és ez elég nekünk.* Jézus kissé szemrehányóan így válaszol: *Ennyi ideje vagytok veletek, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem látott, látta az Atyát.* (Jn 14,9k)

Bizonyára ennek az igének alapján e mostani karácsonyon mindenekelőtt *magát Jézust kell exegetálnunk.* Mi történik akkor, amikor benne maga Isten szegődik mellénk? Jézusban elsősorban az lesz nyilvánvaló, hogy a távoli Isten közelivé, elérhetővé lett. Ezért azon az ünnepen, amikor az egyedüllét különösen is fájdalmas, nem maradunk egyedül, Isten életutunk társává szegődik. S ez vigasztaló, mert lehetne ellenünk is, hiszen ezt bőven kiérdemeltük. De nemcsak háttérbe vonult nézőként van velünk, hanem *segítségünkre is van.* Mindenekelőtt útmutatással, hogy Jézus követésében jól tudjunk választani és dönteni. Ha pedig valami felülmúlja erőnket és lehetősé-

geinket, bátran elmondhatjuk: *Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?* (Rm 8,31k) Isten Jézus által ott lesz majd végső magányunkban is. „Elszórt csontjaimat kezid takarják” – vallhatjuk Istenről Berzsenyivel (*Fohászkodás*). Talán Pál előbb idézett szavait pontosabban kellene fordítanunk: „Ha Isten *értünk* van... (ujpe;r hJmwÖn)”. Mert a velünk lévő Isten értünk tenni kész Isten.

Teljünk meg hát bizakodással, de ne legyünk elbizakodottak! Mindenben nem tudhatjuk magunk mellett Istent. A német katonák övcsatjára ez volt felírva: „Gott mit uns.” Mégsem hiszem, hogy minden tettükbe belerángathatták a Mindenhatót. Isten Jézusban ajándékoz meg minket önmagával. Velünk van, *amennyiben Jézussal vagyunk,* de akkor bizonyosan. Máté számára nagyon fontos Jézus születésének ószövetségi háttere is. Mert így derül fény Isten megbízhatóságára és szívósságára, jóakarátának minden bűnt és sötét hatalmat legyűrő, végső diadalára.

Id. Cserhádi Sándor

.

Tallózó

„Krisztusban beteljesedtek a próféták jóvendőlései. Az eseményeket nem azért jóvendölték meg, mert előre látták bekövetkezésüket. A zsidó népnyelv ugyanis nem tesz szoros különbséget a cél és következmény között.” (A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Aranyaszájú sz. János és a legtöbb görög egyházatyák szerint a 22–23. v. folytatása az angyal beszédének.” (Káldi Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„A férfi emberi értelmét kikapcsolva angyala útján álmában [...] megérteti vele, hogy ami emberi látszat szerint szégyen és botrány, az valójában az ő dicsőséges munkája, és ebbe a munkájába vonja be Józsefet.” (Jubileumi kommentár. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„[...] tudósok vitatkoznak a héber *almáh* kifejezés pontos jelentésén, [...] addig Isten egyértelművé teszi, hogy szűzről van szó [...]” (A *Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„A *József, Dávidnak fia* megszólítás kétségkívül azt célozta, hogy felidézze benne királyi származásának tudatát, és felkészítse őt Izráel Messiás Királyának váratlan eljövételére.

[...] Nincsen Krisztusról olyan feljegyzés, amely Immánuelnek nevezte volna; amíg a földön volt, mindig Jézusnak hívták.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„A gör. *onar* kifejezés a Bibliában csak Mt-nál és csak az 1. és 2. fejezetben, valamint a 27,19-ben található. [...] Az Úsz előtt egyszerűen nem vitatták [...] παρθένος mint Istentől különböző valóság anyagi, érzékelhető, testi, még

kevésbé személyes mivoltát. Úgy látszik, hogy az úsz-i szerzők, különösen Máté az, aki elsőként azonosítja a ἰσχυρὸν ἠμῶν-t egy személlyel. De ez az azonosítás már Iz 8,8.10-ben megszilárdult.” (Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„[...] akkor lesz tehát a szó helyes értelmében »igaz ember«, ha nem riad vissza attól, hogy Máriát feleségévé tegye. [...] »Jézus« [...] elég gyakori volt s így nem kelthetett feltűnést. [...]

[...] Ezs 7,14 [...] Eladdig [...] hangzott, de nem telt meg eleven életvalósággal. [...] A zsidó írástudomány [...] ezt a helyet nem vonatkoztatta a Messiásra. Csak az első keresztyének ismerték fel, hogy ez az ige vált valóra Jézus születésekor.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

.....

Illusztrációk

GONDOLATOK

(József)

„... azt hitte, hogy megszegte a neki fogadott hűséget. S a szöveg még dicséri is Józsefet, hogy titokban akarta elbocsátani, mert „igaz ember volt”, és bizonyára nagyon szerette őt.”

(Romano Guardini)

(és az ünnep: „Velünk az Isten”)

„Hiába keresné tekintetünk a sötét, téli égen a betlehemi csillagot, nem találná. Amióta a háromkirályok látták, eltűnt. Az a csillag az ember szívében van, és most maga a szent karácsony emelkedik a szemhatárra, akár a hajnal. Beborítja a földet fényével. Túlnő az ember meghasonlásán, túl a vérfürdőn, a nemzetközi élet neuralgikus pontjain, túl az örületen, az izgásgáson, a helyi háborúkon, szorongáson, reményen.

A karácsony átmelegít, mint a tűz. Azért ég, hogy emlékezzünk a megszabadító szeretetre, amit egy ember hirdetett, ki Istennek mondta magát. Az ő nevében szeressük azt, aki közel van hozzánk, s azt is, aki távol van. Aki él, s aki már meghalt. Mondjuk ki a megbocsátás szavait, s értsük meg, ezektől a szavaktól a lélek halált okozó sebei gyógyulhatnak be. Ajándékozzuk meg egymást.... Énekeljünk és vigadjunk, mert a halállal szemközt hiábavalónak látszó élet karácsonykor értelmet kapott. És örömeink tetőpontján némuljunk el egy időre, mert vannak milliószám, akik szegények és elnyomottak, betegek, haláltusát vívnak, üldözést szenvednek, kín és aggodalom gyötri őket. De örömeinket – amely az ő örömük is – semmi sem fojthatja el, mert annak örülünk, ami nem egyeseké, hanem a Mindenségé: *Betlehemben a kozmosz sötétsége hasadt föl.*”

(Vasadi Péter)

TÖRTÉNET

Egy régi legenda mondja:

Az egyik szentestén történt, hogy amikor megszólalt a

mennyben az angyali kórus, hogy énekelje: *Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát* –, az egyik angyal félreállt, s kijelentette, hogy ő nem énekel.

– Miért? – kérdezte tőle Áriel, az égi kórus karnagya.

– Mert hiába éneklünk itt a mennyben, nincs békesség a földön – válaszolta az angyal.

– Ó, kedvesem – mondta Áriel –, mi itt nem azért éneklünk, mert odalent békesség van, hanem azért, hogy legyen. Kórusunk azért zeng, mert a híd elkészült, és immár örökre ott feszül a földi békétlenség és a mennyi béke között.

VERS

Weöres Sándor: *Egysoros vers*

Isten rajtad: végtelen könny; Isten benned: végtelen mosoly.

KARÁCSONY MÁSODIK NAPJA

• *Mt 11,25–30*

Személyes vallomás

Nem gondolom, hogy Søren Kierkegaard *A keresztyén élet iskolája* című művénel jobbat, többet tudok mondani erről az ígéről. Munkáját alapnak tekintem. Az ige – *Jöjjetek én-hozzám mindnyájan...* –, amit Kierkegaard feldolgoz, azonban most kibővítve és más összefüggésben kerül elénk. Új, más tartalommal tölti meg az, hogy karácsony második napján hangzik el. Ez jogosít fel arra, hogy gondolkozzam róla.

Hangsúlyok

Textusunkban három téma figyelhető meg. A témák nem különállóak, nem egymástól függetlenül jelennek meg, hanem szorosan összefonódnak. Újból és újból összekapcsolódnak, mint egy lánc, kiegészítik egymást. Együtt alkotnak egységet. A könnyebbség, az átláthatóság kedvéért külön írok róluk.

Elrejtés és felfedés

Igénk szerint éppen azok előtt maradt Jézus kiléte homályban, akiknek tudásuknál, tisztúknél vagy nemzeti-vallási hovatartozásuknál fogva meg kellett volna látniuk Isten üdvözítő akaratának beteljesedését Jézusban. A „bölcsek és értelmesek” helyett a megvetettek, kitzsítottak voltak fogékonyak az örömhírré. Isten emberként mutatkozik meg Jézusban. Ennek a titoknak a felfedezését nem a szokványos emberi megismerés, hanem Isten kinyilatkoztatása, önközlése teszi lehetővé. Ez teszi értelmessé az ember megismerési vágyát, amellyel Isten felé fordul.

A „bölcsek és értelmesekek” Isten dolgaiban szakértőknek tekintik magukat. Úgy vélik, előre tudják, mi fog történni. A szakértőség hátránya éppen az, hogy a szakértő tanult elemekkel rendelkezik, és éppen a megtanultak alapján elvárásai vannak Istennel szemben. Isten szabad, nem birtokolható. Akarata, terve nem ragadható meg előzetes elvárásokkal. Isten megragadása, megismerése egész embert kíván. A szakértőnek csak akkor nyílik meg Isten, ha Istenért lemond elvárásairól, a saját maga által kialakított logikákról.

A gyermekiség értéke csupán az, hogy a gyermeknek nincsenek a világgal, Istennel kapcsolatban alapelvárásai. Úgy fogadja a világot, környezetét, ahogy van. Nyitott a megismerésére, befogadására. Őt környezete formálja. Isten összefüggésében a megismerés naivitását hitnek nevezzük.

A napkeleti bölcsek is egyfajta szakértelemmel indultak Jézushoz. A királyi palotában keresték, királyi ajándékot vittek neki. Aztán egyszer csak ott álltak megszegyenülten az istállóban a jászol előtt. Palotába indultak királyt köszönteni, és egy rongyos istállóban találtak egy szegényt, az emberi hajlékból kirekesztett gyermeket. Ajándékokat hoztak, melyek az istálló kontrasztjában groteszkké váltak, így végül maguk lettek megajándékozottak.

Az Atya és a Fiú közelsége

Igénk második témája Jézus és Isten összetartozásáról szól. Jézus megszólítja Istent. Sajátos módon „Atyámnak” nevezzi. Soha nem „mi Atyánknak” (kivéve a Miatyánk imádságban, de ott elhangzik a felszólítás: ti tehát így imádkozzatok), hanem „az én Atyám” és a „ti Atyátok”. Az „én Atyám” azt fejezi ki, hogy Jézust egyedülálló és bizalmas viszony fűzi az Atyához. Ez a kapcsolat kizárólagos, különleges és egyedi. Csak Jézus által szólíthatjuk Istent a mi Atyánknak.

Kettejük viszonyát az imádság az „ismeri” (ἐπιγινώσκει) szóval jellemzi. Az ismeret kölcsönös. „Csak az Atya ismeri a Fiút”, azaz ő választotta, bízta meg; küldetése is csak előtte ismeretes. „Csak a Fiú ismeri az Atyát”, azaz egyedül ő adja magát át Istennek és látja őt.

Karácsony öröme, hogy Isten emberré lett. Az akkori szakértők kétsége ez volt: lehet-e az Isten ember? Jézus azonban nem csapja be a „gyermeket”. Aki nyitottan fogadja Jézust, az Istennel találkozik. Jézus élete azt mutatja, senkinek ne legyen kétsége afelől, hogy Isten Jézusban érthető meg, látható meg leginkább. Az Atya és Jézus különleges egységében, összetartozásában Isten olyan valósága rajzolódik ki egy emberi életben, hogy nincs értelme elkülöníteni mondanivalót és életstílust, üzenetet és egzisztenciát. Jézus Isten példázataként jelenik meg az ember világában. Egész élete, cselekedetei, tanítása azt reprezentálja, hogy kicsoda az Isten. Az Atya pedig Jézus életén keresztül minden információt közöl az emberről. Isten mondanivalója az emberség.

Jézus küldetése

Jézus reálisan látja, hogy nem könnyen fogható, ragadható meg az, amit személye hoz az embernek. Megrögzöttségünk, elhasznátságunk, fásultságunk, ünnepre való képte-

lenségünk, rossz élményekből szerzett tapasztalataink, teljesítmények hajszolásában való elfáradásunk, meggyötörtégünk akadályoznak meg minket abban, hogy „gyermek”, Isten valóságára nyitottak legyünk. Éppen ezért Jézus maga kínálja fel a nyugalmat. (ἀναπαύω – megnyugtat, megpihentet, máshol megvidámít.) Érdekes lehet párhuzamot vonni a teremtéstörténet hetedik napja – amikor Isten megpihent – és a Jézus kínálta nyugalom között.

A nyugalom viszont – ellentmondásosan – csak egyféleképpen valósul meg. Fel kell venni Jézus igáját. Jézus igájának felvétele önkéntes elkötelezettség és kiszolgáltatottság. Nem lehet csak belekóstolni. Korunkban ez különösen is izgalmas. A vallások keveredését éljük. Sokan kóstolgatnak a különböző vallások, eszmei áramlatok között. Majd a sokféleből kikapnak valamit, ami az ízlésüknek, egyéni lelki igényüknek megfelel. Nem kell elköteleződni, tartozni valahova.

Aki felveszi Jézus igáját, az nem vállalhat másikat is. Csak egyetlen igát akaszthat a nyakába. Aki felveszi az igát, az minden mozdulatával az igához kötött kocsit húzza. Nem határozza meg, hogy merre menjen a kocsí, csak húz.

Képek az igehirdetéshez

Az árva

Flóra ötvenkét évesen elhatározta, hogy örökbe fogad egy árvát. Magányosan élt, ötvenéves koráig zongorát tanított. Családja hiába akarta lebeszélni erről a tervéről, nem lehetett. Élete nagy vállalkozásába kezdett. Az Ismerkedés rovatban feladott egy hirdetést. Három napig nem érkezett semmi. Aztán megjött az árva levele. Nyolc esztendeje árva, és bármikor szívesen jön – írta. A családtagok úgy érezték, valami nincs rendben az árvával, de Flórát ez sem térítette el szándékától. Két hét múlva, amikor az árva érkezését jelezte, elkísérték a családtagok Flórát az állomásra. Izgalommal várták az árvát. A vonat megérkezett. Mindenki leszállt, de az árvát sehol nem látták. A pályaudvar lassan kiürült. A várakozók azt gondolták, már nem jön. Ekkor odament hozzájuk egy nagyon csúnya, kövér öregasszony, és ezt mondta: – Engem várnak, kedveseim.

Az asszony 74 éves volt. Flóra szótlanul hazament a vendéggel. A család felháborodott. Azt akarták, hogy Flóra zavarja el az asszonyt, de nem tette. Lassanként azonban Flóra elmaradt a családjától. Tudta, hogy sajnálják, talán maga is szégyenkezett. Flóra művelt volt és finom. Az árva kapzsi, önző és műveletlen. Idegen és utálatos. Hat évig éltek együtt. Az árva szívelzsírosodásban hunyt el. Akik ott voltak a temetésén, azok láthatták: Flóra sírt.

(Márai Sándor: *Az árva*)

Egy álom

„Azt álmodtam, hogy egy nagy előadóteremben állok. A terem zsúfolásig megtelt emberekkel. Én beszélek. Azt mondom nekik:

– Emberek, nem kellene mást tennetek, csak egyszer egy héten ünneplőbe öltöznötök. Ettől megváltozna az életetek.

A mondatot többször elismétlem. Erre feláll egy kalapos hölgy, és felháborodottan ezt mondja:

– De hiszen mi mind ünneplőben vagyunk itt!

– Nem, nem vagytok ünneplőben. Ti csak azt hiszitek, hogy abban vagytok. Felötöztök szépen, valóban nem hétköznapi ruhában vagytok, felcicomázzátok magatokat, valójában azt sem tudjátok, mit jelent ünneplőbe öltözni. – A termen erőteljes morgás fut keresztül.

– Hát akkor mi innen elmegyünk! – mondják néhányan. Felállnak, elindulnak kifelé. Utánuk az egész ünnepi tömeg kizúdul a teremből. Magam maradok.” (Az álom nem az enyém.)

Vázlat

1. Fáradtan, de szakértően
2. Kaphatok-e én is ajándékot még öregen?
3. Az igazi nyugalom

1. Emberség: amit elvárnak tőlünk
2. Emberség: amik titokban vagyunk
3. Emberség: amit számunkra Isten ad

Koczorné Heinemann Ildikó

.....

Tallózó

„A törvényrengetegben, melyet a farizeusok és írástudók összeállítottak – 248 parancs és 365 tilalom –, még ők maguk sem ismerik ki magukat.” (A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Sz. Ágoston és Gergely [...] kik hisznek, Isten kegyelme által bensőleg megvilágosíttatnak [...], kik nem hisznek, Isten igazságos ítéleténél fogva [...] vétkeik miatt nem világosíttatnak föl.” (Káldi Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„De az ő igája »praktikus« (*chréastos*), így az a teher [...] ennek az igának a segítségével elhordozható (*elaphros*).” (Jubileumi kommentár. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Megismerése nem logikai munka, [...] nem előfeltétele a tudomány, a műveltség, de egész mélységében feltárul a hívő előtt.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Valaki azt mondta, hogy ha Jézusnak lett volna cégtáblája az ácsműhelyén, ez lett volna olvasható rajta: »Igáim jól illenek.«” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*: Evangéliumi Kiadó)

„[...] az iga [...]: mintha szárnyai volnának! [...] Igán belülről, s nem csupán mondás után ismerhető meg, milyen könnyű és kegyelemmel telített, akkor tehát, ha fel

is veszem az ő szavára és folyvást viselem.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Jézus tehát azt mondja, hogy az Atya és öközötte a teljes, tökéletes közösség viszonya van. [...] »Én és az Atya egy vagyunk« [...]

[...] A késői zsidóság [...]igának nevezte azt, amit mi elkötelezésnek, kötelelességnek mondunk. Így beszéltek a menny királyságának az igájáról, [...] vagy a Tóra igájáról, [...] ha elkötelezi magát a Tóra tanulmányozására stb.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

„Nem csupán arra szólítja hallgatóit, hogy csatlakozzanak csoportjához, hanem hogy ragaszkodjanak életeszmenyéhez is.” (Ortensio da Spinetoli: *Máté – az egyház evangéliuma*. Agapé)

„[...] Korazim, Betsaida, Kapernaum nem térnek meg. [...] Az emberek nemcsak elfordulnak tőle, hanem vádakat emelnek ellene. [...] A legnagyobb csalódás pedig az volt számára, hogy még Keresztelő János hite is megrendült benne. [...]

[...] Aki vele és érte viseli a keresztet, annak könnyű a kereszt. Aki vele és érte cipeli az igát, annak gyönyörűsége ez az iga. A golgotás út nélküle pokol, de vele mennyország.” (Keken András: *Segítség*. Keken Andrásné)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

„Mi is tulajdonképpen az apostol?”

Ha őszintén meg akarjuk mondani, milyen hatást tesznek ránk azok a férfiak az Újszövetség elbeszélései és kijelentései alapján, akkor aligha mondhatjuk, hogy világi értelemben véve nagyok voltak, vagy lángelmék – talán még azt sem, hogy „nagy vallási egyéniségek” lettek volna...

Nem az az apostolság lényege, hogy mint ember jelentékeny, szellemileg alkotó, vallásilag hatalmas, hanem hogy Krisztus hívta őt...

Ennek fejében majdnem azt mondanók, éppen az igazság védelmét és megőrzését jelenti az, hogy nem rendkívül nagy és tehetséges....”

(Romano Guardini)

TÖRTÉNET

Egy idős mogyoródi asszony így emlékezik vissza 1944. háborús karácsonyára:

„A front átvonulásakor, sokakkal együtt egy pincében kialakított óvóhelyen ért minket az ünnep. Nem volt fenyőfánk, nem volt szaloncukor, nem voltak ajándékok, reszketve figyeltünk a közeli ágyúdörgésre.

De akadt közöttünk valaki, aki elővett egy magával hozott fenyőgallyat. Száraz kenyérdarabokat megnedvesítve galacsinokat gyúrtunk, és papírba tekertük azokat. Ezek lettek a „szaloncukrok”. Az így feldíszített „karácsonyfát” felakasztottuk a lámpa alá.

Ekkor kivágódott az ajtó. Orosz katonák álltak ott, elő-

re tartott géppisztolyokkal. Aztán észrevették a tompa fényben himbálódzó fenyőgallyat.

– Jézus Krisztus? – kérdezték oroszosan, de érthetően. És lassan leengedték a fegyverek csövét...

(Cserhátiné Szabó Izabella közlése)

VERS

Ady Endre: *Karácsony* (részlet)

Bántja lelkem a nagy város
Durva zaja,
De jó volna ünnepelni
Odahaza.
De jó volna tiszta szívből
– Ugy mint régen –
Fohászkodni,
De jó volna megnyugodni.
De jó volna mindent, mindent
Elfeledni,
De jó volna játszadozó
Gyermek lenni.
Igaz hittel, gyermek szívvel
A világgal
Kibékülni,
Szeretetlenben üdvözülni.

ÓÉV ESTE

• *Mk 13.32–37*

A fontosabb versek értelmezése

32. v.: *Azt a napot és azt az órát* – Nem időtartamra vonatkozik, hanem a visszajövetel időpontjára. Az az esemény, amelyhez fogható nem volt előtte.

...*sem a Fiú, hanem csak az Atya* – Az Atya-Fiú egymás mellé rendeltsége helyett, amely hamar kialakult a keresztény teológiai gondolkodásban, itt alárendeltség van: van, amit még a Fiú sem tud.

33. v.: *legyetek ébren!* – Katonai kifejezés. Az örök feladata a vigyázás, az éberség, nehogy a katonákat meglepetés érje.

34. v.: *az idegenbe készülő ember... átadta szolgálóinak a hatalmat* – Gyakran visszatérő kép Jézus példázataiban. A gazda feladatot, munkát ad a szolgálóknak, akiknek hatalma annyi van, amennyi a szolgálat elvégzéséhez kell.

35. v.: A leírás az éjszaka korabeli felosztását mutatja.

37. v.: Az egyetemességre kerül a hangsúly.

Általánosan a szakaszról

A szakasz a parúzia, Krisztus visszajövele kapcsán ad tanítást. Az első gyülekezetek, majd Augustinus is Isten or-

szágának közeli visszajövetelében reménykedett. Később az ezredfordulók körül, illetve amikor valamiféle instabilitás alakult ki (háborúk, természeti katasztrófák, morális kilengések stb.), mindig fokozódott a világvégevárás.

A szakasz két fontos üzenetet hordoz, hogy ezen kérdésben világosabban lássunk:

1. *Jósok, jövendőmondók virágkora a mai.* Sok keresztény mozgalmat is magával ragadott már e titok, a visszajövetel időpontjának megkeresése. Időről időre voltak és lesznek olyanok, akik azt állítják, hogy „kijelentést kaptak”, és pontos dátummal állnak elő. De bármennyire is divatos ma a jövőkutató, *Jézus kijelenti: azt a napot senki sem tudja, sem az angyalok az égben, sem a Fiú, hanem csak az Atya.*

Jelen állapotunkban Gazdánk – fizikai értelemben – távol van tőlünk. Noha vannak „isteni meglátogatások”, a vele való kapcsolat elsősorban a hirdetett igében és a szentségekben, vagyis a hit hullámhosszán realizálódik.

A teljes közösség a parúzia megvalósulásakor lesz. Ennek az időpontját csak Isten ismeri.

2. *A Gazda visszaérékezése bármikor megtörténhet.*

Hogy találna, ha most érkezne? Félelmetes találkozás lenne, mert nem számoltam a visszajövetellel? Félelmetes találkozás lenne, mert a kapott hatalommal, önállósággal, rám bízott ajándékokkal visszaéltem, sajátomnak tudtam, ragadományként kezeltem?

Jézus ezért int, figyelmeztet: *Vigyázzatok!* Nem lehet akárhogy élni. Lesz visszajövetel. Hirtelen. Váratlanul.

Jézus azért figyelmeztet, hogy a váratlan visszajövetel ne érintsen kellemetlenül minket. Készek legyünk bármikor a találkozásra. Sőt, legyen ez a találkozás vágyott, mint amikor régen látott családtag látogat haza, vagy mint a levélben megismert kedves, akit most személyesen láthatunk. Lehet így is holnapot, jövőt látni.

Az óévre koncentrálv

A szilveszteri mulatozás napjainkban egyre nagyobb méreteket ölt. Ezen az estén, ha török, ha szakad, mulatni kell... Van ebben egyfajta természetes igény is, az ember ezen a napon álarcot ölt, hogy ledobhassa azokat a maszkokat, amelyeket nap mint nap annyi fáradsággal viselt. Szeretne – legalább ezen a napon – felszabadulni, játszani, gondtalanul örülni, de kampányszerűen ez nem megy. Az ész nélkül fújt papírtrombiták lármája nem oszlatja szét a lélek mélyén lévő káoszt. Az öröm mesterséges felidézése nem azonos magával az örömmel.

A mulatozás mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezen az estén bizonyos megrendülés is eltölti az ember szívét. Ha rövid időre is, de sokan elgondolkoznak az idő múlásán. Ez az az este, amikor különösen is számot lehet vetni az idő múlásával. Jól használtuk-e fel az időt? Készen vagyunk-e? Mi lenne, ha ma érkezne vissza Gazdánk, ha ez az év volt – mint bizonyára jó néhány gyü-

lekezeti testvérenek – az utolsó évem, és életemről számot kell adnom?

Az élet még nem ért véget, sem hallgatóinké, sem az emberiségé. Isten kezében van az időpont. De Jézus int: vigyázzatok, vessetek számot, pótoljátok hiányosságaitokat, mert a visszajövetel megtörténhet az előttünk álló évben is.

Érdemes ezen az estén lelkésznek, gyülekezetnek és minden igehallgatónak számot vetni: milyen szolgálja vagyok Uramnak? Derék vagy rest, mulasztásokkal teli vagy akarataát cselekvő, feladatokat betöltő? Betöltöttem-e feladatokat munkahelyemen, családomban, egyházamban, a Krisztus-követésben és a missziói parancsban leírtak alapján? Hangzik a figyelmeztetés kegyelmesen, de ugyanakkor sürgetően is: vigyázzatok! Az új évre gyakran fogalmazunk meg fogadalmakat. Fogadjuk most meg azt, hogy Gazdánk akarataára figyelő, azt megtenni igyekvő szolgálunk az új évben (is), hogy bármikor készen álljunk a találkozásra.

Bátovszky Gábor

.....

Tallózó

„A Talmudban: »Három dolog jelenik meg akkor, amikor nem is sejtik: A Messiás, a földbe rejtett kincs és a skorpió.«” (A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. In: *Biblia-Téka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Mint tökéletes szolgának, nem adatott meg az Úr Jézusnak, hogy tudja eljövételének idejét. Mint Isten, természetesen tudja. Mint szolgának, nem adatott meg neki, hogy tudja azt abból a célból, hogy feltárja mások előtt.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„[...] nekivágnak Krisztus-váró elmék, hogy megpróbálják menetrendszerűen sorba szedni az utolsó idők várható, egyébként megígért eseményeit. A végeredmény képtelenségek sora, még ha ábrázolni is próbálják olykor, hogy ekkor lesz az ezeréves uralom, ekkor meg az elragadtatás, majd meg Izráel megtérése, az első feltámadás stb. [...] A Fiú sem ismeri azt részleteiben. [...] Üdvtörténeti értelme van tehát e nemtudásnak, mely átmeneti. Nem szabad tehát krisztológiai következtetéseket levonnunk belőle, az ariánusok öröme.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Aki közelre vár, az nem években gondolkodik, noha az időpont ismeretlensége szükségképpen hagyja nyitva nagyobb időköz lehetőségét is. A hangsúly azonban a szűkülő tendencián van: nap – óra. Azaz: közel van, de a pontos idejét nem tudja senki. [...] Ha kiszámíthatatlan, akkor mindig számítani kell rá!

[...] Mind a vég idejét számítgató apokaliptikus rajongás, mind a csüggedt fásultság [...] A két veszély közel áll egymáshoz, sőt az utóbbi rendszerint az előbbiből születik. [...]

[...] A paruzia fő kérdése ui. nem a mikor, nem is a ho-

gyan, hanem a krisztológiai kérdés: ki az, aki jön? Ez Márk egész könyvének is az alapkérdése. És erre válaszol a szenvedéstörténet.” (Dóka Zoltán: *Márk evangéliuma*. Ordass Lajos Baráti Kör)

„A vég gondolatkörében élés nem lehet egyenértékű azal, hogy az ember lázasan sóvárogja azt a napot, de azal sem, hogy számolgtatja bekövetkezésének időpontját.” (Joachim Gnilka: *Márk*. Agapé)

„Minden, ami *utolsó*, megdöbbsent, elgondolkodtat, mert valamiképp az idő és az örökkévalóság határára állít.” (Keken András: *Segítség*. Keken Andrásné)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

E világ urai jönnek és mennek. A mi Urunk Jézus azonban csak jön.

(népi mondás)

Kalendáriumod azt mutatja, hogyan múlik az idő. Az arcod azt, hogyan használtad fel.

(német szállóige)

„Ne feledjük: az idő önmagában nem érték. Értékes csak akkor lesz, ha helyesen használjuk fel.

Az idő nem jön és nem megy: áll és vár miránk. Mi azonban az időben élünk: felhasználhatjuk jól, értéktelenül vagy bűnösen. Kezünkben a döntés, rajtunk a felelősség.”

(Jakob Koch)

„Ne kapaszkodjál a mulandó dolgokba, mintha örökkévalók lennének, és ne vesd meg az örök dolgokat, mintha mulandók volnának. Akit megragadott Isten, mindig vágyódik utána. Aki az előtte álló pályára, vagyis a jövőre tekint, lélekben mindig fiatal marad.”

(Nagy Szent Vazul)

„Ha valaki úgy teszi fel a kérdést, mennyi ideig várhat még élete rendbehozatalával: elveszíti a jövőt is meg a jelen is, Istent is és önmagát is. A döntésnek nem valami kiszámíthatatlan »végső órán« kell végbemennie, hanem most mindjárt.”

(Hans Küng)

„Az esélyek között nem biztos, hogy a legrosszabb a tragikum. Van annál sokkal rosszabb vidámság is.”

(Hubay Miklós)

VERS

Tóth Árpád: *Az órainga*

Ketyegésében rekedt, tompa dal van,
Virrasztó éjen gyakran nézem őt –
S úgy rémlik, lengő teste szeli halkán

Hiú forgácssá az örök időt.
Nézem, milyen sunyin jár jobbra-balra,
Üvegkalitjából szinte lenyúl,
S bús életemre, a csüggedt fonalra,
Mint a párkák sziszegő kése hull.
S kiáltanék: hahó! fel! emberek!
Vigyázzatok! – De csend van a sötétben,
Hangom se fog, moccani sem merek;
Száz mérföldig csak ingák vannak ébren,
Zord élükön titkos, vak fény inog:
Konok kések, arany gillotinok...

ÚJÉV NAPJA

• Mt 7,24–27

Az exegézishez

Aki hallja és cselekszi: a Hegyi beszéd végén arra figyelmeztet Jézus, hogy tanítását át kell vinni a gyakorlatba. Aki hittel hallgatja ezt az evangéliumot, az mindig engedelmeskedni fog neki, és tetteivel igazolni fogja hitét. Erre egyedül Jézus tesz képpé. Aki hisz, aki Krisztussal személyes közösségben van, az magára alkalmazza és meg is valósítja az ő tanítását.

Kőszikla: a kép jól ismert az egész Szentírásban. Nemcsak a Zsoltárok könyve, hanem Mózes éneke és Anna hálaéneke is így dicsőíti Istent: te vagy a kőszikla (5Móz 32,4; 1Sám 2,2; Zsolt 18,3.32; 31,3). Az Újszövetségben Jézus máshol is beszél a kőszikláról. Simon, Jóna fia kapja tőle ezt a nevet. Péter hite a kőszikla, nem maga Péter. Ezeknek a szavaknak a bizonyágtétele a kőszikla: *Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia*. Erre a hitre épül az egyház.

A vihar: ezzel kapcsolatban vannak, akik csapásokra, szenvedésekre, megpróbáltatásokra gondolnak. Mindezen túl az utolsó ítéletre utal Jézus, amikor maga Isten hív minket számadásra. Az ítélet napja fogja nyilvánosságra hozni, hogy valódi volt-e a hitünk vagy hamis.

A fundamentum maga Jézus Krisztus. Aki őrá épít, vele állandó, élő kapcsolatban van az igén keresztül, az sziklára épít. Pál apostol is ezt mondja: *Más alapot senki sem vehet a meglévőn kívül, amely a Jézus Krisztus*. (1Kor 3,11)

Aki pedig hallja, de nem cselekszi: ha Krisztustól elszakadunk, ha nem engedjük, hogy ő munkálkodjon bennünk, akkor elveszíthetjük az üdvösséget. Az apostoli levelek is erre figyelmeztetnek (1Jn 1,6; Jak 1,22–25; 2,14–20).

A homok: a Jézus által használt kép jól illik a palesztinai viszonyokra. Sok folyó teljesen kiszáradt nyáron, víz nélkül maradt a homokos folyómeder. Télen azonban, a szeptemberi esőzés után a száraz folyómeder erős sodrású folyammá változott. Megtörténhetett, hogy valaki, miközben házépítésre alkalmas helyet keresett, csábító homok-sávot talált, és arra építette házat. Amikor azonban eljött

a tél, kiderült, hogy a folyó közepén építkezett, és annak sodrása magával ragadta a házat.

A meditációhoz

Az újévi igehirdetés nagy kérdése mindig az, hogy mit jelent az újrakezdés a gyülekezet életében és személyes életünkben. Lehetőséget kapunk arra, hogy Isten színe előtt gondoljuk végig: mitől új az új év? Az igehirdetés veszélye itt is az, hogy erkölcsi prédikációt tartunk. Szedd össze magad, és élj a Hegyi beszéd szerint, légy alázatos, megbocsátó, adakozó, szelíd stb. Az ilyen prédikáció bűn. A Hegyi beszéd háza csak Krisztuson épülhet fel, különben összedől, mint egy kártyavár. Az „etikai alapokon” épült ház, az egyéni tisztesség, becsület, vallásosság büszke palotája összeomlik. Homokra épít, aki emberi cselekedetekre épít! Az igehirdetésnek tehát rá kell döbbsennie arra, hogy halálos veszélyben van az, aki nem Krisztusra, hanem bármi másra építi az életét. Aki saját cselekedeteiben, erkölcsösségében bíz, aki kizárja Krisztust az életéből, annak összeomlik az élete. Lehet, hogy még nem „dőlt össze homokra épített háza”, de csak azért, mert még nem érte ítéletidő. Aki viszont Krisztusra épít, az megtapasztalja, hogy az ő igéje erővé és áldássá válik benne, hogy Krisztus hatalma átformálja az életét.

Még egy kérdés felmerülhet a hasonlatokkal kapcsolatban: hogy lehetett ilyen bolond ez a bolond? Miért választott homokos talajt az építkezéshez?

Először is sajnálta a fáradságot. Nem akart kínlódni a kősziklával, dolgozni, verítékezni az alap kiásásával. A homokon minden sokkal egyszerűbb, gyorsabb és kényelmesebb volt. Nem ugyanígy akar mindent a ma embere? Kényelmesen, azonnal, fáradság nélkül. Mindnyájunk előtt ott van e kényelmes, egyszerű, széles út, a saját utunk. De ennek a végén katasztrófa vár. Jézust követni küzdelmes, fáradságos, sőt kereszthordozást jelent, de ez az egyetlen biztonság számunkra itt és odaát. Két út közül szinte mindig a nehezebb út az igazi, a jobbik, az Isten szerint való.

Másodszor: a bolond ember rövidlátó, rövid távon gondolkodik. Mit érdekli őt, hogy mi lesz néhány hónap múlva a házával? Életünkben minden döntésnél két lehetőségünk van: vagy az azonnali hasznot nézzük, vagy a hosszú távú célra tekintünk. Boldog az az ember, aki a jövődjö javakat, az igazi életet nem dobja oda pillanatnyi örömeikért, előnyökért. Boldog az az ember, aki mindent az örökkévalóság fényében, és nem csupán a pillanat káprázatában lát.

Az igehirdetéshez

Mikor lesz valóban új az új esztendő számunkra? *Ha rádöbbenünk arra, hogy halálos veszélyben vagyunk, házunkat összeomlás fenyegeti.* Az elmúlt évre bűnbánattal tekinthetünk vissza: mennyi minden összeomlott,

mennyi mindent elvitt a vihar! Semmivé lettek vágyak, célok, tervek. Vajon nem azért, mert magunkra építettünk, saját erőnkben bízunk? Vajon nem azért, mert emberekre építettünk, akik cserbenhagytak?

Lehetőséget kapunk arra, hogy átgondoljuk, új alapokra helyezük életünket. Kérjünk Istentől világos látást: mire van alapozva életünk? Mit kell lerombolni ahhoz, hogy újat építsünk?

Lehetőséget kapunk arra, hogy meghalljuk a figyelmeztetést, felismerjük a veszélyt: örök életünk forog kockán, halálos veszélyben vagyunk, ha saját cselekedeteinkben, erkölcsös életünkben, vallásosságunkban bízunk. Ha mindig a könnyebb utat, egyszerűbb megoldást, a saját utunkat választjuk. Ha pillanatnyi előnyökért odadobjuk az igazi életet, az örökkévalót. Ha rövid távon gondolkodunk, és elveszítetjük szemünk elől az igazi célt. Ha így éljük életünket, homokos talajra, sőt kiszáradt folyómederbe építkezünk, és az áradat előbb vagy utóbb, de az ítélet napján biztosan magával sodorja házunkat. Adja Isten, hogy felismerjük a veszélyt!

Az új esztendő akkor lesz igazán új, ha Krisztusra építjük. Mit tehetünk? Új alapra helyezhetjük életünket. *Más alapot senki sem vehet a meglévőn kívül, amely a Jézus Krisztus.* (1Kor 3,11) Az új évben sincs más. Benne, vele, általa megújulhat életünk. Ha elszakadunk az egyetlen alaptól, pusztul az élet, romba dőlnek a közösségek, szenved a család, egyre több fájdalomunk lesz. Nekünk csak egyet kell tennünk, azt, amit az újévi jókívánság keresztény értelmezése jelent: BÚÉK – Bízd újra életed Krisztusra! Ha újra őrá építjük életünket, az új évet is, akkor ő kezd újat velünk. Bölcs emberként építkezünk, ha belekapaszkodunk Jézusba, ha az ő szeretetével, indulatával, erejével élünk. Ha engedjük, hogy Krisztus hatalmába vegye minden gondolatunkat, szavunkat, tettünket. Ha tényleg Krisztus az Urunk, életünk legfőbb valósága, akkor meg is tesszük, amit mond. Akkor nincs más vágyunk, mint hogy engedelmeskedjünk neki. Hiszen Krisztus irányít bennünket belülről.

Az új esztendő akkor lesz igazán új, ha Krisztus újít meg minket! Ha Krisztus az ő hatalmával munkálkodik kezd bennünk, csodálatosan átalakítja az életünket.

Vele megújul minden: visszakapjuk az élet jó ízét, tudunk jókedvűen ébredni, vidáman munkához fogni, békés lélekkel nyugovóra térni. Elmaradnak a rémképek, félelmek, szorongások, régi sérelmeket, kudarcokat nem kell tovább cipelni, régóta hurcolt terheket le lehet tenni.

Ő az örök élet útján vezet minket: újra megtanít imádkozni, a régi, megkopott, formasággá vált imák helyett szívből kiáltani, hálát adni. Újra hirdeti az ígét, a régi szavakat Lelke erejével újra élővé teszi. Újra hív az oltárhoz, újra kínálja a békességet, erőt, gyógyulást. Krisztus ráteszi átszegezett kezét életünkre, és azt mondja: velem kezd, mintha most kezdenéd.

Nem kényelmes, könnyű útra hív minket Jézus. Ellenkezőleg: kemény döntéseket, radikális változtatásokat igényel a sziklára építés. Küzdeni fogunk minden ellen, ami homokra építést ajánl. De ezt ő, az élő Krisztus végzi el

bennünk. Megértjük azt, hogy nincs helyünk ott, ahonnan eltűnt Isten Szentlelke, ahol folyik a homokkal való játék. Lehet, hogy fel fogunk bontani hamis barátságokat, tűzbe fogunk dobni egyes könyveket, inkább be se fogjuk kapcsolni a tv-t, szakítani fogunk bizonyos lehetőségekkel, leszámolunk néhány tervünkkel, és így tovább.

Az új esztendő első napján Krisztus Urunk így indít útnak: Kövess engem, és életed megáll viharok között is. Tagadj meg, akkor életed nem kerülheti el a pusztulást. Adjon Isten nekünk bölcs szívet, amely egyedül Krisztusra épít.

Dechertné Ferencky Erzsébet

.....

Tallózó

„Nem engedi, hogy [...] kikeressék belőle azt, ami nekik [...] értékesnek tűnik. [...] Jézus nem szabad rendelkezésre adja szavát. [...] Az ígének kell megtartania fölöttük az egyedüli hatalmat. [...] Nem értelmezni, felhasználni, hanem tenni, engedelmeskedni. [...]”

A cselekvés mellett csak a nem cselekvés lehetséges. [...] Aki [...] nem [...] cselekszi azt, az nem ad Jézusnak igazat. [...] Minden kérdés, problémázás, magyarázgatás – nem-cselekvés.” (Dietrich Bonhoeffer: *Követés*. Evangélikus Sajtóosztály)

„Rabbi Elisha ezt kérde: »Kihez hasonlíthatjuk azt, aki gyakorolja és sokat tanulmányozza a Tórát?« Majd így válaszol: »Olyan emberhez, aki sziklaalapra épített. Ha jön a nagy áradat, nem rendíti meg építményét. Mindaz azonban, aki nem cselekszik jót, olyasvalakihez hasonlít, aki agyagtéglákat rak le alapként, és csak ezekre helyezi a követ.« [...] »Kihez hasonlítsuk azt, akiben a tudás túlteng a cselekedetekkel szemben? Olyan fához hasonlít, amelynek bőségesen vannak ágai, de csak szegényes gyökérzettel rendelkezik: amikor feltámad a szél, kitépi és tovasodorja.«” (Ortensio da Spinetoli: *Máté – az egyház evangéliuma*. Agapé)

„Ha [...] csak afféle műkedvelő keresztyén voltál, aki hébe-hóba felkerested a templomot, kezdedbe vetted, mikor épp eszedbe jutott, a Bibliádat, s ha valami nagy öröm ért vagy bánat sújtott, akkor imádságra kulcsoltad a kezedet, [...] ezért nem voltál viharálló, s így sohasem leszel.” (Túróczy Zoltán: *Posztillás könyv*. Evangélikus Teológiai Akadémia)

„[...] amikor az első jeruzsálemi templom épült [...] Nem volt megbízható az első fal felhúzás, le kellett bontani. [...] Ott volt egy nagy kőszikla, de az építőmunkások kerülgették, [...] hátha ez volna egyedül alkalmas szegletkőnek. És mihelyt elhelyezték fundamentumnak, kiderült, hogy bírja a megterhelést. [...]”

[...] A kőszikla felől nézve a kompromisszum ördögi tallalmány. [...]

[...] fordulj el minden homoktól. [...] Hamis barátságok felbontásától kezdve olyan magatartás vállalásáig, amelyben nyilvánvaló, hogy te az egyházhoz tartozol.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában*. Luther Rózsa Alapítvány)

Illusztráció

GONDOLATOK

„A hit nem mondhat le a megértésről, a megértés pedig a hitről.”

(Paul Ricoeur)

(Megjegyzés: a hitbeli megértés döntően nem intellektuális, hanem egzisztenciális esemény, melynek forrása a követés.)

„Akaratod teljesítése a mi békénk.”

(Dante)

TÖRTÉNET *(arról, hogy csak kősziklán állva tudunk vigasztalni – viharverten is)*

Kosztolányi Dezső katolikus neveltetése ellenére sem tartozott a hívők közé. Felesége megírta életrajzában, hogy őt ugyan elkísérte a templomig a vasárnapi misére, de sohasem lépett be vele a templomba. Alig túl az ötvenedik évén súlyos ínnyákkal feküdt a János kórházban, amikor a már szintén beteg Babits Mihály meglátogatta. Sokáig beszélgettek halkán, fulladozva, ahogyan a betegség megengedte. Babits távozása után Kosztolányi ezt mondta:

– Mind eljöttek hozzám barátaim, az írók és költők, de csak Babits tudott megvigasztalni. Tudod, mit mondott? Ezt mondta: „Ne félj, Dide, ne félj a szenvedéstől. Van ennek valami értéke.”

Ez a vigasztalás mélyen megérintette Kosztolányi lelkét. Az akkori kórházi lelkészt helyettesítő lelkiatya nyilatkozata szerint Kosztolányi kb. három hónappal a halála előtt elvégezte szentgyónását, mégpedig írásban, mivel beszélni már nem tudott a gégemetszés miatt. Áldoztatni sem lehetett már, mivel az orrán keresztül táplálták. Haláláig többször megismételte gyónását. Nem sokkal halála előtt Ascher Oszkár, a jóbarát virrasztott mellette egy éjszakán át, és neki ezt írta jegyzőkönyvébe: „Ha meghalok, írd meg ezt az éjszakát őszintén, elégtételül. Szép pillanatok. Áldjon meg az Isten.”

VERS

Áprily Lajos: *Menedék*

S mikor völgyünkre tört az áradat
s már hegy se volt, hogy mentő csúccsal intsen,
egyetlen kőszikla megmaradt,
egyetlen tornyos sziklaszál: az Isten.

ÚJÉV UTÁNI VASÁRNAP

• *Mt 18,1–5*

Mikor prédikálunk?

Vasárnapunk a két nagy Krisztus-ünnep, karácsony és vízkereszt között foglal helyet. „A földre jött Istenfiának dicsősége egyre erősebben ragyog, az incarnatio csodá-

ja már kibontakozóban van teljessége szerint ezen a világon.”¹

Így természetes módon a megígért Messiás megszületésének világossága felől kapja fényét vasárnapunk. Isten dicsősége láthatóvá lett világunkban, ezért nem kell sötét-ségben botorkálnunk. Agendánk a vasárnap scopusát az „Alázzátok meg magatokat Isten keze alatt!” fölszólításban adja meg. Isten világosságában láthatjuk igazi valónkat, és csak alázattal lehetünk Krisztus követői.

Exegézis

Igeszakaszunk az úgynevezett mátéi nagy beszédek negyedik darabjának része. Az itt megjelenő hagyomány valószínűsíthetően a legrégebbi forrásokat, Jézus közvetlen szavait örzi meg. Az egész fejezet mintát akar adni a korabeli gyülekezet belső körének felépítésére nézve. A korai és késői gyülekezetben élő tanítványok egymáshoz való viszonyát az alázat, a másik szeretete kell, hogy meghatározza: „Az evangéliumnak ez a fejezete mintegy az első és legrégebbi káté, mely a gyülekezet belső életét szabályozza, és azt Jézus irányításának, Krisztus akaratának veti alá.”² A zsidó társadalomban, így a vele szorosan összefüggő vallási életben is fontos szerepet játszott a rang és az elsőség kérdése, hogy ki hol áll, és a közösségben milyen helyet foglal el. Sok-sok elmélet keringett arra nézve, hogy az eljövendő országban hogyan és miképpen is lesznek a beosztások. Így például tudjuk, hogy a holt-tengeri tekercseket ránk hagyó esszénus közösségben a közös étkezéseken elfoglalt hely is a csoporton belüli rangsort tükrözte. Sőt, meggyőződésük szerint az eljövendő országban elfoglalt pozícióknak is előképe volt a közös étkezés. Jézus szavai az evangéliumokban éppen ezért gyakran reflektálnak erre a fajta becsvágyra. Márknál a tanítványok szégyellik Jézus előtt vitájukat az egymás közötti rangsorról, míg Máténál az apostolok azok, akik megkérdézik a Mestertől: „Ki az, aki nagyobb a mennyek országában?” Itt már azonban nem a földi rangsorról és valamiféle hierarchiáról vitáznak a tanítványok, hanem kérdésük őszinte kegyességből fakad, és a Mestertől tanítást kérnek arra nézve, hogy a mennyek országában hogyan lehetnek nagyobbá (μεῖζων). Jézus válasza egy kisgyermek példává tételének szimbolikus cselekedete. Az ókori társadalomban nem voltak jogai a gyermeknek, így szükségyszerűen teljes mértékben szüleitől függött, és mindent ajándékként kapott. Máté a gyermeki gondolkodáshoz, cselekvéshez és akaráshoz való visszatérést akarja hangsúlyozni. Nekünk is evvel a bizalommal, előítélet nélküli várakozással kell Isten felé tekintenünk. Jézus ezért arról beszél nagyon érzékletesen, hogy vissza kell fordulni arról az útról, amin elindultak a tanítványok. A στρέφο (megfordítani, megfordulni) ige itt szereplő alakban (aor. coni. passi-

¹ Jánossy Lajos: *Az egyházi év útmutatása*. Sopron, 1944. 10. o.

² Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Sopron, 1935. 122. o.

vum) érzékelteti, hogy ez a visszafordulás nem a magunk erejéből mehet végbe, nem mi vagyunk a cselekvők, hanem egyedül Isten kegyelméből és akaratából lehetséges ez. A gyermeknek sem önnön tudatos döntése a védelemre szorultság érzése, hanem kicsinységéből következik a magatartása, amit Jézus példává tesz. Csak így lehet bemenni a mennyek királyságába. Az evangélista itt nem csupán és elsősorban az eljövendő országra gondol, hanem inkább a most, itt, e világban élő gyülekezetet nézi, mint Isten országának előképét. Megalázza magát – ταπεινώω alázatossá, alacsonnyá tenni – kedvelt kifejezése volt ez a korabeli zsidó teológiának. Komoly vallásos teljesítménynek tartották, és éppen ezért sokszor kerültek ellentmondásba az alázat lényegével. Jézus figyelmezteti a tanítványokat, hogy ὄστις, azaz bárki, aki így követi Jézust, nagy lesz a mennyek országában. Nem föltétlenül kell írástudónak lenni, nem kell valamiféle kiválasztott csoporthoz tartozni, de gyermeki bizalommal és alázattal kell Isten felé fordulni. Az 5. vers több exegéta véleménye szerint már egy másik szakaszhoz tartozik, sőt vannak olyanok, akiknek az a véleményük, hogy itt Jézus már teljesen más értelemben beszél a gyerekekről, mint az 1–4. versig terjedő szakaszban. Itt már nem a jogállás nélküli emberkékről van szó, hanem a közösség jószívű, áldozatkész tagjairól. „Ezek az utalások bepillantást engednek az ősegyház összetételébe is: a gyülekezet tagjai nem nagy és hatalommal rendelkező személyek, hanem alázatos, gyenge és segítségre szoruló emberek.”³ A Mester figyelmezteti tanítványait, hogy a gyülekezet közösségének Istentől kapott feladata befogadni, sőt elfogadni – δεχόμεναι: elfogadni, befogadni, fölkarolni – a gyengéket és segítségre szorulókat, sőt azt az ígéretet fűzi hozzá, hogy egy „gyermek” felkarolásával magát Jézust fogadjuk be.

Az igehirdetés felé

A tülekedésből, ami nem csupán zsúfolt utakon és nagyvárosi tömegközlekedésben folyik, szinte mindnyájan kivesszük részünket. Sokszor pedig még az eszközök megválogatásában sem vagyunk finnyásak. Eszembe jutnak gyerekkorom vízilabdaedzései, ahol nagyon szerettük az úgynevezett viktóriázást. Itt semmi más nem számított, mint a győzelem. Nem kellett figyelembe venni a vízilabda szabályait, egy volt a lényeg, hogy melyik csapat tud több gólt szerezni. Féktelen, ősi ösztönök szabadultak fel ilyenkor bennünk, és egy-egy ilyen meccs után szinte mindenkinek fájt valamije. Úgy tűnik, ez a „viktóriázás” folyik tovább ma is, de az evangélium tanúsága szerint régen is hasonló volt a helyzet. A rangkországba már sokan betegedtek bele. Korunk csúcsmenedzserei nagyon fiatalon eljutnak a szakmai ranglétra legfelső fokára, sőt ma sztárrá is viszonylag gyorsan lehet válni, legalábbis egy rövid időre. Szomorú kiégett

és kiélt fiatalokat látni, de szomorú az idősebb korosztály képviselői között is olyanokkal találkozni, akik úgy érzik, soha nem kapták meg a megérdemelt elismerést, és ezért valamiféle állandósult sértettségben élnek, haragudva a fiatalabbakra, haragudva a világra. Ha őszinte magával az ember, akkor bizony tudja: a rangok és emberi elismerések utáni hajsza őt is naponta megkísérti. Jézus szavai szeretnének kijózanítani bennünket, ahogyan ott, akkor Jézus a tanítványok hamis lelkesedését is lelohasztotta. A Mester ma élénk is egy kisgyermeket állít, és szelíden figyelmeztet: *ha olyanok nem lesztek...* Elképzelhetjük a tanítványok elképedését. Sőt, karácsony csodája is ilyen megdöbbentő a jászolban fekvő Isten Fiával. Úgy látszik, mégsem minden az erő, ravaszság, fondorlat és kirtartás. Több írásmagyarázó is figyelmeztet arra, hogy itt a gyermek példája nem rosszul értelmezett ártatlanság vagy szelídség, hanem az az őszinte nyitottság, amivel szüleire hagyatkozik, és mindent ajándékként fogad el. A gyermeki lelkület nem azonos a gyermek magatartással, amiben sajnos sok esetben inkább otthon vagyunk, akár az egyházban is. Bizakodó és föltétlen ráhagyatkozás Istenre, annak a tudása, hogy életünk minden pillanatában Teremtőnk óvó jelenlétében élünk. A tanítványok szerették volna, ha valami biztos pozíciót ígér számukra Jézus, ha előre tudhatnák, hogy majd az atyai házban hol is lesz a helyük. Sőt, Zebedeus fiainak anyja kerek percc meg is fogalmazza ezt a kérését. Mi már tudjuk, hogy Isten Jézus Krisztusban a legbiztosabb pozíciót ígérte számunkra, hisz gyermekeként tekint ránk és akar vezetni életünkben. Jézus mindnyájunk számára helyet biztosít, és azt akarja, hogy gyülekezeteink, evangélikus közösségeink is képesek legyenek helyet biztosítani kívülről jövők számára. Sőt, föl kell karolnunk a gyengét és az elcsúsztatott, ami nem valamiféle felületes jótékonykodást jelent, hanem az evangélium üzenetének a továbbadását, azt, hogy nekik is van helyük a közösségben, Isten országában.

Avrahám rabbitól a tanítványai egyszer azt kérdezték, miért van az, hogy az emberek alig férnek meg egymással, pedig a Bölcsék azt mondták, hogy nincs dolog, aminek ne lenne meg a helye. „Mert mindenki a másik helyét akarja” – válaszolta a rabbi. Isten népének biztos helyet adott, de csak akkor, ha gyermeki bizalommal tekintünk rá.

Az igehirdetés vázlata

Helyünk van Isten országában

1. Nem nekünk kell „kiverekedni” a helyünket

Jézus szava ma is int bennünket, hogy a világban megszo-kott, elfogadott(?) mérték nem megfelelő követői körében, sőt az esetek túlnyomó részében teljesen ellentéte annak! Az alázat nem gyengeség vagy gyávaság, ahogy azt ma sokan tartják, hanem igazi erő. Ezért nem is vagyunk képesek saját magunktól alázatosakká lenni. Az új élet Jézus Krisztusban nem „viktóriázás”, még akkor sem, ha előfordul Krisz-

³ Spinetoli, Ortensio da: *Máté – Az egyház evangéliuma*. Agapé, Sopron. 1998.

tus követői között is. A kisgyermek jól értett példáját állítja elének Jézus Krisztus, és hív, hogy vele forduljunk vissza.

2. Isten Jézus Krisztusban készítette el a helyünket

Manapság sokat beszélünk korrupcióról, hiszen világméretű jelenséggé vált. Megszerezni egy jól fizető munkát, megrendelést, állást, vagy csak belépőt egy fölkapott helyre vagy koncertre, csak protekcióval és/vagy pénzzel lehet. Kapcsolati tőkét emlegetünk. Ki mit tud elintézni, hova tud berakni, mit tud elérni. Isten országában helyet csak Jézus tud készíteni számunkra, és senki más. Ha vele nincs kapcsolatunk, semmit nem ér másféle „kapcsolati tőkének”.

3. Ezért nincs értelme a rangokért folytatott küzdelemnek

Isten országa közöttetek van... – mondta Jézus. Nem a távoli jövőben, majd csak a halál után realizálódik – természetesen itt eszünkbe kell, hogy jussanak Pál szavai a tükörről meg a színről színre látásról –, hanem már itt és most a Krisztust követők közösségében. A rangok utáni hajszának nincs és nem is lehet itt értelme, mert aki energiáit erre pazarolja, nem tudja fölkarolni a gyengét és rászorulót.

Beke Mátyás

.....

Tallózó

„A görögben a kicsiség a *tapeinoó* szóval van kifejezve. Ennek a szónak a *t* betűjét írták a régi egyház püspökei nevük elé, s ebből alakult ki a püspök neve előtt álló kereszt. A hagyomány szerint az a gyermek, akit Jézus az apostolok elé állított, antiókhiai szent Ignác volt.” (A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„[...] nem erkölcsi példaként, hiszen tudjuk, hogy a gyermek sem ártatlan; [...] hanem azért a feltétlen bizalomért, amellyel a segítségre szoruló gyermek a segítséget el tudja fogadni.” (Jubileumi kommentár. In: *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Ezért a *becsvágy éppen olyan erős emberi érzés, mint az éhség vagy a szerelem*. [...] Az egész görög világ a mérkőzés és becsvágy gondolatára épült. [...] A zsidóságban a becsvágy és a mérkőzés, a verseny éppen olyan erős, mint a görögöknél, csak itt a *kegyességben, az életszentességben, a Törvény betöltésében folyik a verseny*. Természetesen a tanítványok is beleestek ebbe a versengésbe. [...]

Jézus tisztán megmutatta, hogy mindennek az *énközpont az oka, amely szembeáll az Isten központiségével*. [...] Tehát a *kérdés felvetése: ki a nagyobb?, támadás Isten dicsősége ellen*.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„[...] (*paidion*), akinek nincsenek jogai a törvény szerint. [...]

[...] rossz kérdést tettek fel. Azon kellett volna törni a fejüket, hogyan szolgálják az Urat, és nem a mennyek országában betöltött tisztségeken rágódni. [...] Az igazán alázatos ember nem magával törődik, hanem az aktív

szolgálatnak szenteli figyelmét, különösen azok felé, akik leginkább szükségben vannak.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Jézus nem infantilisságról beszél, hanem arról, ami a gyermekre leginkább jellemző; hogy szüleihez tartozik, hogy atyjának fia. Téveszme úgy értenünk a nagykorú embert, hogy már képes boldogítani önmagát, nincs szüksége mennyei Atyára. Ez az elképzelés öncsalás, s a nyomában settenkedő boldogtalanság alig leplezhető.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„A zsidó írástudomány úgy vélte, hogy az egyéves gyermek még tiszta minden bűntől.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

.....

Illusztráció

„Az emberek azért magányosak, mert falakat építenek hidak helyett.”

(anonim)

„A szüleim fáradhatatlanul fáradnak értem – és fáradtak hozzám.”

(mtv1, 1999. június 8., „Maradj velünk!” című műsor; 15 éves kamasz fiú)

„A gyermek fiatal. A szem és a szív egyszerűségében él. Ha az új jön, a nagy és megváltást hozó, ránéz, feléje megy és belép oda. Ez az egyszerűség, ez a »naturalis christianitas« az a gyermekdedtség, amelyet a hasonlat idéz. Jézus tehát nem gondol semmi szentimentálisra, semmi megindítóra, semmi kedves védtelenségre és lágy odasimulásra, hanem a tekintet egyszerűségére; a nyíltan látás, a lényegmegérzés és szándék nélküli befogadás képességére.

Alapjában véve gyermeknek lenni ugyanazt jelenti, mint amit a „hiszékenység” szó fejez ki; azt a magatartást, amelyben a hit egészen természetes, és az, ami Istentől jön, akadály nélkül érvényesülhet benne.”

(Romano Guardini)

VERS

Babits Mihály: *Ádáz kutyám* (részlet)

Tudod, hogy itt valaki hatalmas gondol veled, büntet és irgalmaz, gyötör olykor, simogat vagy játszik, hol apádnak, hol kínzódnak látszik: de te bízol benne. Bölcs belátás, bízni abban, kit nem értünk, Ádáz. Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál, bizalommal tudnék én is Annál megpihenni, aki velem játszik, hol apámnak, hol kínzómnak látszik, égi gazda, bosszú, megbocsátás, s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!

Igehirdetés iktatási istentiszteleten*

Az Istentől nekem adott kegyelem szerint, mint bölcs építőmester, alapot vetettem, de más épít rá. Vigyázzon azonban mindenki, hogyan épít rá. (1Kor 3,10)

Kedves Bea és Misi!

Ugye jó érzés volt, amikor a festő kislány befejezte a munkát, és egyhónapos rohangálás, pakolászás után beköltözhettetek a szépen felújított lakásba?

Kedves Zsuzsa és János!

Ugye boldogan sóhajtottatok fel, amikor a kőműves felrakta a szép terméskő burkolatot, és az ács végre befejezte a tető átépítését? Nem kellett több vödört kerülgetni, nem kellett minden este port törölni, végre pihenni lehetett egy keveset.

Kedves püspök úr!

Ugye te is örömmel néztél szét a felújított lakásodban, amikor végre elmentek a mesterek és helyére került a család minden bútora? Emlékszem, mennyire vártál erre a pillanatra, amikor legutóbb nálunk jártál.

Kedves testvérem!

Ugye te is átélted már ezt a fajta örömet, amikor építetted a házad, felújítottad a lakásod, és végre minden a helyére került? Milyen sok boldog arcot láttam az elmúlt esztendőben, amikor gyülekezeti tagjaink, nagyot fújva, elégedetten mutatták meg a felújított otthonukat.

Én is szeretem ezt az érzést! Amíg az átalakítások folytak épületeinken, és egyedül voltam itthon, este mindig kimentem a gyülekezeti terembe, megnéztem, mit haladtunk aznap, és szívesen ültem ki este a kertbe, elégedetten néztem a frissen ültetett bokrokat vagy a felásott földet.

Isten ma ezt kínálja nekünk!

Tatarozzunk, építsünk együtt valami szépet, építsük ezt a gyülekezetet szavainkkal, hitünkkel és életünkkel. Éljük át az épülés örömét, akkor is, amikor nem téglák és falak kerülnek a helyükre, hanem emberi sorsok és kisiklott életek.

Lelkészként csodálatos, de feszítő kettősségben élek: egyrészt szeretném átélni a felépült otthon felett érzett örömet, szeretnék hátradőlve nézni a felhúzott falakra, elültetett bokrokra. Lefordítva a képet, szeretném elégedetten nézni a lassan, de biztosan növekvő ifjúságunkat, szeretném csendben és elégedetten figyelni, ahogy gazdagodik ez a közösség, de nem tehetem, mert abban a pillanatban elbuknék.

Mert egy lelkész soha nem lehet elégedett! Soha nem dőlhet hátra, menni kell, vinni kell az evangéliumot, hiszen mindig van egy üres szív, vagy egy szomorú arc a kö-

zelünkben! Menni kell lelkesen és mindent legyőzve, mert a lelkészi szolgálatnak csak így van értelme.

Kedves testvéreim!

Néhány perce nagyon komoly szavakat mondott az általam nagyon szeretett és tisztelt esperes úr.

„...gondjaidra bízom a hódmezővásárhelyi gyülekezetet, hogy pásztorold az Úr Jézus Krisztus népét, ne kényszerezdetten, hanem örömet, ...légy a gyülekezet példaképe.”

Nem tagadom, sokan jöttek oda hozzám az elmúlt hónapokban hasonló szavakkal: „Laci, maga nagyon jó lelkész.” Én ilyenkor mindig ennyit mondtam: „Köszönöm, de nyomorult lelkész vagyok, akit nagyon szeret és megáld az Isten!”

Ilyen példakép kell egy gyülekezetnek?

Isten és a gyülekezet szerint igen.

S ennek megerősítéseként, nyomorúságom félretéve, Isten mégis rám bízta ezt a közösséget.

Rám bízta, mert szeret titeket, és rám bízta, mert szeret engem is!

Így szeret, ahogy vagyok. Szeret, mint egy embert, akinek ez a fajta élet és ez a szolgálat a legtöbbet jelenti ezen a világon.

Szeret, és nekem adja az építkezés örömét, a hátradőlés apró, de boldog pillanatait, hogy utána azonnal menjek tovább a tőle kapott úton.

Én pedig szolgálok – ahogy az alapige mondja – avval a kegyelemmel, amit kaptam, amivel az Isten elküldött ebbe a gyülekezetbe. Igyekszem lehetőségeket teremteni, hogy emberek megtalálják életük igazi alapját, amire aztán boldogan építkezhetnek.

„...tiszteljétek és becsüljétek őt, mint az egyház Urától rendelt elöljárókat...”

Szeretettel kérem, hogy senki ne tisztelje a címem, a teológián töltött éveim, ne tisztelje senki a hivatásom, hanem tiszteljen engem mint embert, aki lelkészként küzd és harcol a bűneivel, becsüljön meg mint szolgatársát az Isten szőlőskertjében. Tiszteljük és becsüljük egymást mint testvéreket, akik együtt építkeznek ebben a gyülekezetben.

Kevés olyan város van Magyarországon, amelyiknek hosszabb lenne a neve, mint Hódmezővásárhelynek. 16 betű leírva, 15 kiejtve. Én az elmúlt egy évben, amióta itt élek lerövidítettem a város nevét 6 leírt betűre. Eltűnt 10 betű a névből, de a lényeg nem változott semmit. Ez a 6 betű így szól: *otthon*. Otthon, ahol előbb-utóbb felszaba-

* Elhangzott Hódmezővásárhelyen, 2004. október 9-én.

dultan nézhetem a sok munka után felépült földi lakásom, és otthon, ahol Istentől kapott lelkesedéssel építettem mindannyiunk közös otthonát.

Miért merem leírni, hogy ez a gyülekezet az otthonom? Egy mondás szerint: „Nem az az otthonunk, ahol lakunk, hanem ahol megérteneink minket.”

Otthonom ez a templom, mert itt elfogadnak, megérteneink. Otthonom ez a közösség, mert vigasztaltak, erősítettek, ha úgy éreztem, legjobb lenne letenni a Luther-kabátot, de rámutattak hibáimra is, és visszatereltek a helyes útra.

Miért otthon az otthon? Erre nem lehet felelni, ezt érezni kell. Én érzem azt a szeretetet, amelyik ebben a közösségben van, Isten és a másik ember iránt. Ez a szeretet benne volt erre az ünnepre készülődésben, az istentiszteleti éneklésben, a beszélgetésekben. Ezt nem lehet szavakkal kifejezni, ezt érezni kell! Vásárhely számomra a csodák városa. Egy év alatt annyi mindent átéltem, annyit kaptam, hogy szinte képtelen voltam feldolgozni az élményeimet. Egymás után zakatolnak a napok, egymás után pipálok ki a feladatokat, de gyakran csak hetek múlva nézek vissza, hogy hová is jutottam, mi van mögöttem.

Ez a perc most jó alkalom, hogy megálljak, és megnézem az elmúlt esztendőket.

11 éve vártam erre a percre. 11 év tanulás, küzdelem, munka és áldás, győzelem és vereség, mind-mind itt van most velem.

És ahogy itt állok, nem értem, hogy miért szeret engem ennyire az Isten.

Őszintén kívánom minden kedves lelkésztestvéremnek és gyülekezeti tagnak, hogy egyszer hasítson bele ez a kérdés: miért szeret engem ennyire az Isten? Miért adja áldását, amikor nem érdemlem meg? Miért, miért, miért? Tanulom ezt az érzést. Tanulom, milyen örülni annak, hogy élek, és megáld az Isten.

Tanulom, milyen örülni annak, hogy elindulhattam azon az úton, amelyen mindig is járni szerettem volna.

Miért szeret engem és minket ennyire az Isten?

A választ talán mindannyian tudjuk, de olyan jó újra és újra rácsodálkozni: szeret, mert gyermekei vagyunk!

Mindez holnaptól se lesz másként.

Szeretni fog holnap is, és mi megyünk tovább, és hiszem, hogy nyomorult emberként is átélhetjük az ő áldását. És hiszem, hogy napról napra épülni fog életünk és ez a gyülekezet!

CSEPREGI ZOLTÁN

Igehirdetés Lk 19,40 alapján*

Már egy ideje kényelmetlenül érzem magam, ha látnom kell, hogy az „elhívott” papok, teológusok, nyilvános keresztények helyett valaki a sövények mellől fogalmazza meg azt, ami a mi mondanivalónk lenne, amit a mi feladatunk lenne hirdetni, s ilyenkor keserűen gondolok arra: már megint a kövek kiáltanak. De a kövek nemcsak ilyen képletesen tudnak szólni, hanem néha nagyon is konkrétan. A mai vasárnap kontextusa: október 15-e és 23-a között a nyilas hatalomátvételt és az 56-os forradalomra való emlékezéstől meghatározottan szólal meg a prédikáció. Hadd kezdjem az utóbbival.

A hetvenes évek végén a Józsefvárosban jártam gimnáziumba, két percnyire a rádió épületétől. Az iskolában nem volt téma 56, a tanárok is hallgattak (nem is ellenforradalmaztak!), a diákok sem beszéltek róla egymás közt, ki-ki megtartotta magának, amit tudott, olvasott, gondolt erről a kérdésről. De ha kinéztünk az osztályterem ablakán, ott voltak az 56-os golyónyomok a falon, szemközt is, meg a mi épületünk tégláin is. A mély csendben a kövek nagyon is világos nyelven beszéltek. A kövek időnként

zsoltóznak, időnként bizonyosságot tesznek a Mindenhatóról, tudjuk, néha morognak is egy kicsit, de ha kell, akkor kiabálnak.

Minél nagyobb a hallgatás, annál hangosabbak a beszakadt fedelű falusi zsinagógák és elhanyagolt falusi zsidó temetők kövei, s ugyanígy az omladozó sváb templomtornyok és a düledező gót betűs sírkövek is. Ezek a sírkövek paradox módon nem azokért kiáltanak, akik alattuk nyugszanak, hanem azokért, akiknek nem lett jussa a hazai temetőbe térni, sőt talán semmilyen temetőbe sem. S ha véletlenül egy-egy kiglancolt egykori istenháza más funkciónak ad otthont, mint a győrei kultúrház (volt evangélikus templom) vagy a Magyar Televízió stúdiója az óbudai Duna-parton (a műemlék zsinagóga), akkor annál nagyobb a csend, s annál tisztábban hallik a kövek hangja.

A kövek kiáltása bántó, éles, fülsértő, mert rólunk állít ki rossz bizonyítványt, hisz a mi cinkos némaságunkat vádolja. Amikor az újpesti rakpart köveinek kell kiáltaniuk, mert más nem teszi meg helyettük (de ők megteszik, elhihetjük), akkor baj van. És a Duna még zavarosabb és még bölcsebb, mint amilyenek József Attila látta, hisz azóta hordta a hátán az újvidéki hideg napok áldozatait, s igyekezett tisztára mosni a pesti és vukovári rakpartokat.

* Elhangzott Békásmegyeren, 2004. október 17-én.

A mély azóta is hallgat, de a köveknek nem tud lakatot tenni a szájára.

Mikor Dorka lányom kics csoportos lett, a 18-as busszal kezdtünk járni minden nap óvodába, óvodából. Míg a busz cammogott a Bécsi úti dugóban, ő mindenre rákérdezt, amit az út mentén láttunk.

- Mi ez?
- Iskola.
- És ez?
- Téglagyár.
- És ez mi?
- Temető.
- Kik vannak itt?
- Akik meghaltak.
- Ismertük őket?
- Hát, Bibó tatát talán ismertük.
- És ez mi?
- Ez is temető.
- Itt is halottak vannak?
- Igen.
- Mért van kettő temető?
- Mert ez zsidó temető.
- Itt halott zsidók vannak?
- Igen.
- Ismertük őket? ...

Nem tudom, miért kényelmetlen nekem ez a dialógus a zsúfolt buszon, hisz a zsidó temető normális intézmény, nem börtön vagy nyilvánosház, amiről talán jobb, ha nem hall a gyerek. Az óbudai ráadásul rendezett, gondozott: semmi szégyellnivaló nincs rajta. Beszélgetésünk sem szokott „zsidózás”, ami nem tűrné az avatatlan füleket. Dorka mégis érzi, hogy kényszeredetten válaszoljatok, tehát még makacsabbul faggat napról napra újra. Talán az zavar a témában, hogy véletlenül tudom: nemcsak becsületben megőszült mámelék és ágyban párnák közt elhunyt tátelék pihennek a Bécsi úton, hanem többek között a Maros utcai zsidó kórház betegek, ápolói és orvosai, akiket 45

januárjában lőttek halomra a nyilasok. Egyik ilyen délután éppen a zsidó temető kérdését boncolgatjuk a szokott szófukar párbeszédben, mikor a mellettünk ülő idős hölgy sírva fakad és megszólít engem: köszönöm, hogy beszél ezekről a dolgokról a kisgyermekének. Ha jól meggondolom, én inkább hallgattam, de nyilvánvaló, ebben a hallgatásban megszólaltak a sírkövek, s kiáltásukat a hároméves kislány meghallotta.

A kövek kiáltását hallani kellemetlen ugyan, de vigasztaló is: ha rühelljük is a prófétaságot, a prófétai szó mégis hangzik, tőlünk függetlenül is. Ez ugyan – Zinzendorf szavaival – a lusta papok evangéliuma, de így is evangélium. Lehetünk gyengék, dadogók, némák, a kő kő marad, s kiált, ha kell. Le lehet rombolni, be lehet építeni, akár évszázadok után is képes megszólalni, ahogy a középkori házakhoz felhasznált római sírkövek szólnak meg a régészek kezében. Hallgathatnak a túlélők, hallgathatnak a tettesek, hallgathatnak a cinkosok, a kövek megteszik kötelességüket, mert nincsen olyan rejtett dolog, ami le ne lepleződnék. Néma lehet kényelmetlenül-kényszeredetten ugyan a közvélemény, kerülhetik a nyilvános nyilatkozatokat az egyházak szóvivői, nyugodjunk meg, a kövek kiáltásukkal szavatolják, hogy amit most a fülbe sűgünk, azt holnap a háztetőkről hirdetik. Úgy legyen!

Imádkozzunk a 129. ének soraival!
Vessünk számot hát, édes Istenem,
Hogy lelkemet ne kelljen féltennem,
Hogy lehessen bátrabban szólanom,
Midőn meg kell előtted állanom!
Színed előtt minden nap elesem,
De van nekem tenálad kezesem,
Ha megtartasz holnap napodra,
Nem fordítom azt megbántásodra.
Ámen!